

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

DVACÁTÝ ŠESTÝ ROČNÍK

9

Hlavní úkoly přípravy velitelů a štábů při zabezpečení spolehlivé obrany ČSSR v rámci Varšavské smlouvy

Plněním úkolů XIV. sjezdu KSČ pokračovala v naší zemi výstavba rozvinuté socialistické společnosti. Náročné úkoly rozvoje socialismu, schválené na XV. sjezdu KSČ, spolu s růstem síly a vzestupem úrovně našeho hospodářství, s rychlým tempem vědeckotechnického pokroku a prohlubováním mezinárodní dělby práce, vyvolaly naléhavý požadavek dalšího zkvalitnění řízení ve všech oblastech společenského života a ekonomiky našeho státu.

Čs. lidová armáda je nerozlučně spjata s cíli a úkoly celé naší společnosti, plně se podílí na všech jejích úspěších i problémech a v jejím rámci je řeší. Je proto samozřejmé, že závěry XV. sjezdu o zkvalitnění řídicí práce v plném rozsahu platí i pro naši práci a musíme je aplikovat v každodenním procesu přípravy a řídicí činnosti všech orgánů velení ČSLA.

Platí to tím více, že kvalita velení ozbrojeným silám hrála ve všech etapách vojenství důležitou úlohu a významně se podílela na úspěchu nebo porážce v jednotlivých sraženích nebo i ve válce vůbec. Vyjadřuje ji schopnost orgánů velení realizovat vojenskopolitickou linii strany a vedení státu jak v mírové výstavbě a přípravě ozbrojených sil, tak i při plánování a řízení operací a všestranného zabezpečení vojsk za války.

V podmínkách socialistického státu je kvalita velení přímo závislá na stupni politické zralosti a úrovni vojenskoodborné připravenosti velitelů a štábů, kteří jsou nositeli řídicí funkce v ozbrojených silách. Ne náhodou maršál Sovětského svazu A. A. Grečko v knize „Ozbrojené síly sovětského

státu“ řadí připravenost velitelů a štábů mezi trvale působící faktory bojové pohotovosti ozbrojených sil.

Význam všestranné připravenosti velitelského sboru se zvyšuje úměrně s růstem bojových vlastností, ničivých účinků a operačního dosahu moderních bojových prostředků. Raketové jaderné zbraně, elektronika, vysoký stupeň motorizace a technizace soudobých armád výrazně ovlivňují charakter a způsob vedení moderní války. Rozhodnost vojenskopolitických cílů, velký rozmach, vysoká dynamičnost s náhlými zásadními zvraty situace na válčišti — to jsou některé základní rysy soudobé války, z nichž vyplývají kvalitativně nové požadavky na práci velitelů a štábů při řízení mírové přípravy ozbrojených sil i za války. K nejdůležitějším z nich patří schopnost předvídání vývoje situace, reálné hodnocení a rychlé reagování na náhlé změny situace v průběhu operace, odolnost, nepřetržitost a pružnost velení vojskům i v nejsložitějších podmínkách pozemní a vzdušné situace. Armádní generál V. G. Kulikov charakterizoval význam řízení vojsk v soudobé operaci a boji slovy: „Velení se dnes stalo takovým rozhodujícím faktorem, jakým je množství zbraní nebo poměr sil v bojových prostředcích.“

Nové podmínky z hlediska řízení vojsk vznikly i v důsledku neustále se rozvíjející vojenské spolupráce mezi armádami členských států Varšavské smlouvy. Jde nejen o stále rostoucí okruh společně řešených otázek v oblasti výstavby, přípravy a vyzbrojování spojeneckých armád, ale i o bezprostřední operační a taktickou součinnost spojeneckých svazů a svazků při plnění společných operačních a bojových úkolů při cvičeních, často dokonce v přímé vzájemné podřízenosti. Z toho vyplývá požadavek prohlubování jednoty názorů na zásady vedení soudobé operace a boje na základě sovětské vojenské vědy a osvojení jednotné metodiky řízení a zabezpečení vojsk koaličního složení.

To je tedy obecný, objektivní rámec, který stanoví požadavky na přípravu velitelů a štábů a jejich organizátorskou a řídicí práci v míru a za války. Na druhé straně konkrétní úkoly přípravy velitelů a štábů vyplývají ze skutečného stavu — z úrovně teoretické a praktické připravenosti velitelů a štábů, z kladů a nedostatků, které se projevují v jejich mírové práci a při přípravě a konání operačních a taktických cvičení.

Chceme-li být konkrétní, pak za **hlavní klad** mírové řídicí práce velitelů a štábů považujeme důsledné plnění úkolů rozkazu ministra obrany pro přípravu vojsk ČSLA v každém výcvikovém roce trvale s dobrými a výtečnými výsledky. Při cvičeních — schopnost plánovat operace a řídit vojska v soudobé operaci a boji. **Z nedostatků** je nutné zmínit se o rozdílné úrovni připravenosti velitelů a štábů k plánování a řízení procesu bojové a politické přípravy a zabezpečení velení vojskům v poli. V důsledku toho dochází k na-

rušování plánů bojové a politické přípravy, kontrola plnění rozkazů na podřízených stupních je nedůsledná a ne dost účinná, slabá je zatím někde úroveň analýzy skutečného stavu útvarů a svazků, odhalování příčin a odstraňování nedostatků. Při cvičeních se nejčastěji projevují nedostatky především v komplexnosti, všestrannosti a objektivitě hodnocení situace. Existují případy zjevného přeceňování bojových možností vlastních vojsk. Na druhé straně pravděpodobný zámysl nepřítele zpravidla vyhodnocují velitelé a štáby se značnou stereotypností v jediné variantě a v mnoha případech se dopouštějí i podceňování jeho bojových možností zvláště z hlediska použití zbraní hromadného ničení a manévru na válčišti.

Jedním z požadavků soudobé operace je nezbytnost její přípravy ve zkrácených lhůtách. Realizace tohoto požadavku v praktické činnosti velitelů a štábů vede v posledním období k tomu, že se zapomíná na hlubokou analýzu při ujasnění úkolu a hodnocení situace v celém komplexu. Přitom tento požadavek je jednou ze zásadních zkušeností sovětských velitelů, získanou v letech Velké vlastenecké války. Takový formální přístup vede k méně konkrétním a šablonovitým rozhodnutím a jejich nedostatečnému zabezpečení.

Řada nedostatků se vyskytuje i v organizaci a zabezpečování nepřetržité součinnosti vojsk, zvláště se sousedy a ve velení. Jak potvrzují zkušenosti ze cvičení, velitelé a štáby dosud plně nezvládli metodiku souběžného plánování operace a boje. V důsledku povrchního počátečního ujasnění úkolu a zhodnocení situace dochází v průběhu plánování k upřesňování a změnám původního zámyslu, což narušuje plynulost práce a prodlužuje celkový čas potřebný k plánování a přípravě operace a boje na podřízených stupních velení.

Díličí problémy se projevují v organizaci a zabezpečení nepřetržitěho velení a součinnosti při vedení operací společně s vojsky armád členských států Varšavské smlouvy. Styčné skupiny, vysílané do štábů spojeneckých svazů a svazků, nejsou vždy plně připraveny k tomu, aby zabezpečovaly plynulou operativní výměnu informací a podkladů pro rozhodování v obou směrech.

Příčinou nedostatků v přípravě velitelů a štábů jsou především podceňování velitelské přípravy, malá náročnost velitelů a náčelníků k jejímu provádění a nesprávné požadavky na její zaměření jak v rámci ministerstva národní obrany, tak i u velitelství některých svazů.

Máme-li tedy formulovat hlavní úkoly, které před námi stojí v přípravě velitelského sboru ČSLA v další etapě výstavby socialistické společnosti a při zabezpečení přípravy ČSLA jako pevného článku obranného svazku členských států Varšavské smlouvy, musíme brát v úvahu všechna uvedená hlediska a skutečnosti.

Přitom musíme neustále pamatovat na to, že úkolem velitelské přípravy nemůže být připravenost „úzkých“ specialistů podle předurčení do polního nebo teritoriálního štábu, ale naopak výchova politicky a odborně vzdělaných pracovníků, z nichž každý bude ovládat zásady soudobého operačního umění a taktiky a bude současně odborníkem svého druhu vojska nebo služby v polní i teritoriální oblasti.

Úkoly přípravy velitelů a štábů podle jejich zaměření můžeme členit do několika oblastí:

1. K upevnění **postavení velitelů a štábů jako politických vedoucích podřízených a ke zkvalitnění jejich organizátorské a řídicí práce** v procesu mírové výstavby a přípravy ČSLA, zaměřit přípravu velitelského sboru na neustálé prohlubování komunistického přesvědčení a oddanosti straně a lidu. Vychovávat velitelský sbor k vysoké kázni a bezvýhradnému plnění rozkazů nadřízených. Rozvíjet iniciativu a samostatnost velitelů a štábů všech stupňů, upevňovat jejich velitelské návyky a organizátorské schopnosti. Neustále zvyšovat profesionální úroveň, kulturu a vojenskotechnickou připravenost důstojníků, zvyšovat jejich výchovatské vlastnosti a schopnost učit podřízené. K tomu je nezbytné vést boj za takové myšlení lidí, aby každý příslušník velitelského sboru naší armády byl přesvědčen o nutnosti a nezbytnosti náročné a správně zaměřené velitelské přípravy.

2. V procesu řízení mírové přípravy vojsk **zkvalitňovat plánování a zvýšit autoritu plánů bojové a politické přípravy**. Bojovat za vysokou efektivnost a hospodárnost výchovy a výcviku vojsk. Náročně kontrolovat a hodnotit výsledky bojové a politické přípravy a bojovou pohotovost útvarů a svazků. Kriticky hodnotit vlastní organizátorskou a řídicí práci každého stupně velení z hlediska dosažených výsledků a metodou kritické analýzy neustále usilovat o zvýšení její účinnosti v každodenním procesu bojové a politické přípravy.

3. **V přípravě orgánů polního velení** zaměřit úsilí na další zvyšování vojenskoodborných a technických znalostí velitelů a štábů a na další rozvíjení jejich praktických návyků při plnění úkolů, spojených s plánováním a všestranným zabezpečením operace a boje a s velením vojskům v poli.

Na operačním stupni pokračovat ve studiu zásad přípravy, organizace a vedení soudobé operace, zahajované buď klasickými prostředky s přechodem k použití jaderných zbraní, nebo přímo s použitím jaderných zbraní. S přihlédnutím ke specifice místa a úlohy ČSLA v rámci armád členských států Varšavské smlouvy nadále zvláštní pozornost věnovat otázkám překrytí státní hranice a odrazení agrese silného uskupení vzdušných a pozemních sil nepřítel. Brát přitom v úvahu i variantu odrazení nenadálé agrese nepřítel, vedené s převahou sil s postupným narůstáním bojového úsilí vlastních vojsk a s následným přechodem hlavních sil do rozhodného útoku s cílem zničit agresora v součinnosti se spojeneckými vojsky.

Cílevědomě prohlubovat znalosti a návyky velitelů a štábů ve vytváření silných úderných uskupení na směrech hlavního úderu, ve vedení rozhodného útoku do celé hloubky operace, v organizaci a zabezpečení manévru sil a prostředků z hloubky a podél fronty, v průlomu připravené obrany nepřítele se zkrácenou přípravou, v efektivním využití sil a prostředků k obklíčení a ničení silného uskupení nepřítele.

Zdokonalovat velitele a štáby v plánování a řízení nepřetržité palebné podpory vojsk a udržování neustálé pohotovosti k přechodu k použití jaderných zbraní.

Studovat organizaci, výzbroj a zásady vedení bojové činnosti vojsk pravděpodobného nepřítele. Reálně a nešablonovitě vyhodnocovat bojové možnosti nepřítele, zvláště z hlediska pravděpodobného manévru jeho vojsk, překvapivého použití zbraní hromadného ničení, umlčování a ničení jeho prostředků protitankové obrany, včetně bojových vrtulníků.

Trvale sledovat a vyhodnocovat válčičště a jeho vliv na bojovou činnost vojsk.

V přípravě velitelů a štábů taktického stupně se zaměřit na dovedné plánování a pevné velení vojskům při vedení boje, na organizaci a vedení rychlého skrytého manévru na bojišti, organizaci a řízení paleb k efektivnímu ničení nepřítele při všech druzích bojové činnosti.

4. V oblasti velení upevňovat návyky a sladěnost práce velitelů a štábů při velení vojskům v poli. Ke zkvalitnění rozhodovacího procesu dále zvyšovat operativnost a přesnost v práci štábů při shromažďování a zpracování informací o situaci a přípravě podkladů pro rozhodování velitelů. Rozhodovat se jen na základě konkrétní a hluboké analýzy úkolu a situace a reálných propočtů bojových možností stran. Plnění přijatého rozhodnutí důsledně a všestranně zabezpečovat.

Dbát na přesné a včasné doručování bojových úkolů podřízeným. Zvýšit účinnost kontroly pochopení a plnění bojových úkolů ze strany nadřízených stupňů velení.

Na základě metodiky práce velitelů a štábů v poli dále zkracovat čas potřebný pro přípravu operace a boje. Metodu souběžného plánování považovat za hlavní způsob přípravy operace v soudobých podmínkách.

Hledat další možnosti zvýšení efektivity velení vojskům v poli. K tomu neustále studovat a rozšiřovat využití formalizované dokumentace a prostředků mechanizace a automatizace v procesu velení.

Dovedně organizovat a zabezpečovat nepřetržité velení vojskům a spojení v podmínkách oboustranného intenzivního radioelektronického boje. Ve větší míře vytvářet předpoklady pro vzájemnou zaměnitelnost a přenos velení z jednoho místa velení na druhé.

5. V přípravě velitelů a štábů věnovat mimořádnou pozornost **společným cvičením se štáby a vojsky bratrských armád členských států Varšavské smlouvy**. Ke společným cvičením přistupovat z hlediska toho, že mimo vlastní přínos po vojenskoodborné stránce — prohloubení teoretických znalostí a praktických návyků velitelů a štábů a výměny zkušeností z práce v poli mezi spojeneckými štáby — mají především i velký význam vojenskopolitický. Společná cvičení jsou praktickou školou socialistického internacionalismu a nástrojem upevňování soudružství a bojového přátelství vojáků spojeneckých armád Varšavské smlouvy.

V konkrétní přípravě velitelů a štábů operačního stupně k účasti na společných cvičeních se zaměřit na další zvýšení jejich připravenosti k vedení operace vojsky koaličního složení. Při všech společných cvičeních konkrétně řešit otázky velení a součinnosti a všestranného materiálního, zdravotnického a technického zabezpečení spojeneckých vojsk. V operačních štábech systematicky připravovat styčné skupiny, schopné zabezpečit plynulé oboustranné předávání operačních informací a nepřetržité spojení s veliteli a štáby spojeneckých svazů a svazků.

Ve vojenských školách a ve štábech počítat se studiem ruské vojenské terminologie a se zpracováním základních dokumentů v ruském jazyce, který je dorozumívacím jazykem mezi veliteli a štáby armád členských států Varšavské smlouvy.

6. **Přípravu teritoriálních orgánů velení** zaměřit k dalšímu prohloubení znalostí a návyků funkcionářů při plnění funkčních povinností k zabezpečování mobilizačních úkolů vojsk na teritoriu za branné pohotovosti státu.

Zvyšovat jejich připravenost k plánování a zabezpečení organizovaného a včasného zmobilizování útvarů a svazků a jejich předání do sestavy polních vojsk v nejkratších reálných lhůtách i v nejtěžších podmínkách aktivního bojového působení nepřítele.

Prohlubovat součinnost s orgány civilní obrany a resorty státní správy k zabezpečení přesunu vojsk, ochrany proti zbraním hromadného ničení a jiných úkolů na teritoriu z hlediska organizačního a materiálně technického.

Procvičovat nejúčinnější způsoby střežení na teritoriu a vedení boje s diverzními skupinami a výsadky nepřítele v součinnosti s orgány ministerstva vnitra, Lidových milic a státní správy.

Úkoly, které pro ČSLA vyplývají z jednání a usnesení XV. sjezdu KSČ jsou — stejně jako ve všech ostatních oblastech našeho společenského života a ve výrobní sféře — velmi náročné. Konkrétně v podmínkách ČSLA jde o to, abychom síly a prostředky, které strana a vláda vyčleňují pro účely obrany státu, s maximální efektivností využili k dalšímu zvyšování bojové síly a pohotovosti ČSLA. Tak, aby ČSLA v pevném svazku s bratrskými armádami členských států Varšavské smlouvy, především se Sovětskou armádou, byla

plně připravena v každém okamžiku čestně splnit úkoly při obraně naší socialistické vlasti a své internacionální závazky vůči spojencům.

Základním předpokladem splnění tohoto náročného úkolu je další upevnění komunistického přesvědčení všech vojáků, morálně politické jednoty armády a lidu, neustálé zvyšování politické a profesionální úrovně generálů a důstojníků a bojového mistrovství poddůstojníků a vojáků ČSLA.

Prostředkem k dosažení tohoto cíle je vysoce cílevědomá a organizovaná intenzivní řídicí práce velitelů a štábů všech stupňů v každodenním procesu přípravy a zabezpečení štábů a vojsk. Práce, vykonávaná při neustálém prohlubování vedoucí úlohy strany, s vysokým pocitem osobní odpovědnosti každého vojáka za obranu socialistických vymožeností dělnické třídy a lidu naší země, v těsném svazku s národy a armádami bratrských socialistických zemí.

Úkoly výchovně vzdělávacího procesu na VA AZ

(Z vystoupení na celoarmádním stranickém aktivu k realizaci závěrů XV. sjezdu KSČ)

Při projednávání toho, jak nejlépe zabezpečit splnění sjezdové linie po XV. sjezdu naší strany, zamýšlíme se dnes hlouběji, komplexněji než kdykoli jindy nad tím, jak jsme v předcházející etapě pracovali, kam jsme směřovali, jakých výsledků jsme dosáhli, jaké zkušenosti jsme nashromáždili. Zamýšlíme se nad tím, kam koncentrovat energii, rozum, elán a zkušenosti všech, především komunistů, v bližší i vzdálenější perspektivě, abychom důsledně splnili úkoly, které pro všechny oblasti života a práce stanovil XV. sjezd naší strany.

Jak optimálně plnit sjezdové závěry v naší armádě, to je otázka, na kterou dává odpověď jednání dnešního aktivu, především základní referát člena ÚV a náčelníka Hlavní politické správy soudruha generála Horáčka. Ztotožňuji se s odpovědí, kterou dává základní referát. Je jasná a přesvědčivá, i když samozřejmě nemůže být vyčerpávající. K závěrům XV. sjezdu strany se budeme ještě nejdříve vracet, abychom to obrovské bohatství myšlenek, podnětů a úkolů nejen hluboce pochopili, nejen promítli do své práce, ale především prosadili do života, do práce, do její kvality a její efektivity.

My, komunisté, kteří pracujeme na VA AZ, se také znovu zamýšlíme v souvislosti s úkoly XV. sjezdu nad minulou etapou, nad mimořádně úspěšnou etapou, nad zkušenostmi a poučeními z procesu plnění

úkolů XIV. sjezdu. Je dobré v našich podmínkách, v podmínkách vojenské akademie zamyslet se nad minulostí; historie je dobrá učitelka. Zamýšlíme se i nad přítomností. Vždyť bez hluboké všestranné komplexní analýzy přítomnosti, do které se promítají současné politické, ekonomické, vojenskopolitické a jiné úkoly, nemůžeme dělat konkrétní a přesvědčivé závěry pro perspektivu.

Hlavně se však zamýšlíme nad tím, jak v našich podmínkách, v politické práci, ve výchovně vzdělávacím procesu, ve vědecko-výzkumné práci, v materiální oblasti i ve sféře řízení důsledně realizovat náročné, konkretizované sjezdové úkoly.

Ujasňujeme si cesty, postupy, abychom dobře složili účty, až se budou skládat.

Při pohledu v nejobecnější rovině vidíme tři základní cesty k důsledné realizaci úkolů sjezdu, cesty, po kterých chceme jít v naší akademii, ve stranické organizaci naší akademie.

1. První cesta — **rozvíjet všechno pozitivní**. Je toho dost i v naší akademii. Úspěchy nespady z nebe. Je za nimi velká, statečná práce především komunistů, ale i nekomunistů. Je to cesta efektivní. Není těžká, mimo jiné proto, že k úspěchům se všichni rádi přihlašujeme.

2. Druhá cesta — to je cesta **odstraňování nedostatků**, řešení problémů. Ty jsou i v naší akademii. Vidět nedostatky, vidět problémy, znát jejich příčiny, nacházet vý-

chodiska. To je cesta těžší, než ta hlavní. Také proto, že k nedostatkům, problémům se už tak rádi nepřihlašujeme jako k úspěchům. Ale je nezbytná pro postup kupředu, k výraznějším výsledkům.

3. Nejzávažnější je třetí cesta. Znamená **stavět si reálné, ale náročnější úkoly a cíle**, posuzovat práci a její výsledky podle náročnějších kritérií. XV. sjezd, celý obsah jeho jednání, jeho přístupy ke splnění cílů etapy mezi XV. a XVI. sjezdem naší strany.

Hlavní ve škole, tedy i v naší akademii, je výchovně vzdělávací proces. Především jím, jeho metodou se plní poslání školy. Ke zvýšení úrovně i výslednosti vzdělávacího procesu nám dávají sjezdové dokumenty našeho sjezdu i XXV. sjezdu KSSS řadu myšlenek a podnětů, velmi bezprostředně spjatých s prací školy, s prací učitele.

Některé z těchto myšlenek cituji:

„...Nadále je třeba zvyšovat úroveň pedagogické a politickovýchovné práce na školách...“.

„Vědeckotechnická revoluce dodává práci, tedy i přípravě člověka k práci, jiný charakter, než tomu bylo kdykoli v minulosti. V soudobých podmínkách, kdy rozsah znalostí, pro člověka nezbytných, prudce a rychle vzrůstá, není rozhodující, jak se zvládl určité sumy faktů, je důležité umět se orientovat v rychlém proudu vědeckých a politických informací“.

„... Je třeba aktivně, směle zavádět do výuky technické didaktické prostředky, zavádět nové metody výuky.“

„... Zlepšit přípravu učitelů a uvést obsah i metody výuky do souladu s požadavky praxe.“

V souvislosti s těmito myšlenkami a podněty chceme hlavní pozornost soustředit na obsah a metody výchovně vzdělávacího procesu.

Hodně se udělalo. Do obsahu společenskovední přípravy, komunistické výchovy, do obsahu výuky operačně taktických i inženýrsko-technických kateder, do obsahu učebních fondů jsme v poslední době vnesli mnoho nového — soudobé poznatky vědy, techniky, vojenského umění, mnoho pro formování socialistického a komunistického přesvědčení. Využili jsme nejceněnějšího zdroje v tomto směru — poznatků vojenských akademií Sovětské armády.

Můžeme říci, že jsme udělali všechno? Samozřejmě nemůžeme. Obohacování obsahu výuky vidíme jako nepřetržitý proces. Věda i technika se bouřlivě rozvíjí a praxe denně přináší nové poznatky, nové zkušenosti a také nové požadavky na kádry, na vojenské kádry.

Chceme v naší akademii promyšleně snášet do obsahu výchovně vzdělávacího procesu nejnovější poznatky teorie, vědy, vědeckotechnického pokroku. Zároveň se stejnou energií vnášet do obsahu výuky zkušenosti z praxe, požadavky praxe. Jsme si vědomi, že když to nebudeme náročně dělat, nejen, že nebudeme na škole připravovat velitelské a inženýrsko-technické kádry vzhledem k perspektivním potřebám, nebudeme je ani připravovat, aby dobře řešili dnešní úkoly.

Se zřetelem k dnešní situaci, z hlediska obohacení obsahu výuky na naší akademii, vystupuje mimořádně do popředí potřeba praxe. Chceme daleko důsledněji reagovat na všechny poznatky a zkušenosti z výkonu funkcí našich absolventů, z výsledků rozsáhlého průzkumu, které v současné době analyzujeme.

Průzkum ukázal, že teoretická připravenost našich absolventů je vesměs hodnocena kladně, velmi kladně. Jsou tu však požadavky, kritické připomínky i absolventů samotných i jejich velitelů a náčelníků, požadavky a kritické připomínky oprávněné, na které chceme odpovědně reagovat.

Všechny tyto oprávněné kritické připomínky a požadavky mají společného jmenovatele: **více v obsahu výuky věnovat péči a pozornosti potřebám praxe, přípravě lidí pro praktický výkon konkrétních funkcí.** Požaduje se zkvalitnit výkonu SPP, prohloubit výuku vojenské pedagogiky a psychologie jako nezbytný předpoklad úspěšné politickovýchovné práce budoucích velitelů a odborných náčelníků. Vyžaduje se zlepšení ve výuce metodiky bojové přípravy, pevnější praktické návyky ve velení v dynamických fázích boje. Ukazuje se, že našim absolventům při praktickém výkonu funkcí dělá potíže plánování bojové přípravy, kontrola, analýza stavu. U velitelských kádří je kritizována nízká znalost techniky, u inženýrsko-technických kádří se projevují potíže v organizaci provozu a oprav. Ukazuje se potřeba cílevědomějšího formování takových vlastností u posluchačů, jako jsou samostatnost, tvůrčí myšlení, schopnost organizovat vlastní práci, schopnost překonávat těžkosti spojené s výkonem funkce.

Škola všechny praktické zkušenosti, všechny praktické návyky dát nemůže — ty může dát sám život, sama praxe. Pevné základy i pro praktický výkon funkcí dát musí a my v tomto směru v souladu s požadavky sjezdu chceme mnoho zlepšit, mnoho udělat. Lepší podmínky může vytvořit přechod na tříletý postgraduální,

jestliže už to kádrová situace ve vojácích umožňuje.

Velitelské rezervy pro podstatné zvýšení efektivity výchovně vzdělávací práce vidíme na naší škole, v naší akademii v úrovni metodiky výuky. V metodice výuky se promítá a vždy bude promítat osobnost učitele, protože jde o tvůrčí záležitost. Ale velmi nahlas říkáme sobě i na adresu učitelů, a nejen říkáme, děláme i potřebné praktické závěry: „skončila éra — křída, tabule, řečnický pult. Je průmyslová televize, videomagnetofon, film, desítky druhů didaktické techniky, jejichž efektivnost byla ověřena, elektrifikovaná schémata, elektrifikované plastické stoly, špičková laboratorní technika atd.“ To všechno musí revolučně zasáhnout do úrovně metodiky. I touto cestou chceme podstatně zvýšit efektivnost výchovně vzdělávací práce na naší škole, v souladu s požadavky a závěry sjezdu pro oblast vzdělávání.

Potřebné kapacity a energii, abychom splnili linii XV. sjezdu, chceme v naší akademii vydělit pro dokončení perspektivy. V předcházející etapě jsme bohužel pracovali bez perspektivního plánu, a proto se nám vytvářelo v některých oblas-

tech práce zbytečné napětí. Perspektivu chceme mít velmi propracovanou zejména v těch oblastech, které jsou rozhodující pro výslednost práce školy v oblasti:

- růstu vědeckopedagogické kvalifikace učitelského sboru;
- modernizace učebních fondů a učebně výchovné základny;
- vědeckovýzkumná práce;
- materiálních podmínek;
- řízení.

Dnes máme pro dokončení této perspektivy všechny potřebné podklady.

Velení armády i velitelé svazů a svazků pomáhají akademii zkušenými kádry, ukázkovými cvičeními, dobrými podmínkami pro práci posluchačů na stážích, těsnými pracovními kontakty s akademií, s katedrami. Chci vyjádřit přesvědčení, že to bude pomoc i v dalším období. Zvláště účelné by bylo uvolnit do interní aspirantury mladé, všestranně perspektivní důstojníky, kteří by za 5—8 let nahradili generaci dnešních nejkvalifikovanějších vědeckopedagogických pracovníků.

Komunisté ve VA AZ udělají všechno, co bude v jejich silách, pro splnění úkolů XV. sjezdu strany.

K 35. výročí vítězství Sovětské armády u Moskvy

Na přelomu let 1976—1977 vzpomínáme 35. výročí vítězství Sovětské armády u Moskvy. Porážka hitlerovských armád u Moskvy byla důležitou událostí a znamenala začátek obratu v průběhu války. Měla velký historický význam v boji národů proti fašismu.

Bez ohledu na velké ztráty živé síly a bojové techniky v předcházejících srážkách, hitlerovské velení na podzim roku 1941 přijalo rozhodnutí všemi prostředky dobýt Moskvu a Leningrad ještě do začátku zimy, zcela ovládnout Donbas a Krym a vítězně ukončit válku. Ke splnění tohoto cíle vedlo hlavní úder na moskevském směru. Soustředilo tam 38 procent pěších a 64 procent tankových a motorizovaných divizí z celkového počtu divizí, zasazených na sovětsko-německé frontě. Hitlerovci vytvořili na směrech hlavních úderů tři až osminásobnou převahu a zahájili útok na Moskvu.

Sovětskému hlavnímu velení, přes složitost situace, se podařilo v obranných bojích vyčerpat úderná uskupení německých fašistických vojsk, soustředit na moskevském směru silné strategické zálohy a 5.—6. prosince přejít do protiútoků. Tento protiútok přerostl v zimě 1941—1942 ve všeobecný strategický útok Sovětské armády. Veliká bitva u Moskvy trvala více než tři měsíce a skončila porážkou hlavního uskupení hitlerovských vojsk na sovětsko-německé frontě.

V článku chceme seznámit čtenáře s hlavními zásadami přípravy a vedení bitvy, s operačně taktickými závěry a s vojenskopolitickým významem vítězství Sovětské armády u Moskvy. Pro názornost uvádíme i grafické vyjádření průběhu porážky německých fašistických vojsk u Moskvy v prosinci 1941 — dubnu 1942 (viz obr. 1).

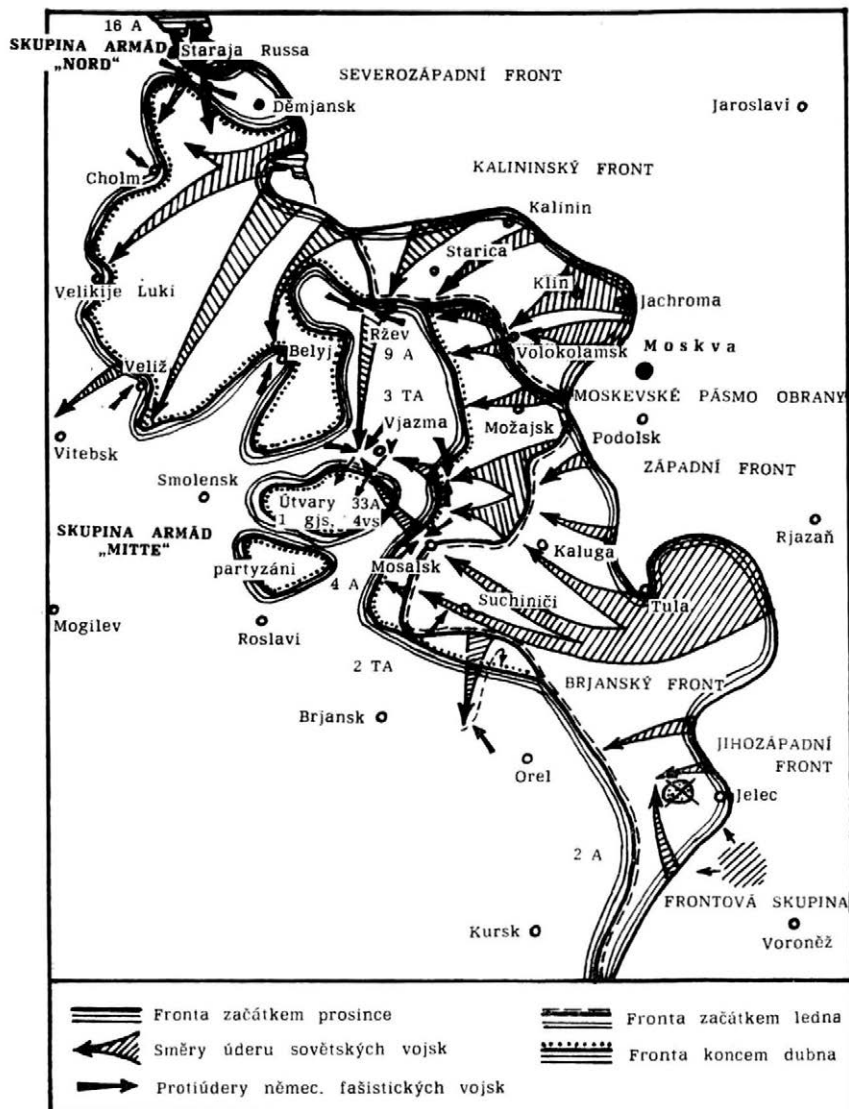
V prosinci roku 1941 zastavila Sovětská armáda postup německých fašistických vojsk na celé šířce sovětsko-německé fronty a na jejich křídlech zahájila útočnou činnost.

Úderné uskupení skupiny armád „Sever“ na severozápadním směru, které se snažilo dosáhnout řeky Svir a spojit se s Finy, sovětská vojska zastavila v prostoru Tichvina. Skupina armád „Sever“ přešla do obrany a snažila se zastavit útok sovětských vojsk.

Na hlavním směru, u Moskvy, skupina armád „Střed“ po neúspěšných pokusech pokračovat v útoku 3.—5. prosince byla rovněž přinucena přejít do obrany.

Uskupení německé fašistické armády, která se probíjela k Moskvě, utrpěla v bojích s vojsky Kalininského, Západního a Jihozápadního frontu velké ztráty, bojovala na široké frontě a ztratila svou údernou sílu.

Na jihozápadním směru, v důsledku protiútoků Jihozápadního frontu, byl ne-

PORÁŽKA NĚMECKÝCH FAŠISTICKÝCH VOJSK U MOSKVY

Prosinec 1941 — duben 1942

Obr. 1.

přítel nejen zastaven, ale navíc ustoupil za řeku Mius.

Hlavní síly fašistického Německa, proti nimž nevedly aktivní bojovou činnost západní velmocí, byly stále soustředěny na sovětsko-německé frontě. Na začátku prosince však vyčerpaly své strategické zálohy. Wehrmacht se dostal do situace, že nebyl schopen pokračovat v útoku. Záměr německého fašistického velení k bleskovému zničení Sovětského svazu se zhroutil. Sovětská armáda neměla dosud dostatečnou převahu v početnosti vojsk a bojové technice nad nepřítelem. Přesto však ozbrojené síly SSSR začaly přebírat iniciativu ve vedení bojové činnosti. Z tohoto hlediska měly velmi důležitou přednost.

Hlavní velení, které připravovalo protiútok, na začátku listopadu rozhodlo vytvořit deset záložních armád. Současně přijalo opatření k zesílení frontů novými vojskovými svazky a dalšími doplňky. V druhé polovině listopadu zahájily záložní armády přesun do pásem plánované činnosti. Dvě z nich (1. úderná a 20. armáda) byly soustředěny koncem měsíce v prostoru Moskvy, na pravém křídle Západního frontu. Do tohoto prostoru byly také přesunuty svazky 60., 24. a 26. armády. Jižně Ržaně byla soustředěna 10. armáda a v prostoru Rjažska a Ranenbura 61. armáda. Hlavní stan vyžadoval na velitelích nově vytvořených armád vycvičit vojska k vedení nejen obranných bojů, ale zvláště útočné činnosti s přihlédnutím k získaným zkušenostem a zvláštnostem činnosti v zimních podmínkách.

Bez ohledu na těžkou situaci, která vznikla na přístupech k Moskvě, Hlavní stan velmi ekonomicky využíval záložní svazky v obranném zařazení.

Na základě analýzy situace, která vznikla na frontě v listopadu roku 1941, sovětské Hlavní velení došlo k přesvědčení, že možnosti nepřítele k vedení útoku na Moskvu se vyčerpávají. Zvláště zřetelně se to projevilo na konci listopadu a na začátku prosince, kdy vojska Kalininského a Západního frontu řadou silných protiúderů donutila německá fašistická vojska přejít do obrany, na některých úsecích i ustoupit.

Sovětské letectvo vybojovalo operační nadvládu ve vzduchu. Hlavní velení mělo tak možnost uskutečnit přeskupení vojsk a soustředit zálohy ve výhodnějších podmínkách. Všechno to svědčilo o tom, že vývoj událostí u Moskvy se začínal měnit ve prospěch Sovětské armády. V této si-

Hlavní velení dokázalo v průběhu úporných obranných sražení soustředit a uchránit ve své záloze velké síly, které mohlo použít při přechodu sovětských vojsk do protiútoků.

V takovéto situaci dostaly ozbrojené síly SSSR těžký, ale výjimečně důležitý úkol — převzít do svých rukou strategickou iniciativu a zničit úderná uskupení nepřítele. V té době věnovalo Hlavní velení prvořadou pozornost událostem v prostoru Moskvy. Bylo nutné zničit hlavní strategické uskupení nepřátelských vojsk na moskevském směru, dosáhnout rozhodujících změn v celkové situaci na sovětsko-německé frontě a změnit průběh války ve prospěch SSSR.

tuaci bylo důležité neproměškat výhodnou dobu k přechodu do rozhodného protiútoků, dobu, kdy nepřítel nebyl schopen dále pokračovat v útoku a ještě nestačil vybudovat obranu na dosažených čarách, přeskupit síly a prostředky k organizaci odolné obrany.

Hlavní stan připravil konečný záměr protiútoků v posledních dnech listopadu. Plánoval vést hlavní úder na západním směru s cílem zničit hlavní síly skupiny armád „Střed“, které ohrožovaly Moskvu, a rozhodným způsobem zlepšit situaci sovětských vojsk.

K vedení protiútoků Hlavní stan vyčlenil:

- vojska Kalininského, Západního a pravého křídla Jihozápadního frontu;
- letectvo, určené k ochraně prostoru Moskvy;
- 6. stíhací letecký sbor PVO;
- dvě záložní letecké skupiny Hlavního velení;
- dálkové bombardovací letectvo.

Bližším cílem operace bylo: současnými údery armád Západního frontu v součinnosti s levým křídlem Kalininského a pravým křídlem Jihozápadního frontu zničit úderná uskupení nepřítele severně a jižně Moskvy. V průběhu protiútoků Hlavní stan stanovil i další cíl protiútoků: zničit celou skupinu armád „Střed“.

Hlavní úkol při ničení nepřítele u Moskvy měl plnit Západní front. Proto Hlavní stan věnoval tomuto frontu hlavní pozornost a posílil jej novými svazky. Koncem listopadu a začátkem prosince předal frontu ze své zálohy 10. armádu (8 střeleckých a 3 jezdecké divize), 7. údernou a 20. armádu (3 střelecké divize a 1 jezdeckou divizi, 11 střeleckých a 2 tankové brigády, 4 tankové

prapory, 11 praporů na lyžích). Kromě toho front dostal 9 střeleckých divízi a 2 jezdecké divize, 8 střeleckých a 6 tankových brigád a velké množství speciálních útvarů.

K činnosti v pásmu Západního frontu bylo vyčleněno 80 procent všeho letectva, soustředěného v prostoru Moskvu.

Vojenská rada Západního frontu dne 30. listopadu předložila Hlavnímu velení rozpracovaný plán; Hlavní velení jej schválilo. Zámyslem operace bylo: úderem na Klin, Solněčnogorsk a na istrinském směru zničit hlavní uskupení nepřítele na pravém křídle a úderem na Uzlovaja, Bogorodick do boku a týlu skupiny Guderiana zničit nepřítele na levém křídle frontu.

Téhož dne dostal Hlavní stan rovněž plán útočné operace Jihozápadního frontu, který rovněž schválil. Jeho podstatou bylo rozvíjet útok na orlovském směru, napomáhat vojskům levého křídla Západního frontu při plnění stanovených úkolů a zničit jelecke uskupení hitlerovských vojsk.

Ve směrnicích z 1. prosince stanovil Hlavní stan Kalininskému frontu nejpozději 5. prosince připravit a vést úder ve směru Mikulino-Gorodišče a Turginovo do týlu klinského uskupení nepřítele a v součinnosti s vojsky pravého křídla Západního frontu je zničit.

Úkolem letectva v protiútku bylo aktivní činnost podporovat pozemní vojska, udržovat vybojovanou nadvládu ve vzduchu, chránit Moskvu před nepřátelskými nálety, vést úderu na železniční převozy nepřítele a vést nepřetržitý vzdušný průzkum.

Hlavní stan tedy plánoval vést strategickou útočnou operaci silami tří frontů. K jejímu uskutečnění použil také zálohy a veškeré letectvo, které se nacházelo na moskevském směru.

Plán předpokládal vést protiútok na široké frontě: pásmo činnosti samotného Západního frontu bylo široké 600 km. Šířka pásem útoku armád se pohybovala od 20 do 80 i více kilometrů. Operační hustota nebyla dostatečná. Střelecká divize útočila v pásmu od 5 do 14 km. Průměrná hustota dělostřelectva byla 14—27 děl a minometů na kilometr fronty a jen v některých armád na úsecích hlavních úderů byla vyšší — 37 až 52 hlavních. Hustota tanků se pohybovala od 0,5—2 tanků na kilometr fronty a jen v pásmu 16. armády dosáhla něco přes 6 tanků.

Aktivní úlohu v protiútku měli partyzáni Kalininské, Moskevské, Tulské, Smolenské a Orlovské oblastí a Běloruska.

Činností v týlu nepřítele napomáhali vojskům a západním směru úspěšně plnit bojové úkoly.

Vojska zahájila protiútok v těžkých podmínkách. Přes značné posílení frontů na západním směru zálohami Hlavního stanu a dalšími svazky a útvary, početní převaha v živé síle, dělostřelectvu a tancích zůstávala na straně nepřítele. Na začátku prosince roku 1941 měla skupina armád „Střed“ spolu s letectvem ve svém siození 1,708 000 osob, asi 13 500 děl a minometů a 1 170 tanků a 615 letounů. Sovětská vojska, určená k protiútku, měla 1,110 000 osob, 7 652 děl a minometů, 774 tanků (z toho 222 středních a těžkých) a 1 000 letounů. To znamená, že německá fašistická vojska převyšovala sovětská vojska v živé síle 1,5krát, v dělostřelectvu 1,4krát a v tancích 1,6krát, jen v letectvu mělo sovětské uskupení převahu nad nepřítelem [1,6]. Frontové letectvo na západním směru mělo 47,5 procenta letounů nových typů.

Hlavní stan při přípravě protiútku bral v úvahu všechny zvláštnosti situace na frontě, včetně situace vojsk nepřítele. Skupina armád „Střed“ v průběhu útoku na Moskvu byla donucena rozptýlit své síly na tisícikilometrové frontě. Úderná uskupení na křídlech, vzdálená jedno od druhého 200 i více kilometrů, dostala se do nevýhodné situace. Levému křídlu a týlu severního uskupení hrozilo nebezpečí obklíčení vojsky Kalininského frontu a jižnímu uskupení hrozil obchvat armádami levého křídla Západního a pravého křídla Jihozápadního frontu.

Sovětské Hlavní velení využilo této situace a soustředilo na křídlech skupiny armád „Střed“ svá úderná uskupení a hlavní část bojové techniky. Je pravda, že nedostatek sil a prostředků neumožnil vytvořit zřetelnou převahu nad nepřítelem na směrech hlavních úderů. Do určité míry to však nahradilo překvapivé zahájení protiútku. Překvapit nepřítele bylo možné především proto, že Hlavní stan prokázal vysoké umění v utajeném soustředění strategických záloh na směrech hlavních úderů a správně stanovil výhodnou dobu zahájení protiútku. Překvapení napomáhalo i to, že protiútok byl zahájen bez přestávky, v průběhu těžkého obranného sražení, v době, kdy hitlerovská vojska po vyčerpání svých útočných možností neuspěla přejít do obrany a kdy německé velení bylo přesvědčeno, že Sovětská armáda není schopna zahájit útočnou činnost na široké frontě.

Důležitou předností Sovětské armády před nepřítelem byl vysoký politickomo-

rální stav vojáků. Velkou práci k upevnění bojového a morálního stavu udělali velitelé, politické orgány, stranické a komсомolské organizace útvarů v období přípravy k útočné činnosti. Bylo zapotřebí dosáhnout psychologického obratu v uvědomění vojáků, kteří vedli dlouhé měsíce úporné obranné boje, vzbudit v nich jistotu, že hitlerovskou armádu je možné nejen zastavit, ale i zničit. Zvláště ní pozornost věnovali práci s vojáky, kteří nedávno vstoupili od armády a dosud se nezúčastnili bojů. Pod vedením velitelů a politických pracovníků získávali bojové zkušenosti a učili se vedení útočné činnosti v zimních podmínkách.

V prvních dnech prosince roku 1941, ve dnech dějinného přelomu v bitvě u Moskvy pokoušel se ještě nepřítel prolomit obranu a obsadit Moskvu. Bylo však již jasné, že to nedokáže. Neustále narůstal odpor sovětských vojsk. Němci pocítili jejich mohutný tlak u Kalinina, Jachromy, Naro-Fominska, Tuly a jižně Kaširy, který začal přerušovat v protitoku.

Za svítání 5. prosince zahájila úder na nepřítele vojska levého křídla Kalininského frontu. Druhého dne ráno přešly do protitoku úderné skupiny Západního a pravého křídla Jihozápadního frontu, podporované leteckými svazky. Byla zahájena urputná sražení na kalininském, klinsko-solněčnogorském, tulském a jeleckém směru, v pásmu od Kalinina po Jelce v šířce asi 100 km. Vojska v útoku vedla boje o opěrné body a uzly odporu, které nepřítel úspěšně budoval ve městech a vesnicích. Tempo útoku mnohých svazků bylo zpočátku nízké. Projevil se nedostatek tanků a dělostřelectva. Hluboká sněhová pokrývka ztěžovala manévr mimo cest. Kromě toho sovětská vojska neměla zkušenosti z vedení útočných operací.

Přesto dosáhla Sovětská armáda významných úspěchů.

Začátkem ledna 1942 vojska Kalininského, Západního a pravého křídla Jihozápadního (od 24. prosince Brjanského) frontu po zničení úderných svazků skupiny armád „Střed“, které pronikly na blízké přístupy k Moskvě ze severu a z jihu, úspěšně splnila úkoly, které jim stanovilo Hlavní velení. Dosáhla čáry Selžarovo, Ržev, Volokolamsk, Ruza, Mosalsk, Belev, Mcensk a Novosil a tak postavila do hrobu nepřátelské obrany 100–250 km. Sovětská vojska tak odvrátila nebezpečí, které hrozilo hlavnímu městu a moskevské průmyslové oblasti.

V průběhu protitoku sovětská vojska osvobodila více než 11 000 měst a osad, včetně Kalininu a Kalugy, a zabránila ne-

bezpečí obklíčení Tuly. Celkové ztráty jen pozemních vojsk wehrmachtu za měsíc útoku Sovětské armády činily více jak 168 tisíc osob. Za tuto dobu Sovětská armáda zničila 11 tankových, 4 motorizovaných a 23 pěších divizí. Na moskevském bojišti ztratili Němci tisíce děl, kulometů, automobilů, stovky tanků a letounů.

Protitok Sovětské armády probíhal ve zvláště složité situaci. Fronty neměly ve svém složení silné pohyblivé svazky. Bojová činnost byla vedena v terénu s vysokou sněhovou pokrývkou, bez celkové početní převahy v silách a prostředcích nad nepřítelem. To podstatně snižovalo úderné a manévrovací možnosti frontů a armád.

Velmi složitá byla práce operačního týlu. S velkými potížemi byl spojen přísluš materiálních prostředků vojskům a organizace letištního zabezpečení.

Přesto však v těchto těžkých podmínkách se projevilo vysoké umění sovětského Hlavního velení. V přípravném období dokázal Hlavní stan uchovat strategické zálohy a s utajením je soustředit a v potřebné době zasadit na rozhodujících směrech. Správně určil dobu přechodu do protitoku, kdy hitlerovské velení vyčerpalo všechny zálohy a úderná uskupení nepřítel, která byla přinucena přejít do obrany, nestačila se opevnit na dosažených čarách. Sovětské Hlavní velení dovedně využilo chybných závěrů německého generálního štábu, který počítal s tím, že sovětské velení není schopno organizovat rozsáhlý útok na široké frontě po vyčerpávajících sraženích. To zabezpečilo překvapivost úderů, které vedla sovětská vojska na začátku prosince u Moskvy, a celkový úspěch protitoku.

Důležitým výsledkem sovětského vojenského umění bylo dovedné velení Hlavního stanu a generálního štábu při vedení bojové činnosti tří frontů a letectva, které se zúčastnilo operace.

Nejdůležitějšími charakteristickými rysy vedení protitoku byly:

- vytrvalost velení a vojsk k dosažení stanovených cílů;

- obětavá činnost vojsk útvarů a svazků v bojích o opěrné body a uzly odporu nepřítel;

- neustálé pronásledování odcházejících vojsk;

- směle obchvatné manévry uskupení nepřítel, které se snažila přejít do obrany na mezilehlých postaveních;

- údery do boků a hluboké pronikání do týlu německých fašistických vojsk.

Aktivní pomoc poskytovalo pozemním vojskům letectvo, které na západním směru mělo operační nadvládu ve vzduchu.

V průběhu protiútoků uskutečnilo celkem asi 16 000 letounových vzletů, polovinu z nich ke zničení živé síly a bojové techniky nepřítele. Hromadné letecké úderly na uzly odporu, na odcházející uskupení nepřítele, jeho místa velení, týl a komunikace vytvářely výhodné podmínky ke zvyšování tempa útoku.

V plné míře jich však útočící vojska nemohla využít, protože neměla ve svém složení silné tankové svazky.

První zkušenosti z organizace a velení protiútoků se neobešly bez některých nedostatků. Velení frontů a armád nevyužívala vždycky správně zálohy, které měla v podřízenosti. Někteří velitelé, kteří neměli zkušenosti z vedení útočné činnosti, snažili se i s nedostatečným množstvím vojsk organizovat útok na několika směrech. To mělo za následek rozptýlení sil a nezabezpečovalo nezbytnou převahu na směrech hlavních úderů. Jednotliví vjevojskoví velitelé často rozdělovali tan-

ky a přidělovali je v malých skupinách střeleckým útvarům a jednotkám. To všechno mělo negativní vliv na vedení bojů, zejména při průlomů připravených obranných postavení nepřítele.

Hlavní stan při zobecňování zkušeností z protiútoků ve směrnicích ze dne 10. ledna 1942 vyvodil závěr, že pomalá tempa průlomů taktické hloubky obrany nepřítele je možné vysvětlit nejen nedostatkem sil a prostředků, ale i rozptýlenou činností na jednotlivých směrech a použitím dělostřelectva jen k palebné přípravě. Směrnice vyžadovala, aby velitelé frontů a armád nerozdělovali divize stejnoměrně podél celé fronty, ale vytvářeli na hlavních směrech silné úderné skupiny a jejich činnost podporovali dělostřeleckým útokem.

Získaných bojových zkušeností z vedení protiútoků široce využilo sovětské velení při zdokonalování umění organizace a vedení dalších útočných operací.

Na začátku ledna roku 1942 byla upřena pozornost celého světa na události na sovětsko-německé frontě. Sovětská armáda po vybojování strategické iniciativy na hlavním směru a po rozšíření pásma aktivní činnosti zesílila úderly na nepřítele.

Sovětské Hlavní velení chápalo, že do- savadní rozpačitost hitlerovského velení a psychologický šok německých fašistických vojsk nebudou trvat věčně. Mimoto celkový poměr sil na frontě, bez ohledu na utrpené vysoké ztráty nepřítele, nedával rozhodující převahu Sovětské armádě.

Německá fašistická armáda měla k dispozici značné množství vojsk a munice, a proto měla velké možnosti organizovat odolnou obranu. Spolu s tím sovětské Hlavní velení předpokládalo, že ve vzniklé situaci hitlerovská vojska, demoralizovaná porážkou a špatně připravená k bojové činnosti v zimních podmínkách, nedokážou projevovat dostatečně silný odpor do té doby, než jim budou nahrazeny způsobené ztráty. Proto se rozhodl Hlavní stan využít vzniklé situace především k dokončení zničení hlavního uskupení nepřítele na moskevském směru.

Problematiku rozvinutí všeobecného útoku projednal Hlavní stan na svém zasedání 5. ledna roku 1942. Plán předpokládal vést hlavní úder na západním směru s cílem obklíčit a zničit hlavní síly skupiny armád „Střed“. Ke splnění tohoto úkolu byly určeny armády levého křídla Severozápadního frontu, vojska Kalininského, Západního a Brjanského frontu.

K nejrychlejšímu využití výhodné situace plán předpokládal rozvinout všeobecný útok po protiútoků bez přestávky a připravit jej v nejkratší době.

Zámysl strategické operace k obklíčení a zničení skupiny armád „Střed“ a úkoly frontů, určených k jejímu vedení, stanovil Hlavní stan ve směrnicích ze dne 7. ledna roku 1942. Plán předpokládal: obchvatnými úderly armád pravého křídla Kalininského frontu z prostoru severozápadně Rževa ve směru Syčevka, Vjazma a vojsk levého křídla Západního frontu z prostoru Kaluga ve směru Juchnov, Vjazma se současným útokem ostatních armád Západního frontu ve směru Syčevka, Gžatsk obklíčit, rozdělit a zničit hlavní síly skupiny armád „Střed“ v prostoru Ržev, Vjazma, Juchnov, Gžatsk.

K součinnosti s vojsky Kalininského a Západního frontu a k hlubšímu obchvatu skupiny armád „Střed“ ze severu vydal Hlavní stan Severozápadnímu frontu rozkaz vytvořit na levém křídle úderné uskupení k útoku z prostoru Ostaškova ve směru Toropeč, Beliz, Rudňa. Úkolem Brjanského frontu bylo chránit z jihu vojska Západního frontu a aktivní činností na brjanském a orlovském směru poutat německá vojska v tomto prostoru.

K dokončení obklíčení vjazenského uskupení vojsky Kalininského a Západního frontu plánoval Hlavní stan vysazení 4. vzdušného výsadkového sboru do prostoru Ozerečna a jihozápadně Vjazmy

s úkolem přehradit železnice a silnice Vjazma—Smolensk.

Útok na západním směru zahájila sovětská vojska bez operační přestávky po prosincových operacích, za relativně stejného poměru sil s nepřítelem v živé síle a dělostřelectvu a za dvojnásobné převahy nepřítele v tancích. K 1. lednu roku 1942 měla vojska Kalininského, Západního a Brjanského frontu:

- 1,240 000 osob,
- asi 8 700 děl a minometů,
- 571 tanků [z toho 198 těžkých a středních].

Proti těmto silám měla skupina armád „Střed“:

- 1,569 000 osob,
- asi 13 000 děl a minometů,
- 1 100 tanků.

Dne 8. ledna roku 1942 zahájila sovětská vojska závěrečné období bitvy u Moskvy.

V důsledku útočných operací v lednu až dubnu roku 1942 vojska Severozápadního, Kalininského a Západního frontu postoupila do hloubky nepřátelské sestavy na vítebském směru až 250 km, na gžatském a juchnovském směru 80 až 100 km. Osvobodila moskevskou a tulskou oblast, mnohé okresy kalininské a smolenské oblasti.

V závěrečném období bitvy u Moskvy způsobila Sovětská armáda nepříteli těžké ztráty. Zničila 16 divizí a 1 brigádu. Ztratily skupiny armád „Střed“ od 1. ledna do 30. března na živé síle tvořily více jak 333 000 osob. Sovětská vojska hlubokým obchvatem ze dvou stran vytvořila pro ni krajně nevýhodnou operační situaci. Úplnému zničení se dokázala vyhnout jen v důsledku přísunu 12 divizí a 2 brigád ze západní Evropy.

Sovětskému velení se proto nepodařilo zcela uskutečnit plánovaný zámysl a dosáhnout všech plánovaných cílů v operacích na západním směru. Ve značné míře to bylo důsledkem toho, že fronty neměly dostatečné množství záloh, zejména

tankových a mechanizovaných svazků, schopných rychle rozvíjet průlom, neustále pronásledovat nepřítele, vycházet do boků a týlu odcházejících uskupení. K narůstání úsilí a rozvíjení úspěchu velení frontů a armád široce využívala jezdecké svazky pohyblivé skupiny, vytvářené v průběhu útoku z tankových a stílečkových útvarů a jednotek. Tyto skupiny však nebyly dostatečně silné, a proto nemohly předcházet nepřítele v manévru a rozdělovat jeho vojska na části.

Nedostatek zkušeností a omezené množství záloh neumožňovaly spolehlivé zabezpečení boků vojsk při průlomu nepřátelských obranných postavení a při zasažení skupin rozvíjení úspěchu do boje. Proto se nepříteli v řadě případů podařilo přehradit mezery v obraně vlastních vojsk a pro sovětská vojska, která pronikla do jeho týlu, vytvořit těžkou situaci.

V průběhu útoku na západním směru získaly štáby první praktické zkušenosti z vysazování silných vzdušných výsadek do týlu nepřítele. Nedostatek dopravního letectva a slabá ochrana ze vzduchu však nutila velení prodlužovat vysazování na dobu několika dní, vysazovat jen malé skupiny a hlavně v noci. To všechno snižovalo možnosti vzdušných výsadek.

Poměrně úspěšné bylo rozsáhlé bojové použití letectva. Použití leteckých svazků tří frontů, sboru PVO moskevského prostoru, dálkového bombardovacího letectva a letectva zálohy Hlavního velení k zabezpečení útoku na západním směru umožnilo dosáhnout převahy nad nepřítelem a vybojovat operační nadvládu ve vzduchu. Zkušenosti z centralizovaného velení a hromadného použití těchto sil ukázaly účelnost vytvářet letecké armády, jejichž výstavba začala na jaře roku 1942. V důsledku omezeného akčního rádia činnosti letounů a potíží spojených s rozmístěním letectva na letištích na konci bitvy u Moskvy, letectvo nemělo možnost účinně podporovat pozemní útvary a ztratilo vybojovanou nadvládu ve vzduchu. Tato skutečnost se projevila na tempu útoku.

Operačně strategickým výsledkem protiútku Sovětské armády bylo zničení nejsilnějších uskupení nepřítele, která ohrožovala hlavní město SSSR — Moskvu.

Dosažené výsledky zásadně změnily situaci na celé sovětsko-německé frontě. Po získání strategické iniciativy na rozhodujícím úseku a způsobení těžkých ztrát nepříteli, sovětská vojska vytvořila výhod-

né předpoklady k uskutečnění nových úderů na nepřítele a rozvinutí všeobecného útoku.

Neméně důležitým výsledkem protiútku u Moskvy bylo významné zvýšení morálně politického stavu vojsk. Ta byla donucena dlouhou dobu se bránit a ustupovat v důsledku úderů silnějšího nepřítele; nyní jej začala vyhánět na západ. Vo-

jini a velitelé, nadšení prvními velkými vítězstvími, ještě více věřili svým silám a svěřeným zbraním.

Úspěchy Sovětské armády vyvolaly ohromné nadšení a zvýšily morálně politických stav obyvatelstva SSSR.

Přímým důsledkem vítězství Sovětské armády v protiútoky bylo další upevnění morálně politické jednoty sovětské společnosti.

Vítězství Sovětských ozbrojených sil v průběhu protiútoky a zničení hitlerovských vojsk u Moskvy měly ohromný mezinárodní význam. Jsou významné především tím, že poprvé ve druhé světové válce utrpěl wehrmacht velkou porážku; sovětská vojska převzala do svých rukou strategickou iniciativu, kterou mělo více než dva roky německé fašistické velení. Sovětská armáda v těžkých obranných sraženích zcela vyčerpala nejvyšší divize nepřitele a protiútokem donutila hitlerovské velení k rozhodnutí přejít do strategické obrany na celé sovětsko-německé frontě, na hlavní frontě druhé světové války. To svědčilo o úplném zhroucení dobrodružných plánů na zničení Sovětského svazu a o konečném krachu strategie „bleskové války“.

Zničení německých fašistických vojsk u Moskvy bylo začátkem zásadního zvratu ve válce.

Zdravící údery Sovětské armády před celým světem rozptýlily legendu o neporazitelnosti hitlerovského wehrmachtu a donutily vedoucí činitele Německa vést vleklou válku, která neslibovala nic jiného, než porážku Německa.

Všestranná analýza událostí zimních operací potvrdila, že vítězství Sovětských ozbrojených sil u Moskvy bylo zabezpečeno především pevností sovětského společenství a státního zřízení a z něho vyplývajících nevyčerpatelnými možnostmi mobilizace ohromných materiálních a duchovních sil socialistické společnosti k vedení války.

Rozhodujícími faktory, které napomáhaly úspěchu protiútoky, bylo rostoucí umění velitelů a náčelníků, usilovná práce politických pracovníků, stranických organizací a hrdinská činnost sovětských vojáků. Vysoký morální stav vojsk a velitelů, jejich vroucí sovětské vlastenectví, nenávist k nepříteli a pocit osobní zodpovědnosti za osud hlavního města a celé vlasti pomohly jim překonat všechny potíže a vybojovat vynikající vítězství.

Významný podíl na zničení nepřitele u Moskvy měli sovětské partyzáni. Za podpory státu a obyvatelstva na dočasně obsazeném území, v součinnosti se Sovětskou armádou bojovali s nepřitelem a způsobovali mu citelné ztráty.

Jedním z nejdůležitějších výsledků významného vítězství Sovětské armády bylo to, že milióny lidí na všech kontinentech se přesvědčili o pevnosti sovětského socialistického státu a vysoké bojovnosti jeho ozbrojených sil. Národy států, okupované nepřitelem, viděly v Sovětském svazu reálnou sílu, schopnou uchránit svět před fašistickou porobou. Zničení hitlerovských vojsk u Moskvy bylo mohutným povzbuzením k aktivizaci antifašistického boje.

Velký mezinárodní ohlas vítězství Sovětské armády u Moskvy zhatil i všechny plány hitlerovců na izolaci SSSR. Dvacet šest států podepsalo se Sovětským svazem 1. ledna 1942 deklaraci o spolupráci ve válce proti fašistickému Německu.

Velikost vítězství sovětských vojsk u Moskvy je v tom, že úspěchu dosáhla ve výjimečně těžkých podmínkách a za převahy sil a prostředků nepřitele. To svědčí o vysokém umění sovětského velení, o bojovém mistrovství sovětských vojáků, jejich úpornosti v obraně a nezdolitelném postupu v útoku.

Zničení německých fašistických vojsk u Moskvy plně dokázalo nejen neudržitelnost hitlerovské strategie, ale i dobrodružnost celkové politiky vedoucích činitelů fašistického Německa.

K PŘESUNU TANKOVÉ DIVIZE

Článek 138 Polního řádu (Vševojsk-1-1) uvádí: „Při soudobé vysoce manévrové bojové činnosti značně vzrůstá význam přesunů vojsk, zejména pochodu. Vojska musí být proto kdykoliv schopna přesunout se na velké vzdálenosti, přičemž musí neustále počítat s nebezpečím, že nepřítel použije ZHN, s útoky letectva, s radioaktivním a chemickým zamořením a s tím, že budou zničeny komunikace a přepraviště... Při použití jakéhokoliv způsobu přesunu vojska musí dosáhnout stanoveného prostoru včas a v plné bojové pohotovosti k plnění bojového úkolu.“

Zkušenosti Velké vlastenecké války ukazují, že přesuny v činnosti vojsk měly značný význam. Např. bojová cesta 18. gardového sboru v průběhu války představovala 5600 km, z toho přesuny 3900 km, tzn. 70 %. V budoucí možné válce operace budou charakteristické rozhodností, širokým využitím manévru, častým přeskupováním vojsk a prostředků apod. V důsledku toho přesuny ve vysokém tempu, na značné vzdálenosti, za použití jaderných zbraní a letectva budou mít rozhodující význam a v mnohém i určovat průběh operací. Kromě toho v první armádní útočné operaci, zejména při překvapivém zahájení agrese nepřitelem, většina divizí i ostatních vojsk zahájí činnost přesuny, v řadě případů i na velkou vzdálenost. Proto přesuny vojsk budou častým jevem v operacích a v mnohých případech budou i jejich hlavním obsahem.

Zvláštní požadavky klademe na svazky a útvary stále bojové pohotovosti, které musí být připraveny k okamžitému přechodu do rozhodného útoku a to jak z výchozího prostoru, tak z prostorů soustředění po vyhlášení bojového poplachu, tak i z míst stálé dislokace, popř. z jiných prostorů, a rozhodně rozvíjet útok do velké hloubky.

V článku uvedu některé názory na organizaci přesunu tankové divize z prostorů stálé dislokace do prostoru bojové činnosti a její **zasazení z chodu po zahájení nenadálé agrese nepřitelem.**

Tankovou divizi, která je začleněna do sestavy prvosledové armády nebo rozmístěna poblíž státní hranice, použijeme zpravidla v sestavě úderného uskupení armády, nebo v sestavě protiúderného uskupení vojsk při překrytí státní hranice. V prvním případě jejím hlavním úkolem bude rozhodně útočit s cílem zabránit vpádu agresora a rozbít úderné uskupení nepřítele na jeho území, ve druhém případě — úspěšně odrazit nenadálý úder agresora, zabezpečit soustřeďování úderného uskupení a vytvořit podmínky pro jeho přechod do rozhodného útoku.

Způsoby bojového použití tankové divize v operacích počátečního období války a charakter řešených úkolů budou pochopitelně záviset na konkrétních podmínkách. Avšak ať plní divize jakékoliv úkoly, situace bude charakteristická složitostí a činnost vojsk vysokou aktivitou a rozhodností. Bude to dáno tím, že agresivní nepřítel se bude snažit zahájit bojovou činnost za příznivého poměru sil a prostředků. Proto bude v širokém měřítku a s překvapením používat jaderné zbraně, letectvo i další palebné prostředky, aby v co nejkratší době způsobil našim vojskům značné ztráty, pronikl do hloubky našeho území a vytvořil tak podmínky k úspěšnému rozvíjení operace.

V podmínkách rozhodné a vysoce manévrové bojové činnosti k odražení agrese tankové divize budeme nejčastěji rychle přesunovat ve dne i v noci zpravidla s cílem předejít nepřítele v dosažení určených čar. Každý přesun v těchto podmínkách budeme organizovat s předvídáním střetného boje. Velitelé a štáby musí dovedně organizovat průzkum, vytvářet pochodovou sestavu, vhodná uskupení k vedení boje a jeho rychlé zasazení na nejvýhodnějších směrech.

Válku může nepřítel rozpoutat s překvapením a proto předcházejícími opatřeními doplněná tanková divize se může do prostoru bojové činnosti přesunout po vyhlášení poplachu přímo z míst stálé dislokace. Takový způsob přesunu a rozvinutí divize k bojové činnosti je spojen s řadou těžkostí. Složitost tohoto způsobu spočívá v tom, že všechna opatření k dosažení úplné bojové pohotovosti bojové techniky, výzbroje, dopravních prostředků, zásob a taktéž organizace bojové činnosti divize včetně vyčlenění sil a prostředků do jednotlivých proudů, vytvoření nezbytného uskupení v souladu se zámyslem nastávajícího boje, je nutné uskutečňovat v průběhu přesunu v podmínkách usilovného boje o čas a za složité pozemní, vzdušné, radiační a chemické situace. To vyžaduje zvláštní opatření, která zabezpečí předstihu nepřítele a co nejrychlejší vyvedení útvarů divize z prostorů možných, připravených jaderných úderů nepřítele.

Tankovou divizi připravujeme k rychlému přesunu z místa stálé dislokace do prostoru bojové činnosti s cílem zmařit nebo odrazit nenadálou agresi již v míru. Příprava je zakotvena v plánu bojového poplachu, který vychází z konkrétních podmínek (mám na mysli především způsob uvědomování, svoz a vyvedení jednotek a útvarů po bojovém poplachu, nakládání materiálu, mobilizační doplnění, rekonstrukci daného prostoru, jeho přípravu apod.).

Složitost vytvoření uskupení sil a prostředků divize spočívá v tom, že její útvary jsou dislokovány obvykle v několika posádkách, rozmístěných někdy i na velké vzdálenosti. Aby byl dodržen požadavek — odrazení nenadálého napadení nepřítele, je nejvýhodnější od začátku zabezpečovat taktickou celistvost praporů při přesunech na směry příští činnosti s dalším vytvářením proudů útvarů se začleněním posilových prostředků do jejich sestavy.

K zabezpečení organizovaného uspořádání proudů je účelné předpokládat prostory sestavení plukovních — divizních proudů. Jejich význam spočívá v tom, aby se začlenily jednotky a útvary stejné nebo různých posádek podle stanovených os přesunů v duchu zámyslu velitele divize.

Rapory mohou vcházet do plukovních proudů za přesunu předjížděním nebo zpomalováním přesunu vojsk, v některých případech i během krátké zastávky, zejména při začleňování posilových prostředků. To ovšem nesmí podstatně zpomalit rychlost přesunu do prostorů bojové činnosti. K rychlému zaujetí pochodových proudů je nutné vytvořit podmínky k nerušenému předjíždění a manévru jednotek a útvarů na jiný směr. K tomu účelu využívají paralelních i rokádních cest a taktéž v případě nutnosti vhodného terénu mimo komunikace.

Prostor vytváření plukovních proudů může být vzdálen od místa stálé dislokace kolem 20 km. Zaujetí pochodové sestavy divize bude vhodné ukončit ve vzdálenosti kolem 40 km od místa stálé dislokace. Taková vzdálenost je v podstatě podmíněna hloubkou plukovních a divizních pochodových proudů a též nutností dodržovat opatření ochrany vojsk před jadernými údery nepřitele.

Podrobného rozboru si zasluhuje otázka pochodových os pro přesun vojsk, neboť na počtu a stavu pochodových os ve značné míře závisí rychlost zaujetí uskupení sil a prostředků divize a též rychlost přesunu do prostoru bojové činnosti.

K vyvedení vojsk ze stálých posádek je třeba zabezpečit co nejvíce hlavních a záložních os přesunu, které se nesmí (pokud je to možné) přetínat. Musí být dobře připraveny a zabezpečeny pro přesun vojsk ve všech ročních obdobích, během dne i noci.

Počet pochodových os pro pluky a divizi určujeme se zřetelem na situaci, ve které se budou vojska rozvíjet k boji, a hlavně se zřetelem na vzdálenost divize od předpokládaného prostoru bojové činnosti. Např. útvary a svazky rozmístěné v blízkosti státních hranic (nebo prostoru možné bojové činnosti) se budou přesunovat z míst stálé posádky na čáru rozvinutí s použitím co největšího množství pochodových os. To zkrátí čas potřebný k jejich přesunu, rozvinutí a zasazení do boje. Při vzdálenosti divize od státní hranice (prostoru možné bojové činnosti) 100—150 km můžeme počítat za normální, jestliže divize se bude přesunovat po 3—5 osách a pluky prvního sledu po 1—2 osách. Při přesunu na vzdálenost nad 150 km je účelné mít pro divizi (do čáry, do které nepředpokládáme střetnutí s nepřítelem) 2—3 osy. Pro rozvinutí ke střetnutí boji je potřebné pro každý pluk prvního sledu stanovit nejméně 2 osy a pro divizi 5—6 os i více, umožní-li to komunikační síť a podmínky terénu. Na každé ose je třeba počítat s úseky a prostory, na které mohou jít s největší pravděpodobností jaderné údery nepřitele a mohou být radioaktivně a chemicky zamořeny. K rychlému překonání těchto úseků je nutné předem připravit záložní cesty nebo připravit jiná opatření.

V závislosti na podmínkách přesunu divize do prostoru bojové činnosti a její vzdálenosti od nepřitele nemusíme vždy určovat pochodové osy, ale můžeme stanovit pásmo přesunu. Šířka pásma musí zabezpečovat dostačující počet pochodových os se zřetelem k přijetí opatření k ochraně před zbraněmi hromadného ničení, k zabezpečení rychlosti rozvinutí útvarů z pochodových proudů do předbojové a bojové sestavy. Jestliže uvážíme, že divize bude mít

minimálně 3 osy ve vzdálenosti mezi sebou 3—5 km, potom při střední hustotě komunikační sítě bude šířka pásma 15—20 km i více. Nebude-li mít sousedy, tak pásmo obvykle neurčujeme.

S cílem šetření zásob motohodin a též zachování dobrého technického stavu tanků a bojeschopnosti osádek, obzvláště řidičů při dlouhodobém přesunu je účelné převážet tanky na podvalnicích větší nosnosti. Tento způsob použijeme v případech, kdy přesun vojsk (včetně přestávek) potrvá nejméně 48 hodin. Přitom je třeba si uvědomit, že podvalníky omezují manévry a přitom ne vždy požadovaný počet bude k dispozici. Poslední přesun, v jehož průběhu předpokládáme střetnutí, bude účelnější vykonat po vlastní ose v sestavě, která odpovídá zámyslu boje.

Polní řád uvádí, že v případech, kdy ze stanoveného bojového úkolu a propočtů vyplývá možnost střetnutí se s nepřítelem za přesunu, organizuje se přesun a sestava vojsk se zřetelem na toto možné střetnutí.

Vycházíme-li z toho požadavku, musí pochodová sestava tankové divize zahrnovat: průzkum, předsunutý odřad, pochodové proudy hlavních sil a týlových útvarů a jednotek. Kromě toho v divizi a plucích se vyčleňují odřady k zabezpečení pohybu. Někdy spolu s předsunutým odřadem divize se může využívat taktický vzdušný výsadek o síle např. motostřeleckého praporu.

Průzkum při přesunu divize musí zabezpečovat potřebné údaje v širším pásmu a hlavně získávat tyto údaje předem, aby velitel divize měl dostatek času k přijetí rozhodnutí a vytvoření potřebného uskupení vojsk, zvláště v případech, kdy prostor bojové činnosti je blízko místa stálé posádky.

Divize a pluk prvního sledu vysílají průzkumné skupiny a hlídky. Je-li vzdálenost od nepřítele větší — je účelné do jejich sestavy začlenit spolu s průzkumnými jednotkami také motostřelecké a tankové jednotky.

Aby průzkumné skupiny (hlídky) při přesunu ztratily co nejméně času k odpoutání se od hlavních sil, musí předem prostudovat nejpravděpodobnější směry činnosti. Jejich velitelům se úkoly stanoví a upřesňují cestou krátkých bojových nařízeních a převážně bez povolání na štáb. Prostoru bojové činnosti dosahují po nejkratší pochodové ose a s maximální rychlostí. Z důvodu utajení předávají průzkumné údaje pomocí krátkých rádiových signálů.

K získání důležitých informací může divize využít vzdušného průzkumu. Postup získání potřebných průzkumných údajů přímo z paluby průzkumného letounu je nutné společně s nadřízenými orgány předvídat předem.

K průzkumu os, přeprav, zamořených pásem a ke spojení s pozemními průzkumnými orgány můžeme použít vrtulníky. Mohou např. přepravovat do nepřátelského týlu skupiny hloubkového průzkumu, jejichž hlavním úkolem je průzkum prostorů rozmístění jaderných zbraní nepřítele, prostorů soustředění hlavního uskupení nepřítele, směrů jeho činnosti apod.

K řešení nenadále vzniklých průzkumných úkolů, obzvláště k organizaci průzkumu na nových směrech a osách, musí velitel divize mít stálou zálohu sil a prostředků.

Pochodové zajištění v podmínkách možného střetnutí s nepřítelem musí být v takové síle, aby aktivní činností mohlo zabezpečit nerušený přesun proudů hlavních sil, čas potřebný k přijetí rozhodnutí a vydání úkolů podřízeným, vhodné podmínky k rozvinutí vojsk a zasazení do boje. Avšak není účelné vyčleňovat příliš silné jednotky do pochodového zajištění a tím oslabovat hlavní síly divize. Je to důležité i proto, že divize nemusí mít ještě

všechny posilové prostředky a bude nucena řešit úkoly především svými silami a prostředky.

Přesunuje-li se divize po několika osách, vysílají čelní pluky k zajištění přesunu zpravidla předvoje o síle do zesíleného praporu. Jestliže se pluk přesunuje po dvou osách, pak na směru přesunu hlavních sil může si vyslat předvoj a na druhé pochodové ose — čelní pochodovou záštitu. Je-li nutné, na ohrožené boky může vyčlenit boční odřady (pochodové záštity), které udržují výhodné čáry po dobu přesunu pluku (divize). Kromě toho k upřesňování situace na bocích je účelné široce využívat vrtulníky. Stejně úkoly mohou plnit i průzkumné jednotky.

S cílem předstihnout nepřítele, zmocnit se výhodných čar a udržet je do příchodu hlavních sil divize zpravidla vysíláme předsunutý odřad v síle pluku. V plánu přesunu divize předem určíme, který z pluků a s jakým úkolem bude působit jako předsunutý odřad. Nejúčelnější je vyčleňovat do předsunutého odřadu motostřelecký pluk, který má velkou manévrovací schopnost, dostatečnou palebnou a údernou sílu a je schopen úspěšně plnit úkoly, kladené na předsunutý odřad. Jestliže podmínky terénu nutí divizní pochodový proud přesunovat se odtrženě, potom místo jednoho předsunutého odřadu může vyčlenit i dva. V tom případě je účelné vyčleňovat je z pluků prvního sledu, které se přesunují po samostatných pochodových osách, zpravidla v síle praporu.

Není vyloučeno, že vznikne i taková situace, zvláště při rozmístění divize v blízkosti státních hranic, že nebude čas na vyslání předsunutého odřadu. V tomto případě může úkol předsunutého odřadu plnit předvoj vysílaný od pluků prvního sledu.

Hlavní síly divize musí zahrnovat nejméně 2—3 pluky, oddíl vojenských raket, dělostřelectvo a protiletadlové prostředky, při všestranném zabezpečení bojové činnosti. To umožní zasadit nepříteli mohutný počáteční úder a vytvořit předpoklady k jeho zničení. Přitom musí brát zřetel na možná překvapení střetného boje. Proto si musí vytvořit druhý sled nebo silnou vševojskovou zálohu.

Každý pluk prvního sledu se obvykle přesunuje v samostatném proudu (po jedné — dvou osách). Oddíl vojenských raket se může přesunovat v sestavě některého z pluků hlavních sil nebo v sestavě dělostřeleckého pochodového proudu, připraven v nejkratší době zaujmout prostor bojového rozmístění.

Při bojovém rozdělení dělostřelectva bereme zřetel na to, aby se část přesunovala spolu s předvojem nebo v čele proudů hlavních sil. Toto umožní zabezpečit výhodnější rozvinutí dělostřelectva a dosáhnout ve střetném boji palebné převahy nad nepřítelem.

Organické jednotky protiletadlového dělostřelectva se přesunují v proudech svých útvarů. Hlavní úsilí protiletadlového dělostřeleckého pluku divize je soustředěno k obraně oddílu vojenských raket, VS divize a proudů hlavních sil. V okamžiku vyvedení vojsk z míst stálé posádky může jej využít k plnění úkolů protivzdušné obrany centralizovaně. Později, přesunuje-li se jako samostatný proud, může se rychle vysunout s úkolem k obraně vojsk na nejdůležitějších čarách (přepравách, soutěskách atd.). V řadě případů může protiletadlové dělostřelectvo být začleněno po bateriích do sestavy proudů hlavních sil. Postup vyvedení a rozvinutí sil a prostředků PVO divize si musí přesně

dohodnout s činností armádních prostředků protivzdušné obrany a vzít v úvahu i PVOS.

K zabezpečení rozvinutí hlavních sil divize a jejich zasazení do boje z chodu přidělujeme větší část ženijních jednotek po zahájení bojové činnosti plukům, které jsou na hlavním směru činnosti. Předsunutému odřadu nebo pluku, který je určen k poutání nepřítele čelně, přidělujeme jednotky a prostředky k minování, hlavním silám potom prostředky k zabezpečení manévru do boku a týlu nepřítele.

Velení tankové divizi při přesunu z prostoru stálé dislokace k zasazení úderu z chodu má řadu zvláštností, na které musíme brát zřetel, jestliže chceme úspěšně splnit stanovený úkol. Zabezpečit nepřetržitě velení bude v této fázi obtížné a značně náročné na velitele a štáby.

Za prvé, rozhodnutí k přesunu divize (v dalším i k jejímu zasazení do boje) přijímá velitel ve zkrácené lhůtě, za podmínek stálého pohybu proudů a zpravidla na základě omezených údajů o charakteru činnosti nepřátelského uskupení i o vlastních vojscích. Za druhé, úkoly útvarům a jednotkám stanovit zpravidla formou krátkých bojových nařízení, signálů, povelů s využitím rádiových prostředků. Za třetí, rychlá činnost vojsk v širokém pásmu, nejasná situace, časté a neočekávané její změny vyžadují pružnou a spolehlivou kontrolu. Avšak určitá rozptýlenost důstojníků štábů značně ztěžuje velení v průběhu přesunu. Proto je účelné ve štábech divize a pluků předvídat řadu konkrétních opatření, která dopomohou ke zvýšení operativnosti i sladění v jejich práci. Např. je třeba s větší přesností určovat funkční povinnosti důstojníků, jejich místo na místech velení, metody práce v přípravě údajů k přijetí rozhodnutí velitele, způsoby doručení úkolů vykonavatelům, systém kontroly, způsoby [postup] vzájemné zastupitelnosti atd.

Velitel divize před přijetím rozhodnutí k přesunu předvídá možnost střetnutí s nepřítelem a upřesňuje stanovený úkol, hodnotí situaci. V první řadě zkoumá, kdy a na jakých čarách je možné střetnutí s nepřítelem, podmínky k manévru, určuje uskupení sil a prostředků, čáry rozvinutí hlavních sil a jejich zasazení do boje, úkoly předsunutému odřadu a vzdušnému výsadku.

V rozhodnutí velitel divize určuje: zámysl činnosti při střetnutí s nepřítelem a odpovídající tomu učlenění pochodové sestavy; rozdělení sil a prostředků na pochodové proudy; pochodové osy; výchozí a regulační čáry; složení a úkoly pochodového zajištění; síly a prostředky předsunutého odřadu a vzdušného výsadku. I když polní řád (čl. 186) o dalších otázkách nehovoří, je třeba vidět význam všestranného zabezpečení pochodu s předvídáním střetného boje a v tomto směru jednotlivé složky štábu musí tato opatření včas rozpracovat.

Štáb divize zabezpečuje včasné vyslání průzkumných orgánů, předsunutého odřadu a pochodového zajištění, shromažďuje a zobecňuje průzkumné údaje, hlásí tyto veliteli, informuje podřízené štáby, včas doručuje bojové úkoly útvarům [jednotkám], kontroluje jejich splnění a organizuje pořádkovou službu a regulaci pohybu.

Při vyvedení a shromažďování vojsk po vyhlášení poplachu má velký význam organizovaný přechod od velení ze stacionárních VS a spojovacích uzlů k polnímu systému velení a širokým využitím mobilních VS a uzlů. Proto je třeba předem připravit na pravděpodobných osách přesunu rozvětvenou síť stanovišť, technických spojovacích prostředků, na které se mohou napojit

velitelé a štáby k předávání hlášení. V době sestavování proudů musí přesně pracovat součinnostní spojení vševojskových útvarů a jednotek a posilových útvarů a jednotek, dislokovaných v jiných prostorech.

Po zahájení přesunu z místa stálé dislokace se síly a prostředky VS přesunují podle plánu uvedení divize do bojové pohotovosti na osu některého z proudů hlavních sil divize. Z tohoto VS se zpravidla velí průzkumu, před-sunutému odřadu, zajišťovacím jednotkám, útvarům prvního sledu, včetně raketového oddílu, protiletadlovým prostředkům a dělostřelectvu a též udržuje spojení s nadřízeným štábem. Síly a prostředky určené k rozvinutí PVS si vysune na osu druhého proudu hlavních sil. TVS se zpravidla rozvíjí v prostoru sestavování týlových proudů.

Důležitý význam má po zahájení vyvedení vojsk z míst rozmístění a při jejich dalším přesunu na stanovený směr činnosti pořádková služba, která musí zabezpečovat pořádek na osách, dohlížet na přesný pohyb proudů.

K udržení nerušeného výjezdu vozidel z parků a jednotek do prostoru sestavení praporek a plukovních proudů regulace přesunu se organizuje silami útvarů. Množství regulačních stanovišť se určuje podle podmínek ubytování útvaru a podle toho, jsou-li příznivé podmínky k vyvedení vojsk na směry jejich činnosti. Jestliže je v posádce rozmístěno několik útvarů, pořádkovou službu při vyvedení vojsk organizuje štáb divize. Pohyb na osách reguluje podle předem zpracovaného plánu s přibíráním sil a prostředků pluků a divize. Zvláště důkladně si musí promyslet organizaci pořádkové služby a regulaci pohybu při překonání vodních překážek a možných pásem radioaktivního a chemického zamoření terénu, zničených komunikací a jiných překážek. Jednotky pořádkové služby musí být dobře připraveny a vycvičeny k plnění tohoto úkolu. Je důležité mít zálohu sil a prostředků pořádkové služby, protože jednotky určené k tomuto úkolu mohou být v okamžiku vyhlášení poplachu mimo posádku. Kromě toho je nutné mít ve stálé pohotovosti potřebný inventář pro regulační službu (signální svítilny, praporky, ukazovatele atd.) a skladovat v místech, který je možné okamžitě vyzvednout při vyhlášení bojového poplachu.

Rozvinování vojsk k bojové činnosti je nejtěžší částí uvedení zámyslu velitele do praxe. Základním požadavkem při rozvinování musí být předstihnout nepřítele ve vytvoření vhodného uskupení a zasazení rozhodného úderu nepříteli. To je hlavním předpokladem dosažení úspěchu. Možnost použití prostředků jaderného napadení nepřítelem může vést k rychlé ztrátě výhodných podmínek a projevit se i v konečném výsledku — ztrátě iniciativy. Proto rozvinování musí probíhat skrytě, rychle a se zřetelem k rozptýlení proudů při soustředění úsilí na daném směru a v potřebné době.

Společně s tím, předstížení v současných podmínkách musíme zkoumat nejen z hlediska rychlosti rozvinování, ale především z hlediska zasazení předstihujících jaderných úderů nepříteli a dosažení palebné převahy nad ním. Tyto podmínky pro tankovou divizi, přesunující se k zasazení úderu z chodu, mají rozhodující význam.

Organizace střetného boje při rozvinování z chodu je charakteristická tím, že probíhá ve dvou etapách. V první etapě jde v zásadě o činnost do střetnutí s nepřítelem; stanoví se zámysl činnosti na čáře pravděpodobného střetnutí, opatření k vytvoření odpovídajících uskupení sil a prostředků, upřesňují se plány součinnosti, organizuje se všestranné zabezpečení bojové činnosti, proti-

vzdušná obrana, velení apod. Druhá etapa zahrnuje opatření bezprostředně se zahájením střetnutí. Na tom, jak hluboce byly promyšleny práce v první etapě, je závislý charakter změn a upřesnění, které bude obsahovat rozhodnutí velitele divize při zahájení boje.

Tato opatření může velitel divize splnit na základě hlubokého studia údajů, obdržení od průzkumu, předsunutého odřadu a jednotek pochodového zajištění. Proto při přiblížení se k nepříteli úsilí všech prostředků průzkumu se zaměřuje na zjištění nepřátelského uskupení, zvláště raketových a tankových útvarů, míst velení a na charakter a činnost nepřítele v pásmu přesunu divize.

Předsunutý odřad rozhodným postupem obsazuje určenou čáru a udržuje ji do příchodu hlavních sil, s cílem nedopustit organizované rozvinutí nepřítele. V případě nezdaru při obsazování dané čáry, aktivní činností zdržuje nepřítele na výhodných čarách, zabezpečuje rozvinutí hlavních sil údery do jeho boku a týlu. Účinnou podporu a pomoc v tomto období mu mohou poskytnout předvoje pluků prvního sledu, které rozvíjejí aktivní činnost a podporují úsilí předsunutého odřadu.

Podle obdržení údajů od všech druhů průzkumu, předsunutého odřadu a předvojů velitel divize stanoví úkoly pro jaderné údery a přijímá (nebo upřesňuje) rozhodnutí k rozvinování a boji hlavních sil. K získání iniciativy je důležité zasadit nepříteli mohutný počáteční úder tankovými vojsky. Tuto okolnost je třeba vzít v úvahu při určování bojové sestavy divize.

Čáru rozvinutí pluků prvního sledu vybíráme se zřetelem k včasnému vytvoření nejen výhodného uskupení vlastních sil k boji, ale i k získání výhodného postavení ve vztahu k nepříteli. V závislosti na situaci a charakteru činnosti nepřítele tuto čáru rozvinutí můžeme určit pro divizi nebo zvlášť každému pluku.

K urychlení rozvinování oddílu vojskových raket je výhodné jej rozmístit podél os přesunu, zvláště při přiblížení se k čáře pravděpodobného střetnutí s nepřítelem, určit několik prostorů bojového rozmístění a k jejich rekognoskaci a přípravě vyslat včas rekognoskační skupiny. Při rozvinutí oddílu není výhodné přílišné přiblížení jeho prostoru bojového rozmístění k čáře rozvinutí vojsk. Rozmísťuje se na vzdálenost, která umožní ničit hlavní uskupení nepřítele. Co se týká dělostřelectva, zaujímá svá palebná postavení co možná nejblíže k čáře rozvinutí hlavních sil divize a podle stupně připravenosti baterií, samostatně vede palbu na nepřítele a jeho přisunující se proudy, ničí taktické prostředky jaderného napadení, umlčuje dělostřelectvo a minomety, podporuje činnost předvojů a zabezpečuje rozvinování a boj pluků prvního sledu.

Protiletadlové prostředky brání hlavní síly divize při rozvinování a zteči. Jejich hlavní úsilí se soustřeďuje na obranu oddílu vojskových raket, VS a hlavních sil divize.

Tanková divize využívá jaderných úderů, palby dělostřelectva a tanků, pravidla poutá části sil hlavní síly nepřítele čelně a vede rozhodující úder do jednoho nebo obou boků hlavního uskupení nepřítele. Při výhodných podmínkách tankové divize může vést i čelní roztínavý úder a ničit nepřítele po částech.

Tankové pluky se obvykle zasazují na hlavním směru a motostřelecký pluk, který je nejčastěji v předsunutém odřadu, poutá nepřítele čelně a vytváří tak příznivé podmínky pro tankové pluky k manévřům a úderům do boku. Tan-

kové pluky k úderu do boku sestavy nepřítele se přesunují skrytě, po nejkratších směrech a s maximální rychlostí. Po rozvinutí směle zahájí útok na nepřítele, ihned po jaderných a palebných úderech a v součinnosti s před-
sunutým odřadem ho ničí.

Jestliže divize předstihla nepřítele v jaderných a palebných úderech, pluky prvního sledu využívají výsledků těchto úderů a boje předsunutého odřadu (předvojů) a z chodu útočí na nepřítele. Aniž by vyčkaly příchodu všech sil, rychle rozvíjejí útok do celé hloubky stanoveného úkolu.

Jestliže nepřítel předstihne divizi v rozvinutí a přechodu do útoku, je nezbytné, aby část sil zaujala dosaženou čáru, předsunutým odřadem (předvojem) poutala činnost nepřítele a palbou všech prostředků a úderem hlavních sil z hloubky do boku a do týlu ničila bojovou sestavu nepřítele.

Při přechodu nepřítele k obraně v pohraničním pásmu, uskupení sil a prostředků divize během přesunu musíme členit se zřetelem k překonání obrany hned za jadernými údery, údery letectva a palbou dělostřelectva a tanků. Bojovou sestavu v tomto případě je účelné členit do dvou sledů tak, aby včasným zasazením druhého sledu se zvýšilo úsilí při dokončení prolomení obrany a tím zabezpečit rozvíjení útoku ve vysokém tempu. V prvním sledu divize mohou útočit jeden nebo dva tankové a motostřelecký pluk.

Jestliže nepřítel povede boj na zdrženou, zámysl boje musí předvídat nutnost využití mezer a slabých míst v bojové sestavě nepřítele k rychlému vyjití do hloubky, s cílem nepříteli znemožnit zaujetí výhodných obranných čar a přechod do obrany.

Po rozdrčení nepřítele tanková divize přejde do rozhodného pronásledování, které vede stejně aktivně ve dne i v noci. V průběhu této činnosti ničí nebo upoutává přisunující se zálohy nepřítele, zmocňuje se výhodných čar, důležitých objektů a základen v hloubce nepřátelského území a vytváří pří-
znivé podmínky svazkům úderného uskupení armády k rychlému rozvinutí a tím i ke splnění cílů armádní útočné operace.

Závěrem chci podtrhnout, že organizace přesunu s předvídáním střetného boje má v soudobých podmínkách značný význam zejména při odrážení agrese nepřítele. Včasný a organizovaný přesun a zasazování vojsk v těchto podmínkách může vytvořit podmínky ke ztrátě počáteční iniciativy agresora.

Přesun musíme organizovat v krátkých časových lhůtách v podmínkách působení letectva i prostředků jaderného napadení nepřítele, za stálého nebezpečí střetnutí s pozemními silami, vzdušnými výsadky a diverzními skupinami protivníka.

Proto je velmi důležité, aby velitelé a štáby si hluboko osvojili teorii i praxi organizace přesunu s předvídáním střetného boje při jeho všestranném zabezpečení včetně nepřetržitěho velení. Tím vytvoří podmínky k rychlému a organizovanému přesunu vojsk při zachování jejich bojeschopnosti s následující: porážkou nepřítele.

K OBRANĚ A OCHRANĚ TERITORIA

V soudobé válce nabývá na velkém významu obrana a ochrana zápolí zvláště proti jaderným úderům agresora. Zabezpečování tohoto úkolu bude klást velké požadavky na promyšlenou součinnost všech orgánů řízení státu za války.

Za války budou na teritoriu vojenských okruhů patřit štáby vojenských okruhů spolu s republikovými štáby Civilní obrany k rozhodujícím článkům celkového systému řízení na úseku obrany. Oba tyto teritoriální štáby musí předvídat vývoj situace na teritoriu okruhu na delší časové údobí, přijímat reálná rozhodnutí k řešení velmi složitých situací a náročně je v podmínkách situace na teritoriu vojenského okruhu realizovat.

Kromě požadavku pružnosti, operativnosti a rychlosti v rozhodovacím procesu každého štábu zákonitě přistupuje další požadavek na práci obou štábů. Půjde o požadavek maximální koordinovanosti společných úkolů. Přitom vzájemné vztahy obou musí být založeny na jednoduchosti, musí z nich být vyloučena nežádoucí duplicita a to důsledným ujasněním a vymezením dělby práce při zabezpečování úkolů obrany a ochrany teritoria. Tyto vztahy by měly být v zásadních otázkách vyjádřeny v působnostech, metodikách i v připravené základní vzorové dokumentaci. Tím mohou vytvořit velmi dobré předpoklady pro správné chápání obsahu funkčních povinností, pravomocí a odpovědnosti při řešení úkolů na teritoriu za války.

V praxi by mělo jít nejen o zachování samostatnosti v práci každého z obou štábů, ale i o zachování určité obecnosti, která by umožňovala řešit na teritoriu okruhu v rámci většinou složitě situace i všechny možné eventuality, ke kterým může v důsledku válečné činnosti na teritoriu vojenského okruhu dojít.

Tím budou vytvořeny dobré podmínky nejen pro všestranné zabezpečování ochrany obyvatelstva a rychlou obnovu chodu narušeného národního hospodářství, ale koordinovaná práce obou těchto štábů bude přispívat i k maximálnímu zabezpečování podmínek pro činnost vojsk a k zabezpečování řídicí činnosti všech stranických, státních i hospodářských orgánů.

Úkoly obou štábů při řešení zvlášť složitých situací na teritoriu se budou vzájemně prolínat. Proto bude třeba oba štáby na plnění bojových úkolů již v míru systematicky připravovat.

V článku chci nastínit některé hlavní otázky vzájemné součinnosti obou štábů. Tato problematika si zaslouhuje velké pozornosti nejen proto, že je v současné době velmi aktuální, ale hlavně proto, že sladění působnosti a vyřešení hlavních součinnostních otázek bude důležité nejen pro posuzování celkové situace na teritoriu vojenského okruhu, ale bude důležitou podmínkou i pro koordinaci celkových záměrů a rozhodnutí k obraně a ochraně teritoria.

Půjde zejména o součinnost při řešení těchto problémů:

1. **Vyřešení pravidelné denní vzájemné informovanosti o situaci na teritoriu okruhu**, aby si oba štáby mohly hlouběji ujasnit, jak celková situace na teritoriu může ovlivnit celkový život na teritoriu, jak může narušit vojenská opatření obrany a ochrany teritoria i chod ekonomiky, důležité pro obranu státu i zásobování obyvatelstva.

2. **Ujasnění přípravy společných podkladů a návrhů pro Radu obrany republiky.**

3. **Vyřešení organizace společných opatření k odstranění následků po jaderných i leteckých úderech nepřítele** v napadených prostorech s důrazem na zabezpečení činnosti vojsk na teritoriu vojenského okruhu.

4. **Ujasnění problematiky evakuace obyvatelstva** v průběhu války s důrazem na sladění prostorů evakuace s prostory činnosti vojsk apod.

Jde tedy o komplex důležitých společných úkolů a opatření, která musí oba štáby společně koordinovat z hlediska důležitosti úkolů obrany i ochrany teritoria i z hledisek činnosti v jednotlivých prostorech. Oba štáby by přitom měly vycházet ze zásady, že při řešení konkrétní situace na teritoriu bude rozhodující to, co bude v první řadě důležité pro zabezpečení činnosti vojsk a v druhé řadě pro zabezpečení chodu národního hospodářství nebo ochrany obyvatelstva. Tak např. bude-li třeba stanovit pořadí prací k odstranění následků záplavové vlny v nějakém prostoru, přes který se v dohledné době mají přesunovat vojska, pak jistě v prvním pořadí budou organizovat práce na obnově komunikací k zabezpečení průjezdnosti přes tyto prostory. V dalším pořadí budou organizovat práce ve prospěch civilních opatření.

K jednotlivým hlavním součinnostním problémům:

1. Pokud se týká **pravidelné denní informace** o situaci na teritoriu, půjde hlavně o předávání si takových informací, které by umožňovaly hlavním funkcionářům obou štábů, aby mohla být situace na teritoriu hodnocena v širších souvislostech. Velitele vojenského okruhu bude jistě zajímat situace a stav Civilní obrany, úkoly od nadřízeného štábu, zvláště k odstraňování následků po jaderných úderech na teritoriu, k evakuaci obyvatelstva apod. Dále ho bude zajímat morální stav obyvatelstva, jeho ztráty a nálady. Z toho si může dělat potřebné závěry o tom, jak tento stav může ovlivňovat činnost vojsk na teritoriu, jaký to může mít vliv na doplňování vojsk, které úkoly budou plnit jednotky Civilní obrany apod.

Štáb Civilní obrany bude na druhé straně hlavně zajímat, jak byl např. narušen systém teritoriální radiační hlášené služby, jaká náhradní přemostění se plánují na teritoriu za zničené silniční mosty, které zdroje pitné vody budou využívat a v jakém rozsahu vojska apod.

Tak jako bude různý obsah této denní informace, mohou být i různé formy předávání informací. Zpravidla půjde o pravidelné denní informace, které si budou štáby předávat k určenému termínu. Pokud se týká důležitých informací, které je třeba předat ihned, nejlépe by vyhovoval osobní styk, aby předané informace mohly maximálně využívat hlavně při přípravách k rozhodnutím.

2. Další důležitou součinností otázkou bude **příprava podkladů a návrh pro jednání Rady obrany republiky**. Půjde hlavně o společnou přípravu takových informací a návrhů usnesení, které se budou týkat celkové vojensko-politické situace na teritoriu okruhu. Bude nejen účelné, ale nanejvýš prospěšné, aby některé informace nebo návrhy k důležité situaci na teritoriu vojenského okruhu, např. o situaci po hromadném jaderném úderu nepřítel, připravily v těsné součinnosti oba štáby a společně promýšely a předkládaly návrhy na řešení.

Bude to jen ve prospěch věci, neboť Rada obrany dostane ucelenou souhrnnou informaci s promyšlenými a sladěnými návrhy na řešení vzniklé situace. Jistě to urychlí rozhodovací proces, neboť odpadne řešení lokálních zájmů a Rada obrany nebude stavěna do úlohy „soudce“ při rozhodování o dvou návrzích na řešení jedné situace, které mohou být mnohdy i značně rozdílné.

Realizace společného postupu však vyžaduje, aby oba štáby měly přesně sladěnou činnost co do času i obsahu a aby se na zpracování informace i návrhů na usnesení podíleli hlavní funkcionáři obou štábů osobně.

3. Nejdůležitějším problémem vzájemných vztahů obou těchto teritoriálních štábů bude společný postup řešení vzniklé situace **po hromadném jaderném úderu nepřítel** na území okruhu. Vyplyvá to nejen ze složitosti situace, která po jaderných úderech vznikne, ale i z úlohy a působnosti těchto štábů při obraně a ochraně teritoria. Půjde o rozsáhlý komplex součinnostních otázek, které bude třeba rychle, promyšleně a přitom pružně řešit. V průběhu rozhodovacího procesu mohou si oba štáby předat řadu důležitých informací a podkladů, které získaly od svých podřízených nebo nadřízeného stupně.

Zvlášť urychleně musí proběhnout součinnost k těmto problémům:

- vedení průzkumu, rádiového a vzdušného průzkumu s důrazem na přípravu opatření k snížení účinnosti jaderných nebo leteckých úderů na důležité vojenské i civilní objekty;

- předběžnému upřesnění prostorů jaderných úderů a předběžné analýze ztrát v těchto prostorech;

- zabezpečení pořádku ve zničených prostorech;

- uzavření těchto prostorů napadení a k řízení provozu na vstupních a výstupních místech v nich;

- řízení dopravy na přístupových a odsunových komunikacích v prostorech napadení;

- využití kapacit zdravotnického zařízení jak pro vojska, tak i pro obyvatelstvo;

- využití kapacit civilních opravárenských a vyprošťovacích prostředků v prostorech napadení ve prospěch vojsk na přesunu;

- sladění opatření pro likvidaci velkých požárů na teritoriu okruhu;

- organizaci záchranných prací v zatopených prostorech po zničení přehrad nebo jiných vodních děl.

K těmto součinnostním otázkám přistoupí zcela zákonitě po získání podrobného přehledu o situaci na teritoriu okruhu po hromadném jaderném úderu další problémy, které bude třeba společně mezi oběma štáby dohodovat:

- jaká účinná společná opatření přijmout k obnovení narušeného systému řízení, velení, spojení a k obnově teritoriální radiační hlásné služby;

- jaká opatření třeba navrhnout Radě obrany republiky k odstranění následků po hromadném jaderném úderu, které součinnostní otázky řešit s ostatními stranickými, státními nebo hospodářskými orgány;

- jak je poškozena komunikační síť na teritoriu okruhu a jaká společná opatření přijmout k zabezpečení plánovaných přesunů vojsk, prostory pro vybudování náhradních přemostění a společná opatření k zabezpečení rychlého rozvinutí dočasných překládkových prostorů a k doplnění technického příkrytí silniční a železniční sítě;

- jak ovlivní zatopené prostory po zničených nebo poškozených přehraďích činnost vojsk a chod národního hospodářství, jaká opatření bude třeba udělat v součinnosti s příslušnými civilními orgány hlavně k obnově komunikační sítě v těchto prostorech;

- jak byly poškozeny zdroje pitné vody na teritoriu okruhu a jaká opatření bude třeba udělat ve prospěch vojsk i obyvatelstva a k obnově vodních zdrojů;

- jak byl narušen chod výroby v důležitých zbrojních závodech na teritoriu okruhu a jaká je možná pomoc k obnově rozhodujících provozů těchto závodů silami a prostředky ozbrojených sil;

- způsob likvidace operačních výsadek nebo hloubkových průzkumných odřadů nepřítele na teritoriu okruhu;

- možná pomoc při ochraně důležitých objektů na teritoriu okruhu.

Již z těchto problémů jasně vyplývá nutnost těsné součinnosti teritoriálního štábu vojenského okruhu a republikového štábu Civilní obrany. Budou to tyto dva štáby, které budou znát nejlépe celkovou situaci na teritoriu okruhu. Jedině tyto štáby budou schopny předložit Radě obrany republiky ucelenou informaci o situaci na teritoriu po hromadném jaderném úderu nepřítele a mohou tedy plánovat a navrhnout konkrétní opatření k odstranění z hlediska zabezpečení potřeb vojsk i obyvatelstva a zabezpečit potřebnou koordinaci při realizaci dalších opatření podle vzniklé situace silami podřízených jednotek i nevojenských jednotek začleněných do systému Civilní obrany.

4. Neméně důležitou součinnostní otázkou v průběhu války bude jistě i otázka **evakuace civilního obyvatelstva**, zvláště z prostorů bojové činnosti vojsk na území teritoria, z prostorů napadení po jaderných úderech, ze zatopených oblastí apod. Prostory evakuace bude štáb Civilní obrany vybírat již v míru v těsné součinnosti se štábem vojenského okruhu a schválí je Rada obrany. Nedodržení této zásady může mít nedozírné následky. Rozhodujícím pro stanovení těchto prostorů je štáb vojenského okruhu, který zná prostory soustředění a komunikace pro vojska na přesunu.

Z vojenské historie je známa celá řada případů, kdy právě nedodržení této zásady zapříčinilo nesplnění úkolů vojsk a navíc velké ztráty nejen vojsk, ale i civilního obyvatelstva. Náročnost tohoto úkolu vyžaduje, aby byl stanoven přesný režim života v prostorech s evakuovaným obyvatelstvem.

Bude celá řada dalších společných úkolů, které budou souviset s vyhodnocováním radiační, chemické a biologické situace na teritoriu okruhu a s vyhodnocováním celkových ztrát v napadených prostorech. Důležitá bude i koordinace všech hygienicko-epidemiologických opatření s využitím i civilních orgánů a vzájemné poskytování informací o epidemiologické situaci vojsk i obyvatelstva.

Závěrem chci zdůraznit, že jsem nechtěl rozebrat podrobně všechny otázky součinnosti štábu vojenského okruhu a republikového štábu Civilní obrany. Nastínil jsem jen některé problémy. I z nich vyplývá nejen úloha obou těchto štábů při zabezpečování úkolů obrany a ochrany teritoria, ale i bezpodmínečná nutnost těsných vzájemných vztahů při řešení zvláště složitých situací na teritoriu za války. Čím těsnější, promyšlenější a přitom jednoduché budou tyto vzájemné vztahy, tím pružnější a efektivnější bude řešení těchto složitých situací na teritoriu.

Vzájemná součinnost obou štábů by měla tvořit určitý systém, připravený tak, aby fungoval téměř samočinně. Všechna opatření, která budou za války oba štáby plánovat a zabezpečovat, nelze oddělit od celkových úkolů v oblasti organizace řízení státu a jeho hospodářství za války. Proto bychom měli nastíněné problémy prakticky procvičovat na společných štábních nácvicích nebo jiných zaměstnáních již v míru.

DĚLOSTŘELECTVO

V BOJI S BITEVNÍMI VRTULNÍKY

V současné době věnují kapitalistické armády (a to hlavně USA a NSR) mimořádnou pozornost otázkám použití bitevních vrtulníků, vyzbrojených především PTRS pro boj s tanky a jinými důležitými pozemními cíli. Tyto nové velice mobilní a účinné protitankové prostředky postupně mají zdokonalovat a posilovat protitankovou obranu a představují tak současně kvalitativně nový důležitý cíl pro naši palebnou činnost. Jedním z možných palebných prostředků, který se může na boji s bitevními vrtulníky podílet, je pozemní dělostřelectvo.

Charakteristika bojové činnosti nepřátelských bitevních vrtulníků

V USA byla na základě organizační struktury protitankové aeromobilní brigády divize TRICAP v roce 1973 vytvořena pokusná **samostatná vzdušná lehká brigáda** (ACCB — Air Cavalry Combat Brigade) ve složení velitelství a velitelská rota, spojovací rota, vrtulníková podpůrná rota a tři bitevní vrtulníkové prapory. Brigáda prošla stadiem pokusných prověřovacích cvičení, na jejichž základě bylo rozhodnuto o jejím postupném zavedení do armádních sborů a to v první řadě na evropském válčišti. Základním bojovým prvkem brigády je **bitevní vrtulníkový prapor** ve složení velitelství a velitelská rota, aeromobilní rota zvláštního určení (Rangers), rota přímého technického zabezpečení a tři bitevní vrtulníkové roty. Každý bitevní vrtulníkový prapor může samostatně plnit bojové úkoly, tj. zjistit a zničit nebo umlčet síly protivníka manévrem a palbou. Prapory jsou plně přepravitelné vzduchem, mají potřebné průzkumné, spojovací a zabezpečovací prostředky a mohutnou protitankovou palebnou sílu. Podle dostupných údajů má prapor 63 bitevních, 37 průzkumných a 35 víceúčelových vrtulníků. Údernou sílu praporu představují tři **bitevní vrtulníkové roty**, které mají stejnou organizaci. Mají velitelství a tři čety. Každá četa má čtyři průzkumné a sedm bitevních vrtulníků. Tato organizace vyplynula jako optimální kombinace z výsledků pokusných

manévrů v roce 1972. Při tomto složení bojových skupin bylo dosahováno nejúčelnějšího sepětí mezi průzkumnou a palebnou složkou, tím i nejvyšší efektivnosti bojového nasazení, měřené v počtu vyřazených cílů připadajících na jeden vrtulník. Za základní výzbroj bitevních vrtulníků jsou považovány PTRS v počtu 4 až 8 kusů. V současné době jsou vesměs používány střely typu TOW a HOT.

Podle dosavadních názorů se samostatná vzdušná lehká brigáda používá zpravidla centralizovaně jako mohutný úderný prostředek v rukou velitele armádního sboru. Jako možná je uváděna i druhá varianta, kdy velitel armádního sboru přidělí bitevní vrtulníkové prapory prvosledovým divizím na důležitých směrech. Kromě dlouhodobého přidělení je uvažována i možnost dočasného přidělení praporů nebo i rot prvosledovým svazkům a útvarům buď pro splnění předem stanovených úkolů, nebo na přesně vymezenou dobu.

Brigáda připravuje a zaujímá **prostor bojového rozmístění** ve vzdálenosti nejméně 75 km od předního okraje. Tato vzdálenost vyhovuje jak požadavkům bezpečnosti, tak i požadavkům včasného zásahu. Prostor rozmístění je mimo dosah taktických raket a při tom vzdálen od předního okraje asi na 20 minut letu vrtulníku. Pro manévr při bojovém zasazení jsou předem voleny a prozkoumány **přiletové a odletové trasy**. Jsou určovány tak, aby neprozrazovaly svým směrem ani výchozí cílové prostory a aby umožňovaly let těsně nad zemí. Po těchto trasách se prapory přemisťují do připravených **vyčkávacích prostorů** (Holding Areas). Z nich jsou ve vhodný okamžik naváděny do **východišť ke zteči** (Assault Position) a dále na **palebná postavení** (Firing Position), z nichž vedou bezprostředně palebnou zteč na zjištěné cíle.

Možné počty tanků, které může jedním úderem vyřadit jednotlivý stupeň, Američané uvádějí takto: bitevní vrtulníková četa 16 tanků, rota 51 tanků, prapor 150 tanků a brigáda 465 tanků. Počítají, že v důsledku ztrát a technických poruch se úderu zúčastní pouze 75 % bitevních vrtulníků, z nichž každý je vyzbrojen čtyřmi PTRS a pravděpodobnost zničení cíle je 80 %.

Všeobecná charakteristika boje s bitevními vrtulníky

Boj s nepřátelskými bitevními vrtulníky bude v budoucnu představovat významnou složku v rámci vševojskového boje. Na jeho promyšleném plánování, organizaci a úspěšném vedení bude záviset, zda si tankové jednotky plně zachovají svoji nesmírnou údernou sílu, která spočívá ve využití jejich rozsáhlých schopností manévru v kombinaci s jejich moutnou palebnou silou. Tento boj s bitevními vrtulníky představuje bezesporu záležitost vševojskovou, protože pouze vševojskový velitel na patřičném stupni má všechny předpoklady a podmínky k jeho kvalitní a efektivní realizaci. Podílet se však na něm musí v patřičné míře i ostatní druhy vojsk.

Obecně můžeme opatření při jeho realizaci učlenit do dvou skupin a to na opatření aktivní a pasívní. **Aktivní opatření** budou zahrnovat takové činnosti, které povedou k vyřazení nepřátelských bitevních vrtulníků. Na základě uvedených zásad bojového použití nepřátelských bitevních vrtulníků patří k nim údery na prostory bojového rozmístění, boj s vrtulníky na přeletových trasách, údery na vyčkávací prostory, boj s vrtulníky ve východištích ke zteči a na palebných postaveních. Na boji se bude podílet svou měrou letectvo, raketové vojsko a dělostřelectvo, prostředky PVO i vhodné palebné prostředky jednotek

v dotyku. K úspěšnému a efektivnímu splnění těchto aktivních opatření bude nutné aktivovat i rozsáhlý průzkumný systém, schopný získat včas a s dostatečnou přesností potřebné průzkumné údaje, i nezbytný systém výstrahy, který uvědomí vojska o směrech manévru nepřátelských vrtulníků.

I když aktivní opatření považují za prioritní, mají svůj nesporný význam i **opatření pasivní**, jejichž cílem bude snížit účinnost vrtulníkových úderů na minimum. K nim patří především hluboké členění tankových sestav, vhodná volba směrů postupu tanků s ohledem na konfiguraci terénu, maskovací a klamná opatření. Jejich význam podtrhují i zkušenosti z bojů s americkými agresory ve Vietnamu, kde jejich rozsáhlým využíváním byla účinnost vrtulníkových úderů značně paralyzována.

Podíl **raketového vojska a dělostřelectva** na tomto boji je určován již samotnou orientací jeho podstaty na plnění aktivních opatření, tj. na vyřazení vrtulníků palbou. Na základě rozboru možných způsobů bojové činnosti nepřátelských bitevních vrtulníků můžeme vydělit pro tuto palbu v podstatě dvě typické skupiny cílů a to nepohyblivé cíle pozemní a pohyblivé cíle vzdušné.

Do první skupiny **nepohyblivých pozemních cílů** můžeme zařadit vrtulníky a jiné druhy bojové techniky a zařízení a živou sílu, rozmístěnou v prostorech bojového rozmístění vrtulníkových brigád a praporů a ve vyčkávacích prostorech. Možnými prostředky pro vedení aktivního boje s cíli této skupiny jsou letecko, nebo raketové vojsko a dělostřelectvo. Protože tato skupina představuje typické skupinové cíle velmi snadno zranitelné údery raketového vojska nebo palbou dělostřelectva, můžeme tyto palebné prostředky považovat za **hlavní vykonavatele** boje s nimi. Pro tuto skutečnost mluví i ta okolnost, že na rozdíl od leteckých úderů není palebná činnost raketového vojska a dělostřelectva závislá na povětrnostních podmínkách, denní době a činnosti nepřátelské PVO. Rozdělení těchto cílů na raketové vojsko a dělostřelectvo bude v podstatě závislé na dálce střelby: na cíle ležící mimo dostřel vlastního dělostřelectva provedeme raketové údery, v opačném případě dáme přednost dělostřelecké palbě.

Druhou skupinu **pohyblivých vzdušných cílů** představují bitevní vrtulníky na přeletových trasách, ve východištích ke zteči a na palebných postaveních. V tomto případě jde o typické cíle pro odpovídající prostředky PVO, jejichž palebné vlastnosti jsou adekvátní požadavkům pro ničení takových cílů. Za hlavní prostředek boje s touto skupinou cílů proto považují odpovídající prostředky PVO. Vzhledem k tomu, že bitevní vrtulníky povedou zásadně bojovou činnost z přízemních výšek a při poměrně malých letových rychlostech, naskýtá se možnost působit i na tyto cíle prostředky pozemního dělostřelectva. To však bude zcela nutně představovat pouze **druhořadý prostředek**, který bude pouze palbu prostředků PVO doplňovat a zesilovat.

Možnosti dělostřelecké střelby na jednotlivé prvky bojové sestavy nepřátelské vrtulníkové brigády

Prostory bojového rozmístění brigády i praporů přidělených prvosledovým svazkům jsou zásadně voleny v takové hloubce od předního okraje, aby byly mimo dostřel dělostřelectva. Proto je za cíle dělostřelecké palby nemůžeme považovat.

Prvním z cílů, na něž vzhledem ke svému dostřelu může dělostřelectvo působit, jsou **vyčkávací prostory** bitevních vrtulníkových rot. Představují pozemní

skupinový cíl (vrtulníky, živá síla nekrytá, popř. další technika), rozmístěný na úseku o plošném obsahu 12—20 ha. Jejich vzdálenost od původního předního okraje se pohybuje v rozmezí 21—27 km při centralizovaném použití celé brigády, resp. 14—22 km při přidělení praporů prvosledovým svazkům. Vyčkávací prostory mohou být zaujímány asi 20—30 min. před plánovanou dobou zteče a opouštěny asi 3—4 min. před jejím skutečným zahájením. V době zaujetí vyčkávacích prostorů budou naše čelní jednotky od nich vzdáleny přibližně 8—14 km a v době jejich opouštění asi 6—12 km. Mohou tedy být po dobu 15—25 min. v dosahu palby dělostřelectva působícího nepřímou střelbou, jehož dostřel je větší než 15 km.

Přeletové trasy z vyčkávacích prostorů do východišť ke zteči jsou vedeny v přízemních výškách ve skrytých prostorech. Tento způsob volby tras vylučuje použití přímé střelby. Délka tras se pohybuje od 5 do 10 km, takže k jejich absolvování potřebují vrtulníky přibližně 2 až 4 min. Vlastní čelní jednotky budou vzdáleny od letové sestavy vrtulníků 6—12 km při jejich odletu z vyčkávacího prostoru a 3—5 km při přiletu do prostoru východišť ke zteči. Budou tedy vrtulníky po dobu 2—4 min. v dosahu palby dělostřelectva, jehož dostřel je 15 km a více. Vrtulníky přitom představují poměrně rychle se pohybující vzdušný skupinový cíl, na který je nutné působit časovacím střelivem.

Ve východišti ke zteči budou vrtulníky ve vzduchu v přízemních výškách ve skrytém prostoru pouze po dobu omezenou na převzetí úkolu a výlet na zteč. Čelní jednotky budou v této době vzdáleny od bitevních vrtulníků 3 až 4 km. Bude tedy sestava vrtulníků ve východišti ke zteči v dosahu palby dělostřelectva pro nepřímou střelbu, jehož dostřel je asi 10 km a více. Palbu musíme opět vést časovacím střelivem.

Na palebných postaveních představují vrtulníky jednotlivé pohyblivé vzdušné cíle. Celková doba jejich pobytu nepřekročí 60 s. Naše čelní jednotky budou v této době od jejich sestavy zpravidla na vzdálenost 2—4 km, někdy (a to zejména v těch případech, kdy vlastní tanková sestava bude hluboce členěna) i blíže. Pro palbu na vrtulníky připadají z tohoto hlediska v úvahu prostředky přímé střelby s dostřelem kolem 2 km a větším i prostředky nepřímé střelby s dostřelem alespoň 10 km. Pro vedení nepřímé střelby budeme opět používat střeliva časovacího.

Střelba na vyčkávací prostory

Nepřímá střelba na vyčkávací prostory představuje nejúčinnější formu boje pozemního dělostřelectva s nepřátelskými bitevními vrtulníky. Při rozhodování o tom, zda pro tuto střelbu stanovit jako úkol umlčení nebo zničení cíle, vycházíme z významu cíle: jde o cíl značného významu, který může vážně ovlivnit výsledek vševojskového boje i operace. Musíme si při tom uvědomit, že každý nevyřazený bitevní vrtulník potenciálně představuje další zničení alespoň tří našich tanků. Rozdíl mezi očekávaným počtem vyřazených bitevních vrtulníků bitevní vrtulníkové roty při ničení nebo umlčování činí průměrně 6 kusů. Kdybychom se spokojili pouhým umlčením vyčkávacího prostoru znamenalo by to, že pravděpodobně zvýšíme vlastní průměrné ztráty alespoň o 18 tanků, tj. o větší část vlastního tankového praporu. Výsledky těchto úvah můžeme jednoznačně shrnout do požadavku **ničit nepřátelské**

vyčkávací prostory, tj. stanovit pro tento druh palby velikost očekávaného palebného účinku $R > 0,50$.

Základním způsobem určení prvků pro účinnou střelbu je úplná příprava, která zabezpečuje důležitý moment překvapení a je přitom dostatečně přesná. Pro úplnou přípravu není nutné vytyčovat nějaké zvláštní požadavky a můžeme použít normálního postupu, protože jde o cíl poměrně snadno zranitelný a rozmístěný na dosti velkém úseku. V případech, kdy nebudou dostatečné podklady pro úplnou přípravu, je vhodné určovat prvky u děl s využitím přenosů palby a u raketometů zkrácenou přípravou. Vzhledem k poměrně značným rozměrům úseku, na němž je skupinový cíl rozmístěn, můžeme i pro účinnou střelbu z děl připustit jako podklad zkrácenou přípravu a to zejména tehdy, kdy hrozí nebezpečí z prodlení. Pak bude žádoucí vést palbu alespoň dvěma oddíly náložmo.

Velikost průměrné normy spotřeby střeliva pro zničení vrtulníků ve vyčkávacích prostorech zjistíme prostřednictvím teoretické spotřeby N , vypočítané podle vztahu

$$N = k \cdot \frac{Exo' \cdot Ezo'}{s \cdot \tau}$$

kde k je účinnostní koeficient,

Exo' , Ezo' úsekové redukované pravděpodobné chyby prvků,

s obsah oblasti ničivého účinku střely,

τ rektifikační funkce.

Vypočítané velikosti **teoretické spotřeby střeliva** jsou pro jednotlivé ráže a druhy děl a dálky střelby uvedeny v tabulce 1. Vycházel jsem z předpokladu, že prvky byly určeny úplnou přípravou ze standardních podmínek přesnosti a že rozměry vyčkávacího prostoru jsou 400×400 m (tj. obsah úseku 16 ha). Velikost účinnostního koeficientu $k = 23,5$ odpovídá očekávanému palebnému účinku $R = 0,55$.

Tabulka 1

Ráže a druh zbraně	Dálka střelby v km			
	10	14	18	20
100 mm K	600	710	930	1160
122 mm K	310	390	530	660
122 mm RM	350	370	510	700
130 mm K	290	330	450	600
152 H	210	270	350	430

Průměrnou normu spotřeby střeliva bude vhodné stanovit tak, aby vlastní výpočet spotřeby střeliva ke splnění palebného úkolu v konkrétních podmínkách na bojišti byl co nejsnadnější. Pak průměrná norma spotřeby bude u ráže 100 mm K 750, u 122 mm K, RM 400, u 130 mm K 360 a u 152 mm H 300 střel.

Tyto normy platí pro

- zničení cíle palbou nárazovou;
- dálku střelby do 15 km; při střelbě na dálky větší než 15 km se spotřeba zvětšuje o 10 % na každý další kilometr;
- úplnou přípravu při střelbě z děl a úplnou nebo zkrácenou přípravu při střelbě raketomety; při střelbě z děl po přenosech palby od zastřílených pomocných cílů se může spotřeba střel snížit o 10 %; po zkrácené přípravě se spotřeba zvyšuje o 25 %;
- střelbu s rádiovým zapalovačem se mohou normy spotřeby zmenšit o polovinu.

Pokud je plošný obsah skutečného cíle v rozmezí od 12 do 25 ha, nemusíme průměrnou normu spotřeby střel korigovat. Očekávaný palebný účinek přitom zůstane v intervalu od 0,5 do 0,6, takže cíl bude zničen. Teprve ve výjimečných případech, kdy plošný obsah úseku překročí 25 ha, budeme průměrnou normu spotřeby zvyšovat o 4 % na každý hektar nad hodnotu 25 ha.

Z těchto údajů vidíme, že spotřeba střeliva pro 100mm kanón je příliš vysoká. Na dálky do 15 km představuje již hodnotu 0,525 oddílového palebného průměru a se zvětšováním dálky se tato hodnota dále zvyšuje. Proto bude použití oddílů této ráže méně vhodné.

Průměrná spotřeba střeliva pro děla ráže 122, 130 a 152 mm představuje při dálkách střelby do 15 km přibližně 0,28 oddílového palebného průměru. Při vedení palby ráz naráz je oddíl schopen toto množství střeliva dopravit do cíle za dobu, nepřesahující šest minut. Bude proto použití uvedených ráží k ničení vrtulníků ve vyčkávacích prostorech vhodné, přičemž vzhledem k organizačnímu začlenění bude použití ráže 152 mm častější. Střelba oddílem 130mm kanónů bude výhodná vzhledem k jeho dostřelu zejména na velké dálky. Ve všech případech bude účelné plnit palebný úkol celým oddílem. Vzhledem k současnému vybavení vojsk bude nutné palebné úkoly plnit nárazovou střelivem se zapalovačem nastaveným na tříštivý účinek. Podstatné úspory střeliva můžeme dosáhnout střelbou vedenou vzdušnými rozprasky. Na uvedené dálky střelby však dosavadní časovací zapalovač již nevyhovuje a museli bychom použít zapalovače rádiového.

Velké rozměry úseku, na němž jsou vrtulníky ve vyčkávacím prostoru rozmístěny, umožňují použít oddíl 122mm raketometů. Jejich střelba je velmi vhodná a hospodárná. Průměrná spotřeba střeliva při dálkách střelby do 15 km představuje 0,185 oddílového palebného průměru. Při těchto dálkách střelby stačí ke zničení vyčkávacího prostoru vyvést do palebných postavení pouze 10 raketometů a na maximální dálku střelby 15 raketometů. Střelbu vedeme zapalovačem nastaveným na tříštivý účinek.

Dělostřelecký oddíl vede palbu na vyčkávací prostory vrtulníků třemi dálkami a jedním směrem pokud velikost intervalu vějíře nepřekročí hodnotu 75 m. Jsou-li známy skutečné rozměry úseku, volíme velikost dálkového skoku a intervalu vějíře podle normálních zásad, tj. jedna třetina hloubky úseku, resp. jedna šestina jeho šířky. Pokud skutečné rozměry neznáme, považujeme je za 400 X 400 m. Ve všech případech se účinná střelba vede jedním mohutným palebným přepadem palbou ráz naráz.

Raketometný oddíl vyvádí do palebných postavení počet raketometů odpovídající stanovené normě spotřeby. Palbu vedeme jednou salvou vyvedených

raketometů, jednou dálkou a jedním směrem. Pokud skutečnou šířku cíle neznáme, nebo je menší než 400 m, střílíme vějířem sevřeným. V ostatních případech vějíř upravujeme na skutečnou šířku cíle.

Střelba na přeletové trasy

Jednou z možných, i když velmi málo účinných forem boje dělostřelectva ze zakrytých palebných postavení s bitevními vrtulníky je střelba k přehrazení přeletových tras. Na předem vyhodnocených pravděpodobných přeletových trasách vrtulníků plánujeme palby tak, abychom mohli pozorovat přiblížování vrtulníků k těmto prostorům a v závislosti na době letu střely dát včas povel k zahájení palby. Velikost nutného nadběhu stanovíme tak, že se doba letu střely zvětší o 5 s (nezbytný čas pro zahájení přípravné palby) a takto získaný čas násobíme 50 (průměrná rychlost letu vrtulníku v m/s). Získaná hodnota představuje přibližnou vzdálenost čáry vypálení od vlastní plánované palby v metrech. Čáru vypálení musíme identifikovat v terénu a pozorovat.

Palbu vedeme oddílem tak, že druhá baterie střílí dálkou vypočítanou, první baterie vypočítanou dálkou zmenšenou o 200 m a třetí zvětšenou o 200 m. Střílíme jedním směrem s intervalem vějíře 100 m. Palbu vedeme jednou salvou oddílu. Základním způsobem určení prvků je úplná příprava. Časování určujeme pro nulovou výšku rozprasku a libelu stanovíme tak, že se nadmořská výška palby zvětší o 35 m. Je-li dostatek času, můžeme vystřelit příruční baterií předem na jednu z plánovaných čar kontrolní řadu a získaných výsledků využít k upřesnění prvků (včetně časování).

Tento palebný úkol plní celý dělostřelecký oddíl, jehož palebná postavení budou předsunuta tak, aby mohl vést časovanou palbu na vyhodnocené přeletové trasy. Je vhodné použít děl ráže 152 mm, která mají patřičný dostřel i účinek střel. Střílíme zapalovačem časovacím, náplň volíme zásadně tu největší, u níž dosahujeme nejvyšší počáteční rychlost a tedy také nejkratší doby letu střely.

Očekávaný palebný účinek takovéto palby dosahuje v nejlepším případě hodnoty $R \leq 0,03$. Tzn., že v optimálním případě můžeme vyřadit nejvýše 3 % vrtulníků, které jsou v oblasti postřelování v tom okamžiku, kdy v ní vybuchují střely. Vzhledem k tomu, že po přeletové trase, přehrazované touto palbou, poletí obvykle nejvýše četa, není pravděpodobné, že bychom alespoň jeden z jejích vrtulníků vyřadili. Palba má proto pouze charakter **palby rušivé**, působící spíše morálně než materiálně a rušící morální stav osádek bitevních vrtulníků. Vzhledem k této nízké materiální účinnosti považují tuto palbu spíše za výjimečný případ.

Střelba na východiště ke zteči a palebná postavení vrtulníků

Vzhledem k vysoké schopnosti manévru nepřátelských bitevních vrtulníků je také tuto palbu nutno předem připravit na vyhodnocené pravděpodobné prostory a zahajovat ji na základě pozorování skutečné nepřátelské činnosti. Protože oba prvky bojové sestavy nepřátelských vrtulníků na sebe prostorově navazují, zahajujeme střelbu na prostor východiště a pokračujeme v ní na prostor palebných postavení.

Na předem vyhodnocené pravděpodobné prostory východišť ke zteči naplánujeme palby. Organizovaným systémem pozorovatelů zajistíme pozorování těchto prostorů a včasné zahájení palby v okamžiku zaujímání východišť nepřátelskými bitevními vrtulníky. Základním způsobem určení prvků je úplná příprava. Časování určujeme pro nulovou výšku rozprasku a libelu stanovíme tak, že se nadmořská výška palby zvětší o 30 m. Je-li dostatek času, můžeme příruční baterií vystřelit předem kontrolní řadu a výsledků použít k upřesnění prvků. Palbu vedeme oddílem tak, že druhá baterie střelí vypočítanými prvky, první baterie prvky vypočítanými pro dálku zmenšenou o 200 m a třetí pro dálku zvětšenou o 200 m. Střelíme jedním směrem s intervalem vějíře 100 m. Spotřebu stanovíme 3 rány ráz naráz pro každé dělo.

Systém plánovaných paleb na palebná postavení bitevních vrtulníků navazuje na systém plánovaných paleb na východiště ke zteči. Palbu zahajujeme v okamžiku, kdy bitevní vrtulníky opouštějí východiště. Vede ji dělostřelecký oddíl podle stejných zásad jako palbu na východiště ke zteči, jejímž je pokračováním. Prvky určíme tak, že předcházející palbu na východiště ke zteči posuneme ve vhodném směru o 300 m. Libelu určíme pro nadmořskou výšku palby, zvětšenou o 30 m.

K posouzení palebné účinnosti můžeme obvyklými metodami vypočítat očekávaný palebný účinek. V optimálním případě získáme při palbě na východiště ke zteči hodnotu $R \leq 0,06$ a při palbě na palebná postavení bitevních vrtulníků hodnotu $R \leq 0,09$. Můžeme tedy v nejlepším případě počítat s tím, že uvedenými palbami vyřadíme do 6 % resp. do 9 % bitevních vrtulníků, které jsou v době jejího vedení v postřelovaném prostoru. Jde proto opět pouze o palbu rušivou.

I když je materiální účinek popsaných paleb poměrně nízký, přesto počítáme s určitým morálním účinkem na osádky vrtulníků. Jeho význam nelze v tomto rozhodujícím období bojové činnosti bitevních vrtulníků podceňovat. Proto tuto palbu považujeme v konkrétní situaci za možný způsob boje s nepřátelskými bitevními vrtulníky. Pro její vedení je účelné předem vyčlenit oddíly 152 mm nebo 122 mm houfnic ze sestavy PDS jednotlivých msp a tankových pluků, či DDS. Ty si předem naplánují a připraví palby na vyhodnocené prostory východišť ke zteči a palebných postavení bitevních vrtulníků. Povinností těchto skupin, respektive oddílů, je v tomto případě také organizovat nepřetržitý systém pozorování těchto prostorů a tak zajistit včasné zahájení a vedení palby. Těmito palbami nebudou však zdaleka vyčerpány palebné možnosti určených oddílů (spotřeba střeliva pro jednu palbu na východiště a jednu na palebné postavení nepřekročí 0,1 oddílového palebného průměru). Proto budou zcela nutně plnit i další palebné úkoly ve prospěch příslušného msp či tankového pluku. Jejich činnost řídí náčelník dělostřelectva svazku prostřednictvím velitele skupiny.

Protože samotná palba ze zakrytých palebných postavení nepostačí k odražení zteče nepřátelských bitevních vrtulníků, bude účelné doplnit ji a zvýšit tak její účinnost přímou střelbou s použitím kanónů ráže 100 mm a PTRS. Pro prvosledový msp či tankový pluk, respektive pro druhosledový msp či tankový pluk, při jeho zasazení můžeme vyčlenit přibližně 9 až 12 odpalovacích zařízení PTRS pro boj s nepřátelskými bitevními vrtulníky. K plnění tohoto úkolu jsou vhodná bojová vozidla pěchoty, vyzbrojená PTRS. Možnost použití PTRS je však omezena jejich dosahem. Ten činí maximálně 3 km.

Uvážíme-li možnou vzdálenost PTRS za čelními tanky, dostaneme praktický dosah 2 až 2,5 km. Vzhledem k zásadám bojové činnosti nepřátelských bitevních vrtulníků bude proto účelné rozmísťovat vyčleněné PTRS do bojových sestav hned za čelní sled vlastních tanků. Přitom mohou PTRS plnit i svůj hlavní úkol, pro nějž svou konstrukcí a vlastnostmi jsou především uzpůsobeny, tj. boj s tanky.

K prodloužení palebné činnosti nad 3 km můžeme v současné době použít přímé střelby z kanónů ráže 100 mm. Při jejich vybavení je však pravděpodobnost zásahu bitevního vrtulníku jedním kanónem příliš nízká. Bylo by proto vhodné používat soustředěnou palbu celé baterie na každý jednotlivý cíl. Palbu vedeme střelivem nárazovým se zapalovačem nastaveným na tříštivý účinek. K vyřazení bitevního vrtulníku potřebujeme přímý zásah.

Činnost těchto jednotek vyčleněných pro přímou střelbu na bitevní vrtulníky na palebných postaveních organizuje, řídí a jednotky úkoluje velitel msp či tankového pluku.

Závěr

Abychom získali obraz o účinnosti popsaného modelu boje pozemního dělostřelectva s nepřátelskými bitevními vrtulníky, ohodnotíme možné počty vyřazených vrtulníků. V optimálním případě očekáváme, že při vedení všech popsaných paleb můžeme maximálně vyřadit 15 až 21 bitevních vrtulníků v pásmu jednoho vlastního svazku. Při tom nejpravděpodobnější bude vyřazení 8 vrtulníků.

Z těchto ztrát přibližně 50 až 75 % způsobí dělostřelecká palba ze zakrytých palebných postavení bitevními vrtulníkům rozmístěným dočasně na zemi **ve vyčkávacím prostoru**. Tento způsob boje s bitevními vrtulníky proto považují za neúčinnější a jeho přípravě, organizaci a vedení budeme věnovat největší pozornost.

Naproti tomu relativně nejnižší ztráty (do 5 % celkových možných ztrát) způsobí palby na vrtulníky **na přeletových trasách**. Tento poznatek hovoří pro to, abychom palbu na přeletové trasy hodnotili jako možný, avšak poměrně složitý a málo účinný způsob boje (počítáme jako doplňkový).

Palba na vrtulníky **ve východištích ke zteči a na palebných postaveních** (a to jak nepřímou, tak i přímou střelbou) je přibližně stejně účinná (ztráty tvoří v každém z těchto případů přibližně 10 % celkových ztrát). Proto tento způsob boje považují za druhý ze základních možných forem. Pro jeho ocenění hovoří i ta skutečnost, že kromě kvantitativně zhodnotitelného materiálního účinku přináší souběžně i důležitý, i když matematicky těžko specifikovatelný, účinek morální. V této fázi bojové činnosti, kdy osádka bitevního vrtulníku začíná vlastně plnit rozhodující etapu svého bojového úkolu, projev se každé narušení její koncentrace vnějšími rušivými vlivy velmi markantně.

Poměrně značnou část celkových ztrát (15 až 30 %) bitevních vrtulníků mohou způsobit **vlastní PTRS**, pokud bude jejich jednotka začleněna přímo do bojových sestav tankových jednotek tak, abychom ji mohli vzhledem ke svému maximálnímu dostřelu účinně využít. Proto tento způsob boje, i když v současné situaci je doprovázen celou řadou těžkostí, považují za účinný a je třeba věnovat jeho dalšímu rozvoji patřičnou pozornost.

ŽENIJNÍ ZABEZPEČENÍ PRŮLOMU OBRANY NEPŘÍTELE

Armády NATO, včetně armády NSR, věnují v posledním období zvýšenou pozornost otázkám organizace a vedení obranného boje. Jejím obsahem je úporná obrana vybudovaných obranných postavení a pásem obrany s využitím paleb a rozsáhlého systému zátarasů na přístupu, na předním okraji i v hloubce obrany. Jako předního okraje obrany předpokládají využít výhodných terénních podmínek, zejména vodních překážek. Celkovou strukturu obrany tvoří pásmo boje na zdrženou (zabezpečovací pásmo) a prostory obrany.

Pásmo boje na zdrženou vytvářejí mimo dotyk s protivníkem na hloubku 30 až 40 km a zpravidla obsahuje předsumuté postavení krycích vojsk ve vzdále-

nosti 15–20 km od předního kraje a ucelený systém zátarasů, včetně jaderných min.

Prostor obrany armádního sboru budují až do hloubky 100–120 km, prostory obrany divizí až do hloubky 40–60 km. K budování obranných postavení a prostorů obrany předpokládají využít v plné míře i ženíjních teritoriálních útvarů a domobrany. Některá opatření uskutečňují v rámci operační přípravy státního území. Uvedené skutečnosti svědčí o tom, že zdolávání takto hluboce členěné a vybudované obrany může být vážnou zábranou vedení útočných operací ve vysokých tempích. K vyloučení této možnosti je nezbytné dovedně organizovat průlom nepřátelské obrany za použití klasických prostředků.

Operační podmínky pro průlom

Obranu nepřítele bez použití jaderných zbraní můžeme prolamovat v několika charakteristických operačních podmínkách. V první útočné operaci má největší vliv na způsob průlomu zejména vzdálenost předního kraje nepřátelské obrany od státní hranice.

Bude-li přední kraj nepřátelské obrany bezprostředně na státní hranici a nebo ve vzdálenosti menší než 15 km, je výhodné operační sestavu pro průlom vytvořit již při zahájení útočné operace zasazením

divizí druhého sledu, dělostřelectva a armádních záloh. V tomto případě mohou provoslové armády organizovat průlom v nařízeném pásmu jen svými silami.

Při vzdálenosti nepřátelské obrany 20 až 50 km od státní hranice budeme operační sestavu pro průlom vytvářet až při přibližování vojsk prvního sledu k přednímu okraji a to zasazením volných divizí druhého sledu a dělostřelectva armád a zasazením záloh frontu. Použití frontových záloh, vzhledem k délce ve-

dení bojové činnosti divizí prvního sledu na hloubku 50 km, bude pro úspěch průlomu nezbytné.

V operační hloubce, kdy armády prvního sledu mají své divize druhého sledu zasazené, můžeme operační sestavu pro průlom vytvořit pouze zasazením druhého sledu frontu do prvního sledu armád. V tomto případě budeme prolamovat obranu zpravidla na styku prvosledových armád, za účasti vojsk v dotyku. Operační podmínky mohou mít významný vliv i na metodiku průlomu. Je žádoucí, abychom obranu nepřítele prolamovali z chodu. To vyžaduje vytvoření operační sestavy pro průlom v průběhu útočné činnosti, v období přibližování vojsk divizí prvního sledu k přednímu okraji nepřátelské obrany.

Nepodaří-li se průlom obrany nepřítele z chodu, je nezbytné přeskupit síly a vést průlom z přímého dotyku. Vzhledem k po-

trebné hustotě dělostřelectva a tanků budou úseky a pásma průlomu podstatně užší proti normálním podmínkám. Prapor bude zpravidla prolamovat obranu na šířce 1 km, pluk 2 km a divize na šířce 4 km. V rámci armády bude účelné prolamovat obranu na jednom směru, při šířce do 12 km. Tyto úzké úseky bojové činnosti si zpravidla vynutí vytvářet bojové sestavy ve dvou sledech, což vytváří podmínky pro postupné zasazování dalších sil a živění průlomu z hloubky.

Průlom považujeme za specifický druh útočné činnosti, jehož cílem je soustředěním sil a prostředků na relativně úzkém úseku fronty zničit nepřítele, který brání předem vybudované obranné pásmo, proniknout do hloubky obrany nepřítele, vyvrátit ji z boků a týlu a vytvořit podmínky k úspěšnému pokračování útočné operace.

Úkoly ženijního zabezpečení a způsoby jejich plnění

Úspěšné vedení průlomu klade zvláštní požadavky na ženijní zabezpečení. Tyto vyplývají zejména z charakteru nutné bojové činnosti při průlomu, která je dána potřebou zabezpečit podélný a příčný manévry vojsk na malém prostoru, překonat v masovém měřítku ženijní opatření obrany nepřítele s důrazem na klasické i jaderné zátarasů na předním kraji i v hloubce a zabezpečit bojovou činnost vojsk po úspěšném průlomu.

Ženijní zabezpečení průlomu můžeme specifikovat do těchto úkolů:

- a) vyvedení vojsk průlomu na čáru rozvinutí a zabezpečení jejich zasazení,
- b) zabezpečení průchodu vojsk průlomu zátarasů vlastních vojsk v dotyku,
- c) překonávání zátarasů nepřítele na předním kraji a v hloubce obrany nepřítele,
- d) zabezpečení průchodu druhých sledů pásem průlomu, jejich zasazení a zabezpečení vysokého tempa útočné činnosti.

ad a) **Včasná a časově sladěná vyvedení vojsk armády** na čáru zasazení je základní podmínkou k úspěchu. Složitost ženijního zabezpečení vyvedení divizí k průlomu je v několika faktorech. Za předpokladu, že úsek průlomu armády bude široký 12–14 km, bude nezbytné současně zabezpečit vyvedení tří vševojskových svazků z hloubky 60–80 km i více. Divize bude potřebné vyvést na čáru zasazení ve stále se zužujícím pásmu přesunu, které od čáry rozdělení do praporečnických proudů musí být shodné se šířkou úseku

průlomu, tj. 12 km. Tato nutnost omezující možnost příčného manévru, může s ohledem na terénní podmínky, enormně zvýšit potřebu ženijních sil v rámci armády.

Vzhledem k předpokládané bojové sestavě divizí v průlomu i při respektování velmi úzkého pásma přesunu, budeme každé divizi určovat zpravidla dvě osy přesunu, tedy v pásmu armády celkem šest os přesunu. Všechné jejich zabezpečení je úkolem armády. V první řadě je nezbytný ženijní průzkum stanovených os přesunu, ověřit jejich plnou průjezdnost, prostory a rozsah poškození, narušení přeprav přes vodní překážky a možnosti obíždění provozu neschopných úseků. Mimo pozemního povšechného ženijního průzkumu silami armádních ženijních útvarů, se zejména z hlediska úspory času cvičuje důstojnický ženijní průzkum z vrtulníků.

Cesty stanovené pro přesun vojsk musíme upravit předem. Úpravu je zpravidla potřebné zahájit současně s vysláním průzkumu, v případech kdy je dostatek času, po vyhodnocení hlášení o průzkumu. Délka cest vyžaduje vyčlenit na každou cestu jednu ženijní rotu s technikou, což v rámci průlomu představuje hodnotu dvou ženijních praporů. Určené rotě plní úkol na četových úsecích průběžným způsobem a po základní úpravě zaujmají prostory poblíž snadno zranitelných úseků cest, aby mohly pohotově obnovit průjezdnost narušenou bojovou činností nepřítele. Půjdou-li cesty přes geograficky

složitého prostoru, např. přes horský a zalesněný terén, je nezbytné zabezpečit jeho stálou průjezdnost úpravou komunikací v daném prostoru. To nejlépe zabezpečí praporek ženijních strojů, který můžeme armádě přidělit. Kromě toho musí vojska na přesunu zabezpečovat vlastní přesun vyčleněním OZP a ZZ divizí a pluků a jejich správným začleněním do pochodových sestav.

Armádní síly budou zabezpečovat i přechody přes vodní překážky v pásmu přesunu vojsk. Zvláštností tohoto úkolu je zejména potřeba mít jednotlivá mostová přepraviště na podstatně užších úsecích, než při násilném přechodu. Čím blíže bude vodní překážka k čáře rozčlenění, tím více můžeme snížit vzdálenost jednotlivých přepravišť od sebe až na vzdálenost 2 km. Tato skutečnost zvyšuje potřebu širokého manévru přepravišti, souboru maskovacích opatření přepravišť a jejich všestranného zabezpečení. Přepravy přes vodní překážky ve prospěch vojsk průlomu můžeme částečně zabezpečit ponecháním mostových přepravišť divizí prvního sledu na vodní překážce. V každém případě bude nezbytné, aby chybějící mostová přepraviště zřídila armádní pontonové a přepravní útvary a jednotky, i s vytvořením 20–30 % zálohy přepravních prostředků.

Divize na přesunu musí předpusnout pontonové roty organických ženijních praporů do vyčkávacích prostorů na vzdálenost 2–3 km od vodní překážky, kde jsou v pohotovosti po celou dobu přepravy divize, zabezpečit náhradu zničeného mostového přepraviště. Jednotky, obsluhující mostová přepraviště, musí současně zabezpečovat průjezdnost příjezdových a odjezdových cest z jednotlivých přepravišť.

Složitost vyvedení vojsk do pásma průlomu se bude zvyšovat s přibližováním se k čáře rozčlenění a rozvinutí. Nemůžeme se vyhnout tomu, že minimálně na čáře rozčlenění do praporek proudů bude celá pochodová sestava vojsk průlomu na šířce 12 km. To vyžaduje mít v této šířce šest cest plukovních parametrů, tzn. na každé 2 km jednu cestu. Tento požadavek ani v podmínkách středoevropského a západoevropského válčiště, s hustou silniční sítí, nemůžeme zabezpečit. Je proto nezbytné počítat s tím, že v závěru přesunu musíme využít i pro plukovní proudy výpomocných cest a postupových os terénem.

Tato nepříznivá situace se dále zkomplikuje postupným rozčleňováním do předbojových sestav a posléze rozvinováním do bojové sestavy.

Za předpokladu postupného vytváření bojové sestavy do dvou sledů až do stupně prapor a jednoho sledu v rotě, bude třeba mít k rozvinování 4 cesty pro praporek prvního sledu o vzájemné vzdálenosti 1 km, 8 rotních postupných směrů pro roty prvního sledu o vzájemné vzdálenosti 0,5 km a 24 četových postupových směrů o vzájemné vzdálenosti 150 m. Splnit bez obtíží tyto požadavky můžeme jen ve výjimečně příznivých geografických podmínkách. Na většině středoevropského a západoevropského válčiště však tyto příznivé podmínky nejsou. Proto ženijní síly armády a ženijní i vševojskové jednotky divizí v dotyku musí včas upravit cesty a postupové směry v terénu v prostoru rozčlenění a rozvinutí. Je reálné, aby armádní ženijní síly zabezpečily úpravu os přesunu i cesty a postupové směry až po čáru rozvinutí do rotních proudů, a to včasným předpusnutím ženijních sil armády.

Z hlediska úkolů půjde zejména o průzkum, vytyčení a označení směrů rozvinutí pro jednotlivé prvosledové praporek a nejzákladnější úpravy, které zabezpečí průjezd praporu bez snížení tempa. Od čáry rozčlenění do rotních proudů až do čáry rozvinutí musí ženijní průzkum, úpravu a vytyčení směrů postupů jednotlivých rot a čet prvního sledu zabezpečit ženijní a vševojskové jednotky pluků a divize v dotyku, za aktivní účasti vojsk, která se rozčleňují a rozvinují. Vyvedení, rozčlenění a rozvinutí pluků divizí 1. sledu, které se připojují k průlomu zpravidla na bocích pásma průlomu, zabezpečují v plném rozsahu odřady k zabezpečení pohybu a ženijní zálohy divize, vlastního pluku a vojska v dotyku.

Čáru zasazení vojsk pro průlom musí též ženijně zabezpečit. V každém případě je potřebné chránit boky čáry zasazení monévrem zátarasy POZ divizí v dotyku a na nebezpečnějším směru zasazením POZ armády. Je velmi žádoucí, aby čára zasazení byla částečně ženijně vybudována. Tento požadavek můžeme splnit pouze při organizaci průlomu z přímého dotyku, ponecháním průlomu z chodu, kdy na ženijní úpravu čáry rozvinutí jsou vytvořeny časové podmínky. Vlastní budování sestává potom zejména z okopů pro tanky, obrněné transportéry, vybudování prostorů bojového rozmístění raketového vojska, palebných postavení dělostřelectva a ochranných objektů na místech velení. Ke splnění těchto úkolů, které plníme zpravidla v průběhu jedné noci, maximálně využijeme všech mechanizačních prostředků.

ad b) Při vyřazení z čáry rozvinutí musí vojska průlomu bezpečně **překonat zátarasy vlastních vojsk**. Zabezpečení tohoto úkolu připadá v úvahu zejména při průlomu nepřátelské obrany z přímého dotyku, kdy vlastní vojska byla nucena zabezpečovat svůj přední kraj zátarasy, zejména výbušnými.

Tento závažný úkol musí ve prospěch vojsk průlomu zabezpečit ženijní jednotky pluků a divize v dotyku, která zátarasy zřídila. Počet uvolněných průchodů ve vlastních zátarasech musí být v souladu se zaujatou bojovou sestavou na čáře rozvinutí. Ženijní jednotky pluků a divize v dotyku uvolňují v potřebném časovém předstihu v prvé řadě průchody ve vlastních minových polích odstraněním minových uzávěr nebo jednotlivých min uzavírajících průchody a další průchody vytvářejí v mezerách mezi jednotlivými minovými poli. V případě, že to nestačí, zřizují další průchody v noci před zahájením průlomu ručním způsobem. Ještěliže ani po tomto opatření jsme nedosáhli žádoucího počtu průchodů, musí zbývající část zabezpečit mechanické a výbušné odtarasovací prostředky vojsk v dotyku.

Velmi závažným úkolem ženijních jednotek pluků a divize v dotyku, vedle zřízení průchodů ve vlastních zátarasech, je jejich vytyčení a označení podle požadavků vojsk průlomu. Označení jednotlivých průchodů pro průjezd konkrétních jednotek zpravidla upřesníme při součinnosti na stupni armáda divize, kde se zúčastňují představitelé vojsk v dotyku a vojsk v průlomu. Při příznivých podmínkách je výhodné k přesnému vyřešení tohoto úkolu organizovat odbornou ženijní součinnost, popř. rekognoskaci v terénu za řízení NŽV armády.

Ženijní jednotky vojsk v dotyku musí zabezpečit průchod vojsk průlomu přes vlastní zátarasy i regulační a pořádkovou službou na průchodech, jejich naváděním do průchodů, vyváděním z průchodů k zabezpečení jejich rozvinutí do bojových sestav ke zteči nepřátelské obrany. Po projetí 1. sledů vojsk průlomu, postupně část průchodů uzavírají a zabezpečují provoz na průchodech vyhrazených pro přesun druhých sledů, zejména na cestách nebo na stanovených směrech postupu.

ad c) Průlom obrany nepřítele bude vždy spojen s nutností **překonat systém ženijních zátarasů**. Při průlomu z chodu, ale mnohem výrazněji při průlomu z přímého dotyku, očekáváme z hlediska potenciálních možností nepřítele, masové použití zátarasů již v zabezpečovacím pásmu (v pásmu boje na zdrženou), ale ze-

jména na předním okraji nepřátelské obrany a v její hloubce.

V zabezpečovacím pásmu (v pásmu boje na zdrženou) bude nepřítel přehrazovat nesouvislými zátarasy hlavní směry postupu našich vojsk. Tyto budeme překonávat zejména obcházením a využíváním mezer mezi jednotlivými minovými poli, pokud možno bez použití mechanických a výbušných odtarasovacích prostředků.

Na předním okraji nepřátelské obrany budou zpravidla souvislá protitanková a smíšená minová pole, pokládána standardním způsobem armád NATO o hloubce 100, při dostatku času nebo na zvláště nebezpečných směrech i o hloubce 200 až 400 m. Průchody v těchto zátarasech si zabezpečují vojska průlomu.

Při bojové sestavě divize v průlomu se dvěma pluky, čtyřmi prapory, osmi rotami se všemi četami v 1. sledu je potřebné zřídit celkem 24 průchodů v nepřátelských zátarasech. Vycházíme-li ze stejných principů, při bojové sestavě divize v průlomu se třemi pluky v 1. sledu, zvýší se počet nutných průchodů na 36. U uvedených variant bojové sestavy divize v případě, že roty by vytvářely svůj druhý sled, potřebujeme při dvou plucích v prvním sledu 16 průchodů, při 3 plucích v 1. sledu 24 průchodů. Vzdálenost mezi jednotlivými průchody v nepřátelských zátarasech, při šířce úseku průlomu divize 4 km, bude v jednotlivých variantách 160 m, 110 m a 250 m.

Tanková divize může s využitím všech odtarasovacích prostředků divize zřídit jednorázově 34 průchodů, z toho 10 kolejových. Motostřelecká divize může při využití všech odtarasovacích prostředků divize zřídit jednorázově 24 průchodů, z toho 6 kolejových.

Možnosti řešení u tankové divize při překonávání zátarasů o hloubce do 100 metrů:

A. Při bojové sestavě se dvěma tankovými pluky v 1. sledu — viz **tabulku 1**

B. Při bojové sestavě se třemi tankovými pluky v 1. sledu — viz **tabulku 2**.

Tabulky ukazují, že při použití odtarasovacích prostředků organicky začleněných do prvosledových rot, nemůžeme v žádné variantě bojové sestavy zabezpečit dostatečný počet průchodů. V obou variantách dosáhneme žádoucího počtu průchodů v případě, že roty 1. sledu budou překonávat nepřátelské zátarasy ve dvou sledech, při použití prostředků druhosledových rot a všech prostředků dru-

Tabulka 1

Jednotka útvar	Počet	Počet prostředků				Potřeba průchodů		Nedostává se průchodů		Zřízeno průchodů			Zbývá v divizi na hloubku
		TRALL	MOV VO	ROP 200	Σ	rota ve dvou sledech	rota v jednom sledu	rota ve dvou sledech	rota v jednom sledu	plných	kolejových	Σ	
roty 1. sledu	8	2	6	-	8	16	24	8	16	6	2	8	18
roty 2. sledu	4	1	3	-	12			4	12	9	3	12	
prapory 2. sledu	2	2	4	-	18			-	6	13	5	18	
žpr divize	1	-	-	2	20			-	4	15	5	20	10
žr msp	1	-	-	2	22			-	2	17	5	22	
tpr 2. sledu pluku 2. sledu	1	1	2	-	25			-	-	19	6	25	

Tabulka 2

Jednotka útvar	Počet	Počet prostředků				Potřeba průchodů		Nedostává se průchodů		Zřízeno průchodů			Zbývá v divizi na hloubku
		TRALL	MOV VO	ROP 200	Σ	rota ve dvou sledech	rota v jednom sledu	rota ve dvou sledech	rota v jednom sledu	plných	kolejových	Σ	
roty 1. sledu	12	3	9	-	12	24	36	12	24	9	3	12	10
roty 2. sledu	6	3	3	-	18			6	18	12	6	18	
prapory 2. sledu	3	3	6	-	27			-	9	18	9	27	
žr msp	1	-	-	2	29				7	20	9	29	0
žpr divize	1	-	-	2	31				5	22	9	31	
tpr msp 2. sledu	1	1	2	-	34				2	24	10	34	
žpr divize v dotyku	1	-	-	2	36				-	26	10	36	0

hosledových praporů. Pro překonávání zátarasů v hloubce zůstává v divizi ve variantě A 18 ks, ve variantě B 10 ks odtarasovacích prostředků.

K zabezpečení průchodů v zátarasech tak, aby rotu 1. sledu překonávaly zátarasy současně, vyžaduje ve variantě A použití ve prospěch prvosledových rot další odtarasovací prostředky jednoho tankového praporu pluku 2. sledu i prostředky ženijního praporu divize. Pro překonání zátarasů v hloubce zůstává ve variantě A 10 ks odtarasovacích prostředků a ve variantě B jsou veškerá odtarasovací prostředky zcela vyčerpány.

V současné době je výhodné ve variantě A i B kalkulovat pro každou rotu 1. sledu u tankové divize 2 průchody, i když i v tomto případě se nevyhne použití odtarasovacích prostředků rot a praporů druhých sledů. V podstatě nemůžeme počítat s průchodem pro každou čet, protože by tím byly současně vyčerpány téměř všechny odtarasovací prostředky divize a tak značně sníženy možnosti překonávání zátarasů v hloubce nepřátelské obrany.

Možnosti řešení u motostřelecké divize při překonávání zátarasů o hloubce do 100 m:

A. Při bojové sestavě s tankovým a motostřeleckým plukem v 1. sledu — viz **tabulku 3.**

B. Při bojové sestavě s tankovým a dvěma motostřeleckými pluky v 1. sledu — viz **tabulku 4.**

Možnosti překonávání zátarasů v motostřelecké divizi jsou nižší než u tankové. Ve variantě A při zabezpečení dvou průchodů na každou rotu 1. sledu zůstává v divizi pro překonání zátarasů v hloubce jen 8 ks prostředků, ve variantě B jsou vyčerpány všechny organické prostředky. Při splnění požadavku tří průchodů na každou rotu 1. sledu zůstávají pro hloubku ve variantě A pouze 2 ks odtarasovacích prostředků, ve variantě B nelze vůbec zabezpečit.

U tankové i motostřelecké divize můžeme z hlediska možnosti průběžného překonávání zátarasů vytvářet 1. sled v síle dvou pluků.

Obtížná situace nastává v případě, že před předním okrajem obrany nepřítele jsou zátarasy o hloubce 200–400 m. Průchody v těchto hlubokých zátarasech můžeme zřídít postupným zasazením odtarasovacích prostředků, v závislosti na hloubce zátarasu. Tak např. při zřizování průchodu v minovém poli o hloubce 300 m

můžeme použít na vytvoření jednoho průchodu 3 ks mechanických odminovačů — vyorávačů s výbušným odminovačem, nebo pro první úsek průchodu použít raketový odminovač a dále navázat dvěma mechanickými odminovači — vyorávači s výbušným odminovačem. Je samozřejmé, že v tomto případě se znásobuje potřeba odtarasovacích prostředků a úměrně se snižuje i možný počet jejich zřízení. Tak např. při průměrné hloubce zátarasů 200 metrů, snižuje se možnost zřízení průchodů na jednu polovinu počtu uvedených v tabulkách, což ve svém důsledku znamená možnost vytvoření pouze jednoho průchodu na každou rotu 1. sledu. Mimo toho se úměrně zvyšuje i potřebná doba ke zřízení průchodu o větších hloubkách, což se musí odrazit zejména v metodice dělostřelecké přípravy na přední okraj tak, aby palba z předního okraje do hloubky byla přenesena až po úplném zřízení průchodu.

Po zřízení průchodů je nutné je provéřit, vytyčit a označit pro předurčené jednotky a zabezpečit regulační a pořádkovou službu na průchodech. Tyto úkoly plní ženijní jednotky bezprostředně po odpálení trhavinových náložů v průchodech, při čemž dva průchody zabezpečuje jedno ženijní družstvo. Po průjezdu 1. sledů ženijní jednotky část průchodů zavírají, část která je určena pro přesun 2. sledů rozšiřují a označují vysokými směrovými značkami.

Po překonání zátarasů nepřítele na předním okraji je nezbytné urychleně doplnit odtarasovací prostředky trhavinovými náložemi pro překonání zátarasů v hloubce obrany nepřítele. Raketové odminovače pro další použití je výhodné doplnit po průlomu 1. postavení obrany nepřítele po plucích, ve vhodných, krytých prostorech. Je třeba včas přisunout nálože z technických skladů pluků, divizí a z armádního ženijního skladu.

V systému zátarasů nepřítele před předním okrajem obrany i v její hloubce můžeme očekávat jaderné miny. K jejich včasnému odhalení a zjištění prostorů umístění budeme úkolovat všechny druhy průzkumu v době přípravy průlomu i v jeho vlastním průběhu. Vzhledem k zavedení nových typů jaderných min v armádách NATO, o maximální kilotonáži do 15 kt, budou jejich ničivé účinky ve srovnání s minulým obdobím nižší. Při nahuštění bojových sestav při průlomu, mohou však být vážnou překážkou bojové činnosti. Je proto nezbytné věnovat jejich ničení ve skladech, na přesunech a v době ukládání maximální pozornost, zejména

Tabulka 3

Jednotka útvar	Počet	Počet prostředků				Potřeba průchodů		Nedostává se průchodů		Zřízeno průchodů			
		TRALL	MOV VO	ROP 200	Σ	rota ve dvou sledech	rota v jednom sledu	rota ve dvou sledech	rota v jednom sledu	plných	kolejových	Σ	
roty 1. sledu	8	2	4	-	6	16	24	10	18	4	2	6	8
roty 2. sledu	4	1	2	-	9			7	15	6	3	9	
tpr 2. sledu	1	1	2	-	12			4	12	8	4	12	
tpr msp 2. sledu	2	2	4	-	18			-	6	12	6	18	
žr msp 1. sledu	1	-	-	2	20			-	4	14	6	20	2
žr msp 2. sledu	2	-	-	4	24			-	-	18	6	24	

Jednotka útvar	Počet	Počet prostředků				Potřeba průchodů		Nedostává se průchodů		Zřízeno průchodů			Zbývá v divizi na hloubku
		TRALL	MOV VO	ROP 200	Σ	rota ve dvou sledech	rota v jednom sledu	rota ve dvou sledech	rota v jednom sledu	plných	kolejových	Σ	
roty 1. sledu	12	3	5	-	8	24	36	16	28	5	3	8	
roty 2. sledu	6	1	3	-	12			12	24	8	4	12	
tpr 2. sledu	1	1	2	-	15			9	21	10	5	15	
žr msp 1. sledu	2	-	-	2	17			7	19	12	5	17	
tpr msp 2. sledu	1	1	2	-	20			4	16	14	6	20	
žr msp 2. sledu	1	-	-	2	22			2	14	16	6	20	
žpr divize	1	-	-	2	24			-	12	18	6	24	0

prostředky letectva a dělostřelectva, stejně jako ničení roznětových stanovišť po uložení jaderných min.

Metodika jejich průzkumu a zneškodňování „skupinami pro zneškodňování jaderných min“ se nebude podstatně lišit od plnění tohoto úkolu v normální útočné činnosti. Vzhledem k úzkému úseku průlomu divize, při operační normě výskytu jaderných min v počtu 0,5–1 jaderná mina na 1 km fronty a při možnosti

vytvořit z organických ženijních prostředků divize 3 SZJM, můžeme tento úkol kapacitně pokrýt.

Mimo zátarasů výbušných zřizuje nepřítel v obraně všechny typy ostatních zátarasů, ničí komunikační objekty, cesty, zřizuje záseky v lesních komplexech apod. Odstraňování těchto druhů zátarasů zabezpečují doprovodné ženijní skupiny, činnost OZP pluků a divizí a včasné nasazení ženijních záloh.

Zabezpečení vysokého tempa operace po úspěšném průlomu obrany nepřítele

Splnění cílů průlomu vyžaduje rozvíjet v rychlém tempu útočnou operaci po prolomení obrany nepřítele. Nárůst sil a prostředků dosahujeme zasazením 2. sledů divizí a později, po rozšíření útočného pásma, zasazením 2. sledu armády.

Ženijnímu zabezpečení vyvedení a zasazení druhých sledů divizí i armády musíme věnovat zvláštní pozornost a to zejména proto, že v úzkých úsecích průlomu budou ztížené podmínky pro výběr cest pro přesuny druhých sledů a mimo to budou cesty do značné míry poškozeny záměrnou činností nepřítele a bojovou činností vojsk. Proto musí ženijní oddíly a vylčené ženijní síly armády průběžně udržívat cesty pro druhé sledy, s důrazem na vážně poškozená místa, vyhledávat a vytyčovat vhodné objížďky, opravovat a zesilovat komunikační objekty, očišťovat cesty od zátarasů, roztroušených min apod. K zabezpečení příčného manévru druhých sledů musí udržovat i rokády,

zejména před obtížně průchodnými prostory, vodními překážkami a na přístupech k čáře rozvinutí.

V průběhu průlomu nepřátelské obrany i při zasazování druhých sledů divizí a armády, uskuteční nepřítel protizteče taktických stupňů a popř. i protiúder. Proto musí být stálým úkolem ženijního zabezpečení spoluúčast na odražení nepřátelských protiztečí a protiúderů, zejména manévrem zátarasů, ničením komunikací a komunikačních objektů na směrech činnosti nepřítele. Tato opatření mají chránit i ohrožené boky rozvíjejících se druhých sledů v prostoru zasazení. V případech, kdy na směru nepřátelské protizteče nebo protiúderu dosáhne nepřítel místní převahu sil, je nutné k úspěšnému přechodu do dočasné obrany i ženijně upravovat terén.

Překonávání vodních překážek při průlomu se neliší od obvyklé metodiky nasílných přechodů v operační hloubce.

Závěrem chci zdůraznit, že průlom vybudované obrany nepřítele není zvláštním jevem při vedení útočných operací, počítáme s ním jako s jedním z druhů útoku. Jeho zejména prostorová specifika vyvolává nutnost řešit některé úkoly ženijního zabezpečení v souladu s podmínkami, potřebami i možnostmi. Důraz v úsilí ženijního zabezpečení musíme položit zvláště na vyvedení, rozvinutí a zasazení vojsk průlomu, na překonání systému zátarasů v zabezpečovacím pásmu, na předním okraji nepřátelské obrany i v hloubce, na ženijní opatření k odražení protiztečí a protiúderu nepřítele i na zabezpečení vysokého tempa po úspěšném průlomu.

To se odráží i ve zvýšených požadavcích na ženijní síly a prostředky, což vyžaduje posílení divizí 1. sledu 1–2 ženijními rotami, působení armádních prostředků ve prospěch vojsk průlomu a i zasazení speciálních frontových ženijních útvarů, jako např. ženijního zátarasovacího a odtarasovacího praporu, praporů ženijních strojů a dalších.

Soubor opatření ženijního zabezpečení, které probíhá v úzké součinnosti se všemi druhy vojsk, je jednou ze základních podmínek úspěšného průlomu obrany nepřítele.

TANKOVÉ A AUTOMOBILNÍ TECHNICKÉ ZABEZPEČENÍ PŘI PŘIKRYTÍ STÁTNÍ HRANICE

Tankovým a automobilním technickým zabezpečením (dále TATZ), jako jedním z prvků zabezpečení bojové činnosti vojsk, se musíme zabývat i při přikrytí státní hranice. Nejde tu o nový odlišný způsob řešení TATZ, ale o řešení TATZ ve zvláštních podmínkách. Proto v článku chci ukázat některé zvláštnosti při řešení TATZ.

Cílem TATZ při přikrytí státní hranice je zabezpečit plynulý přechod vojsk z mírového života k plnění úkolů v poli a k zaujetí operační sestavy polních vojsk, zabezpečit bojeschopnost techniky vojsk. U vojsk přikrytí je výrazný požadavek trvalé bojeschopnosti, tím i preventivního technického ošetřování techniky v míru jako nezbytný předpoklad splnění úkolů vojsk přikrytí v počátečním období války.

Charakteristikou TATZ je zabezpečit široké a poměrně hluboké pásmo svazků přikrytí pouze organickými jednotkami TATZ svazků. Z toho vyplývají poměrně vysoké nároky na odsun poškozené techniky, protože opravářské jednotky útvarů a svazků budou též rozmístěny ve větších hloubkách a na širokém úseku.

Při určování jednotlivých úkolů a opatření TATZ budeme respektovat celou řadu **vnějších i vnitřních vlivů a zvláštností**. Z vnějších vlivů jsou to zejména ty, které charakterizují bojové možnosti vlastních vojsk i vojsk protivníka, všeobecnou operační a taktickou situaci

v přihraničním prostoru a plně respektují zvláštnosti počátečního období války.

Z vlastních vlivů jsou to především:

- úroveň a stav výcviku, stupeň připravenosti specialistů tankové a automobilní služby,

- procento naplněnosti útvarů a svazků specialisty tankové a automobilní služby,

- procento naplněnosti útvarů a svazků tankovou a automobilní technikou,

- technický stav tankové a automobilní techniky, úroveň a kvalita systému preventivního ošetřování, zásoba kilometrů do nejbližší mezošetrovací nebo meziopravní normy, koeficient technické pohotovosti techniky, technický stav techniky nedotknutelných zásob atd.,

- připravenost prostředků, jednotek a útvarů technického zabezpečení, jejich naplněnost specialisty a technikou, způsoby a formy jejich uvádění do plné bojové a mobilizační pohotovosti, technický stav vlastních prostředků technického zabezpečení,

- organizace a systém teritoriálního technického zabezpečení a technického zabezpečení jednotek Pohraniční stráže vzhledem k jejich návaznosti na systém technického zabezpečení pozemních vojsk,

- v neposlední řadě pak připravenost a tvůrčí schopnost řídicích orgánů TATZ organizovat a řídit komplex všech opatře-

ní TATZ při přechodu z mírové činnosti na válečnou.

Dále bereme v úvahu i terénní podmínky v pohraničním prostoru, jak se popř. projeví i v extrémních podmínkách povětrnostních.

Bojová činnost vojsk bude probíhat v převážně horském a zalesněném terénu, kde je omezený počet komunikací, převážně nízké kvality a s poměrně nízkou únosností. Je minimum komunikací podél státní hranice. Je zde též řada míst s málo únosným nebo bažinatým terénem, který nedovoluje pohyb tankové a automobilní techniky. Za jarního tání a podzimních dešťů musíme počítat i s těž-

kostmi při překonávání rozvodněných horských říček a potoků spolu se zvětšením ploch málo únosného a bažinatého terénu. V zimě bude omezovat pohyb vysoká souvislá sněhová pokrývka (0,5 až 1 m). Pohyb vojsk bude v podstatě omezen na komunikace s nízkou propustností, zvýší se možnost zapadnutí a uvážnutí techniky a možnosti zatarasení komunikací. Z hlediska úkolů TATZ se tedy zvýší potřeba evakuací techniky a udržování sjízdnosti a propustnosti komunikací prostředky TATZ. Vlastnosti terénu v různých ročních obdobích budou někdy vyžadovat i zásadní změny v pořadí jednotlivých úkolů soustavy TATZ.

Zvláštnosti TATZ při překrytí státní hranice

Organizaci TATZ budeme plnit v podstatě ve třech základních etapách:

- od vyhlášení bojové pohotovosti vojsk do zaujetí předurčených prostorů,
- ve výchozích prostorech a prostorech překrytí do zahájení bojové činnosti,
- od zahájení bojové činnosti do splnění úkolu překrytí státní hranice.

Podle toho budou stanoveny **diferencované úkoly v oblasti TATZ. Zde půjde pravděpodobně o tento sled činnosti:**

- při uvádění vojsk do plné bojové pohotovosti,
- přesunu vojsk,
- vojsk rozmístěných mimo boj,
- vojsk v obraně v zabezpečovacím pásmu,
- vojsk při přechodu do útoku (v obraně nebo ve střetném boji).

Nepůjde tedy o klasický způsob např. organizování TATZ útoku nebo obrany, ale o vhodnou syntézu všech základních druhů a způsobů organizování TATZ. Musí zabezpečit jak plynulý přechod vojsk z mírové činnosti na činnost v poli, tak i plynulý přechod z obrany státní hranice do rozhodného útoku.

K zvláštnostem technického ošetřování. Pro stanovení rozsahu a obsahu opatření technického ošetřování techniky je určující systém technického ošetřování techniky v míru. Výhodné podmínky budou, kdy před vlastním vyhlášením plné bojové pohotovosti bude předcházet časové období zvýšené bojové pohotovosti. Nepříznivá situace bude, kdy vojska musí zaujímat prostory překrytí přímo z mírových posádek. V těchto případech bude základním způsobem ošetřování, že si řidiči (osádky) budou ošetřovat techniku sami za spoluúčasti organických prostředků TATZ.

Se spoluúčastí prostředků TATZ nadřazeného stupně mohou počítat pouze v

- období zvýšené BoPo (kdy je delší období — několik dní),
- zaujatých prostorech v pohraničním pásmu, pokud vojska nezahájí okamžitě bojovou činnost (dva i více dnů pobytu vojsk v prostorech).

Pak můžeme počítat s pomocí vyšších stupňů (technické ošetřování č. 1 (dále jen TO), TO č. 2 a jednotné ošetření (JO), popř. i s některými opatřeními, která zabezpečují vyšší technickou připravenost techniky (prodloužení meziopravní normy techniky, výměna kolejových pásů apod.).

K zvláštnostem evakuace. Určité zvláštnosti se projeví, až vojska zaujmou předurčené prostory. Hlavní úkoly evakuačních prostředků budou mít tuto posloupnost:

1. Poškozenou techniku za přesunu budeme evakuovat směrem vpřed na předem stanovené čáry, zpravidla k prostorům, kde jsou nebo budou rozvinuty dílenské prostředky nadřazeného stupně nebo teritoria.

2. Odsuneme veškerou poškozenou techniku z pod palby nepřítele až k prostředkům, které jsou schopny tuto techniku opravit.

3. Evakuační kapacita má pokrýt celé pásmo bojové sestavy co do šířky i do hloubky.

4. Mají zabezpečit uvolňování komunikací a udržování jejich průchodnosti (zejména v zimním období) pro manévr hlavních sil. V některých údobích bude tento úkol prvořadý, protože včasné zasažení hlavních sil, záloh a popř. protizteče budou rozhodující pro úspěšné splnění cílů překrytí státní hranice.

Z toho vyplývá, že těžiště činnosti vět-

šiny evakuačních prostředků bude přímo v bojových sestavách, tedy u podřízených stupňů při vytvoření nezbytné potřebné zálohy evakuačních prostředků v sestavě hlavních sil.

K zvláštnostem oprav techniky

Při uvedení vojsk do plné bojové pohotovosti a jejich výjezdu z mírových posádek do předurčených prostorů nemůžeme počítat s jakýmkoliv vyčleněním dílenských prostředků, předurčených pro zabezpečení vojsk v poli, pro dokončení rozpracovaných oprav techniky v mírových posádkách. Hlavním úkolem dílenských prostředků v této etapě bude poskytování technické pomoci osádkám při výjezdu z mírové posádky, za přesunu a po dosažení prostoru předpokládané činnosti. Dokončit opravy musí zpravidla orgán TATZ operačního stupně popř. teritoria svými prostředky.

Do pásma příkrytí vyčleníme pouze některé útvary svazků, popř. některé jednotky útvarů, jejichž počet zabezpečí i potřebnou protitankovost na směrech. Protože úkoly budou plnit zpravidla ihned po vyhlášení plné bojové pohotovosti, budou poškozenou techniku opravovat organické prostředky útvarů (jednotek) vyčleněných k plnění úkolů příkrytí státní hranice. Tyto prostředky zejména na směrech předpokládaného úsilí nepřítelů můžeme posílit částí sil a prostředků nadřízeného stupně (svazku).

Hlavní síly technických oprav svazků (útvarů) budou předurčeny k zabezpečení hlavních sil svazků (útvarů) při plnění jejich základních úkolů jak ve výchozích prostorech, tak i při přechodu do rozhodné útočné činnosti.

Při přechodu hlavních sil svazků (útvarů) na manévrový způsob bojové činnosti budou vyčleněny dílenské prostředky pro útvary v příkrytí plnit úkoly ve prospěch hlavních sil.

Při respektování těchto zásad budeme organizaci oprav poškozené techniky řešit takto:

- veškerou poškozenou techniku opravíme v těch prostorech, kde jsou rozmístěny dílenské prostředky. Zcela výjimečně na místě, kde došlo k poškození techniky,
- na stupních jednotka a útvar budeme opravovat techniku v hnízdech poško-

zené techniky (HPT), shromaždiště poškozené techniky (SPT) organizujeme až od stupně svazek výše,

- poškozenou techniku budeme opravovat kromě toho i v prostorech rozvinutých teritoriálních prostředků TATZ v pohraničním prostoru,

- při přechodu na manévrový způsob bojové činnosti v místech technické pomoci (MTP), které byly vytvořeny z dříve předsunutých vyčleněných posilových dílenských prostředků,

- rozsah oprav bude záviset jak na počtu a druhu prostředků (jednotek, útvarů) TATZ, tak hlavně na časových možnostech práce v příslušném prostoru.

K zvláštnostem zásobování tankovým a automobilním materiálem

Půjde o tyto zvláštnosti:

- základním a jediným způsobem oprav techniky bude metoda výměny skupin, což představuje z hlediska zásobování zvýšenou spotřebu,

- útvary (jednotky) vyčleněné do příkrytí státní hranice budou mít ve své materiální péči celou řadu posilových jednotek a útvarů a v neposlední řadě budou zabezpečovat i jednotky Pohraniční stráže,

- pohyblivé zásoby tankového a automobilního materiálu (TAM) v divizních skladech jsou předurčeny k zabezpečování materiálem hlavních sil svazků. Při krátkodobém vedení bojové činnosti by vyvezené zásoby TAM útvarů měly plně pokrýt zvýšenou spotřebu. Při delším vedení bojové činnosti může dojít k tomu, že musíme doplnit zásoby u útvarů již ke konci druhého dne bojové činnosti.

Tuto situaci můžeme řešit několika způsoby jako např.

- při nedostatku času předem zásobit útvary z polních zásob TAM příslušného svazku,

- předem zásobit ze zásob TAM, které zůstaly po vyvezení zásob v mírových posádkách vlastního, popř. jiného útvaru,

- možné je i vytvoření „zásobovacích středisek“ s potřebným sortimentem TAM v pohraničním prostoru již v míru, aby střediska byla schopna vykrytí určité pásmo činnosti vojsk. Tato střediska je účelné vytvářet např. v prostorech rozvíjení teritoriálních zařízení TATZ apod.

Zásady pro členění prostředků TATZ

Zde uvedu možné varianty členění prostředků TATZ pro tu fázi příkrytí státní hranice, kdy vojska již zaujala předurčené prostory v blízkosti státní hranice,

před zahájením bojové činnosti. Manévr s prostředky TATZ v průběhu bojové činnosti řešíme s přihlédnutím k této skutečností:

— jaká byla výchozí sestava prostředků TATZ,

— jaký je skutečný vývoj situace a z něj vyplývající prostorové, časové, kvantitativní a kvalitativní rozmístění ztrát techniky,

— zámysl plnění bojových úkolů na nejbližší období a jiné.

K členění prostředků TATZ v zabezpečovacím pásmu

Bezprostřední příkrytí státní hranice zabezpečuje Pohraniční stráž, která v podstatě tvoří předsunutý sled jednotek vyčleněných do pásma příkrytí. Do zabezpečovacího pásma určujeme zpravidla zesílené motostřelecké pluky od prvosledových divizí, které budují a zaujímají postavení zpravidla podle zásad obrany na široké frontě. Pro organizaci TATZ je určující, že nejde o souvislou obranu, ale obranu na směrech, složenou ze samostatných opěrných bodů, rot, popř. praporečnických rájů obrany, se značnými mezerami v sestavě, vyplněnými zátarasy, palbou dělostřelectva, protitankových prostředků a zejména protiztečemi druhých sledů.

U praporů na předpokládaném hlavním směru útoku nepřítele bude základním prvkem TATZ dílensko-vyprošťovací skupina praporu (DVS) přímo podřízená ZVT praporu. Může mít toto složení: organická DTP a přidělené plukovní prostředky TATZ 1—2 VT, 1 TPDA, 1 PAD-1, NA s TAM. Umísťujeme ji tak, aby VT byly co nejbližší k bojové sestavě praporu, zpravidla bezprostředně u stanoviště ZVT (technické pozorovatelský prapor — TEP), zbytek DVS mimo předpokládaný směr útoku nepřítele při zadní hranici obranného ráje.

U praporu mimo předpokládaný hlavní směr útoku bude základním prvkem TATZ DVS praporu vytvořená z organické DTP a přiděleného 1 VT z prostředků top.

Hlavní síly top rozmístíme v jednom sledu za obranné ráje praporů druhého sledu pluku nebo v sestavě hlavních sil pluku. Zde připravíme vyčleněné skupiny (DVS) k použití jak ve prospěch prvosledových praporů, tak k zabezpečení plukovních protiztečí. Tyto skupiny řídí přímo ZVT pluku.

Organické prostředky TATZ jednotek Pohraniční stráže, jednotek druhých vojsk a speciálních vojsk budou začleněny do celkového systému TATZ pluku. ZVT pluku je povinen organizovat TATZ v celém pásmu a poskytovat účinnou pomoc jednotkám Pohraniční stráže i ostatním vlastními prostředky praporů i pluku.

K členění prostředků TATZ divizí prvního sledu

Členění prostředků TATZ divize předurčuje charakter jejich bojových úkolů. Hlavní síly top budou rozmístěny v sestavě hlavních sil divize v prvním pásmu výchozího prostoru (zpravidla v blízkosti dislokace teritoriálních prostředků TATZ-OTAT, STS) a budou působit v jejich prospěch.

Ve prospěch motostřeleckých pluků, vyčleněných do pásma příkrytí, bude vyčleněna DVS divize (zpravidla ve složení 1—2 VT, 1—3 TPDA, 1—2 PAD-1, 1—2 NA s TAM) a předána do přímé podřízenosti ZVT pluku. S okamžikem přechodu hlavních sil divize do útoku tato DVS vychází z podřízenosti ZVT pluku a přechází k plnění úkolů ve prospěch zasazovaných hlavních sil divize (např. vytváří místo technické pomoci na osách přesunu).

K zvláštnostem TATZ na operačních stupních

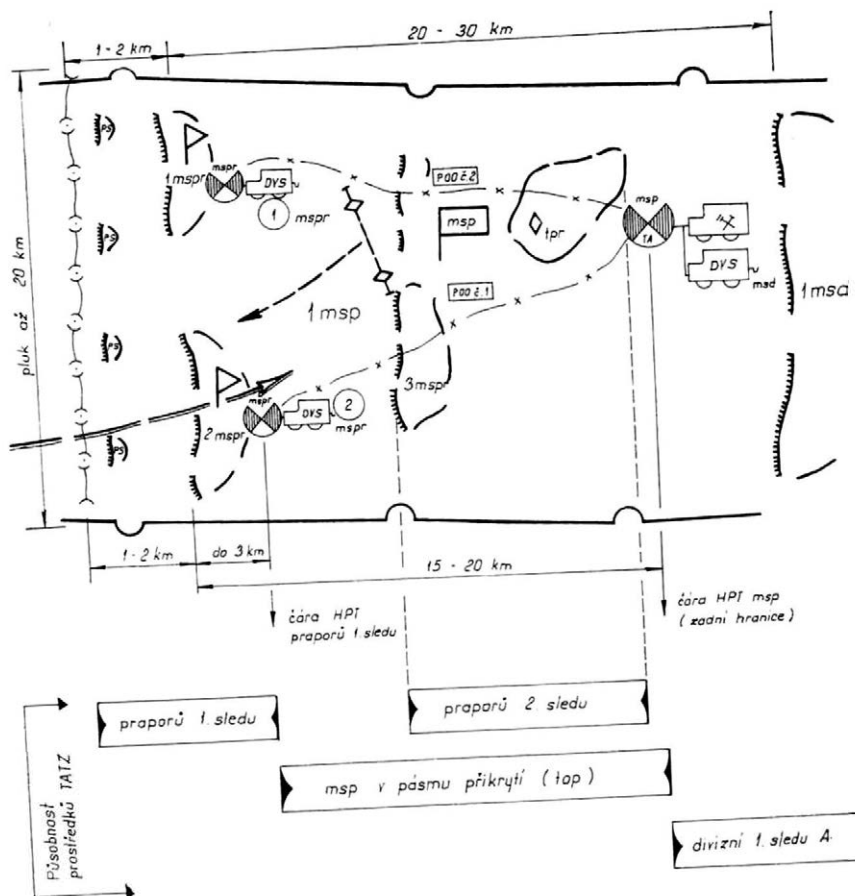
Možnosti použití armádních (frontových) prostředků TATZ ve prospěch prvosledových svazků limitují tyto skutečnosti: — místo a úloha vševojskové armády v první útočné operaci počátečního období války v sestavě frontu,

— způsob a časové možnosti vojsk při zaujímání příkrytí státní hranice,

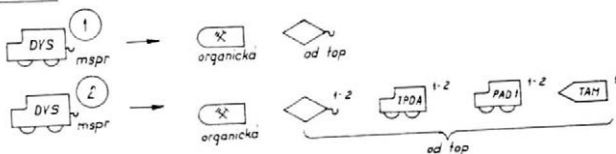
— dislokace útvarů TATZ na teritoriu, stav jejich bojové a mobilizační pohotovosti, a tím i jejich časové možnosti zahájení činnosti ve prospěch vojsk.

O způsobech začlenění útvarů TATZ do sestavy vševojskové armády v počátečním období války — viz VM 2/1975 „TATZ armádní útočné operace“. Rozhodující je časový faktor a zámysl TATZ operace počátečního období války. Tzn. bude-li příkrytí státní hranice omezeno na dobu do 3 dnů, nemůžeme počítat s pomocí prostředků TATZ operačního stupně.

S použitím částí prostředků TATZ operačního stupně můžeme počítat při postupném narůstání bojové a mobilizační pohotovosti vojsk, kdy dojde k zaujetí výchozích prostorů ještě před vlastním zahájením války. Pak vyčleníme část evakuační kapacity útvarů TATZ armády ve prospěch prvosledových svazků formou vytvoření několika samostatných vyprošťovacích skupin (VSk) armády a jejich rozmístěním v sestavě nebo za sestavou hlavních sil prvosledových svazků. Vyčlenovat armádní dílenské prostředky a útvary ve prospěch prvosledových svazků nebude účelné, protože svazky mají dostatečnou kapacitu opravářských prostředků.

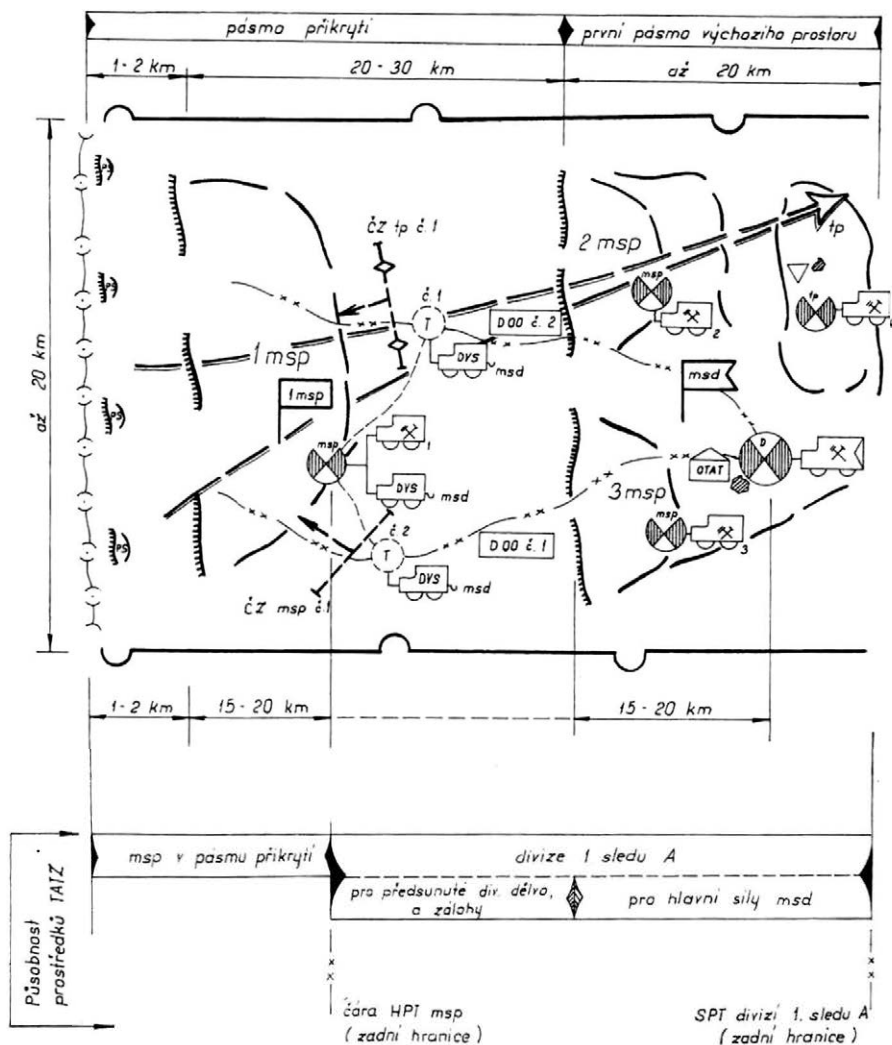

LEGENDA

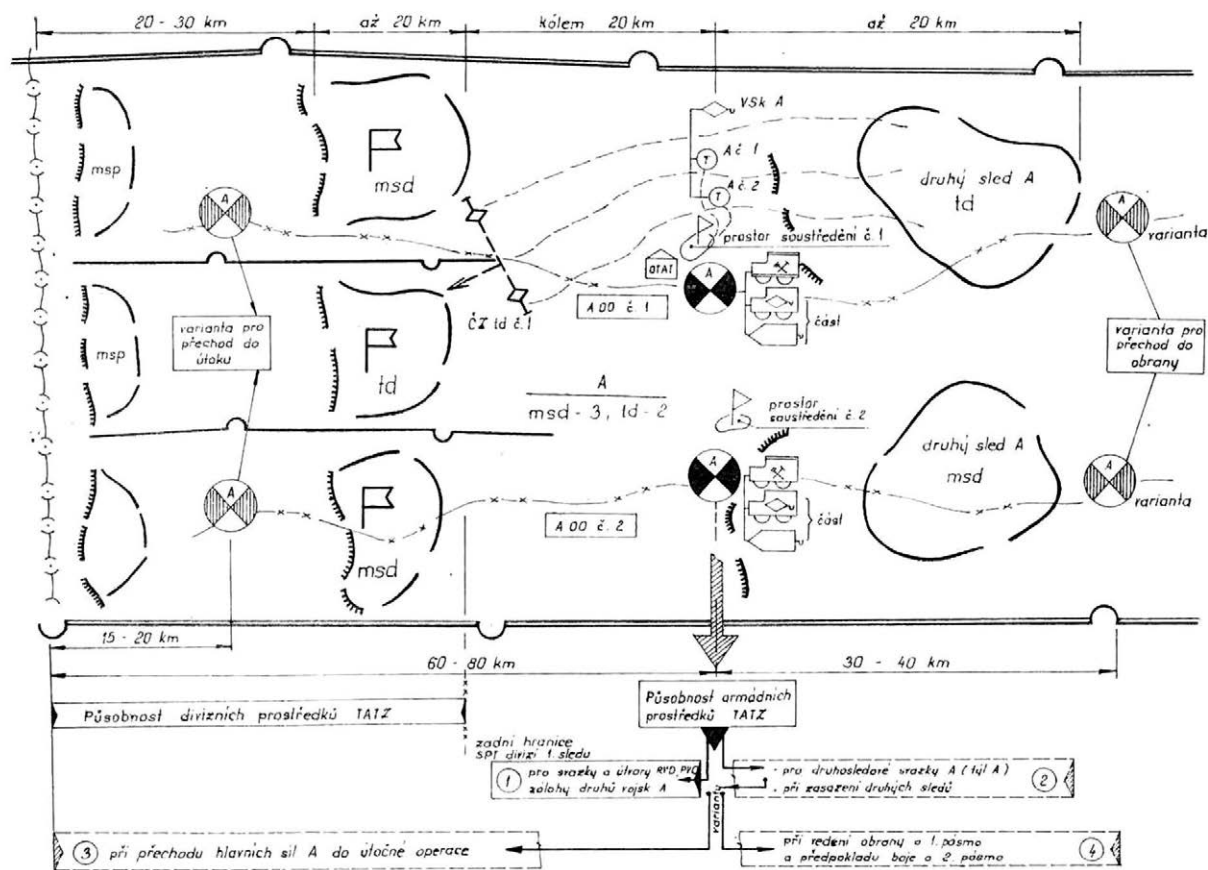
Obr. 1

Členění prostředků TATZ msp v zabezpečovacím pásmu
- pásmu přikrytí

Obr. 2

Členění prostředků TATZ msd 1. sledu armády
v příkrytí státní hranice

Obr. 3 Manévr s prostředky TATZ - A v příkrytí slatní hranice

Hlavním silám evakuačních útvarů a všem dílenským prostředkům a útvarům armády je účelné stanovit úkoly k zabezpečení druhých sledů a záloh armády tak, aby po zasazení druhých sledů armády převzaly od nich poškozenou a zapadlou techniku a tím umožnily rozvinování prostředků TATZ druhých sledů armády až po jejich zasazení. Frontové prostředky TATZ (evakuační i dílenské) do celkového systému TATZ přikrytí státní hranice začleněny nebudou. Jejich prvním a základním úkolem v počátečním období války budou práce na opravném fondu poškozené techniky, který zůstal po odchodu vojsk v mírových posádkách. V dalším pak bude převzetí ztrát techniky na vlastním území, vzniklých v průběhu bojů o státní hranici. Tak zabezpečí, abychom vojskové a armádní prostředky mohli využít k zabezpečení úkolů útočné operace.

V některých případech můžeme část evakuačních prostředků frontu částečně přesunout blíže k bojovým sestavám prvo-sledových armád. Pak mohou přispět k uvolňování komunikací při zasazování druhých sledů armád a frontu.

Určité výsadní postavení v celkovém systému TATZ přikrytí státní hranice mají teritoriální prostředky a zařízení TATZ dislokované v pohraničním pásmu. Jejich časové i prostorové možnosti skýtají výhodu při začleňování do celkového systému TATZ přikrytí státní hranice. Jejich začlenění může probíhat různými způsoby, např. volbou plánovaných SPT (HPT) polních vojsk a pozdějším rozmístěním vojskových i armádních prostředků TATZ v prostorech dislokace OTAT a STS. Po plné aktivaci OTAT a STS i využitím opravářské kapacity ve prospěch vojsk, rozmístěných v jejich blízkosti.

Závěrem chci zdůraznit, že jsem chtěl zobecnit některé zkušenosti a názory z praktického procvičování TATZ tohoto zvláštního druhu bojové činnosti na různých stupních velení vojsk. Při plánování a organizování TATZ na různých stupních nemůžeme postupovat šablonovitě, ale vždy při konkrétním řešení najít správné proporce mezi obecnými, zvláštními a jedinečnými faktory a dospět tak k neoptimálnějšímu řešení.

ZDRAVOTNICKÉ ZABEZPEČENÍ SOUDOBÉ OPERACE

Zabezpečení soudobých bojů a operací přináší řadu náročných úkolů pro zdravotnickou službu. Rychlé změny situací, vysoká tempa útoku, elasticita přední linie a neustálý vývoj bojové techniky, to vše jsou faktory, na které musí zdravotnická služba v systému zabezpečení včas a adekvátně reagovat. Nejsložitější problémy pak přináší neustálé zdokonalování jak klasických zbraní, tak zbraní hromadného ničení a z nich pak zejména jaderných zbraní. Tento vývoj by ve srovnání s minulými válkami přinesl obrovské změny jak v kvantitativním nárůstu poškození, tak i v jejich kvalitě. Stále více by zdravotnické ztráty měly charakter ohniskovosti, přičemž by tato ohniska byla rozložena na celou hloubku operační sestavy, enormně by narůstal počet popálenin, v masovém měřítku by vznikla nemoc z ozáření, měnil by se i charakter poškození u klasických zbraní (mnohočetnější poranění s velkou devastací tkání). Je pravděpodobné použití nových mixtur BBP, nových BCHL (Vx) a početní růst kombinovaných poranění (poranění — popálení — zamoření a řada dalších kombinací). To vše jsou skutečnosti, se kterými by se zdravotnická služba musela vyrovnávat. To klade značné nároky na její pohyblivost a manévrovost směrem k frontě, na manévry uvnitř zařízení jak typu zdravotnických praporů či oddílů, či manévry uvnitř zařízení nemocniční základny, ať už z hlediska třídění, zabezpečení dostatečného množství krev nahrazujících roztoků, či manévr silami uvnitř zařízení vzhledem k charakteru přicházejícího kontingentu raněných a nemocných.

Během bojů a operací vznikají ztráty na živé síle. Celkové ztráty na živé síle dělíme na nenávratné (mrtví, nezvěstní a zajatí) a zdravotnické ztráty. Zdravotnické ztráty pak můžeme rozdělit na 2 skupiny, bojové a nebojové. Do bojových ztrát počítáme ztráty vzniklé na základě mechanického, tepelného a radioaktivního poškození, zasažení BCHL a BBP, dále pak kombinovaná poranění a komplikace. Z nich pak jednotlivé druhy poškození či zasažení mají svoji vnitřní klasifikaci, např. radioaktivní zasažení dělíme na akutní a chronické stavy apod. Kombinovaná poranění a komplikace tvoří samostatné druhy, ale jsou prakticky výslednicí jmenovaných mechanismů poškození; vzhledem k jejich kvantitě (např. kombinovaná poranění po jaderných úderech mohou představovat největší část poškozených) a potřebě zvláštních druhů pomoci jsou jako samostatná kategorie bojových ztrát. Do nebojových ztrát počítáme úrazy, infekce a parazitární nemoci a ostatní nemoci jednotlivých orgánů a systémů lidského těla. Z hlediska potřeb třídění k poskytnutí pomoci, odsunu a statistiky pak dále dělíme raněné a nemocné na lehce a těžce raněné, potřebující pomoc v 1. pořadí apod.

Ztráty, které utrpí vojenská jednotka, útvar, svazek, nebo svaz při bojové činnosti na živé síle za určité období (den, operaci), či při plnění určitého úkolu (bližší, další úkol) označujeme jako celkové ztráty a dělíme na 2 základní skupiny, ztráty nenávratné a zdravotnické. Vyskytují se v určitém vzájemném poměru, který kolísá.

Tak např. ztráty na živé síle v první světové válce činily 20 % nenávratných a 80 % zdravotnických, v druhé světové válce 25 % nenávratných a 75 % zdravotnických. V soudobé válce bez použití jaderných zbraní předpokládáme 25 % nenávratných a 75 % zdravotnických, s použitím JZ 35 % nenávratných a 65 % zdravotnických. V ohniscích jaderného napadení počítáme s 40 % i více nenávratných a 60 % (popř. méně) zdravotnických.

Zdravotnické ztráty pak zahrnují osoby, které utrpí jakékoliv poškození na zranění a dostávají se do péče zdravotnické služby. Do této skupiny zpravidla počítáme raněné a nemocné, kteří byli vyřazeni

z bojové činnosti na dobu delší než 24 hodin, a kteří byli odsunuti od jednotky.

Orgány zdravotnické služby propočítávají pravděpodobné zdravotnické ztráty pro operaci (boj) a na základě toho pak plánují manévry silami a prostředky. Jedním z důležitých faktorů při plánování manévru je výše zdravotnických ztrát; na základě zkušenosti minulých válek, vyhodnocování účinků zbraní všeho druhu, způsobu vedení boje a operace stanovíme možná rozmezí počtu zdravotnických ztrát, jejichž počet upřesňujeme podle konkrétní situace. Vzhledem k neustálému vývoji všech druhů zbraní se tato rozmezí periodicky upřesňují a poslední údaje uvádíme v tabulce 1 až 4.

Tabulka 1

Útvar

Způsob vedení boje	Denní ztráty na živé síle v % celkového stavu útvaru		
	zdravotnické	nenávratné	celkové
bez JZ	11—20	4—7	15—27
s JZ	27,5—54	12,5—24	40—78
možné ztráty od jednoho úderu 10—15 v absolutních číslech	100—120	50—60	150—180
možné ztráty od jednoho JÚ mikrokaliberních zbraní v absolutních číslech	15—20	7—10	22—30

Ve variantě boje bez použití JZ počítáme (i v dalších tabulkách) s použitím BCHL a BBP.

Tabulka 2

Svazek

Způsob vedení boje		Denní ztráty na živé síle v % celkového stavu svazku		
		zdravotnické	nenávratné	celkové
bez JZ	útok	7—11	2,3—3,6	9,3—14,6
	obrana	7—13	2,3—4,4	9,3—17,4
s JZ	útok	17—27	7,3—11,6	24,3—38,6
	obrana	15—25	6,3—10,4	21,3—35,4
možné ztráty od jednoho úderu 2—50 v absolutních číslech		30—940	15—470	45—1410

U tankových divizí budou celkové denní ztráty na živé síle kolísat od 10—13 % do 18—20 % celkového stavu v útoku i v obraně; zdravotnické ztráty od 6,5—9 % do 12—13 % celkového stavu divize.

Tabulka 3

Armáda

Druh operace		za den			za operaci		
		zdravotnické	nenávratné	celkové	zdravotnické	nenávratné	celkové
bez JZ	útočná	1,7—2,7	0,5—0,95	2,2—3,65	11,9—24,3	3,9—8,1	15,8—32,4
	obránná	1,7—3,2	0,5—0,9	2,2—4,1	7,8—16,0	2,2—5,3	10,0—21,3
s JZ	útočná	3,5—4,4	1,75—2,5	5,25—6,9	24,2—35,2	11,5—17,5	35,7—52,7
	obránná	4,5—6,3	2,15—2,65	6,65—8,95	18,8—31,5	8,5—14,0	27,3—45,5

Tabulka 4

Front

Druh zbraně	za den			za operaci 10 dnů		
	zdravotnické	nenávratné	celkové	zdravotnické	nenávratné	celkové
střelné	0,5—0,6	0,1—0,2	0,6—0,8	5,0—5,5	1,8—3,0	6,8—8,5
chemické	0,3	0,1	0,4	2,5—3,0	0,9—1,5	3,4—4,5
biologické	0,1—0,2	—	0,1—0,2	1,0—1,5	0,5—1,0	1,5—2,5
nemocní	0,1	—	0,1	1,0	0,5	1,5
jaderné	1,2—1,3	0,5—0,7	1,7—2,0	12,5—14,0	7,0—10,0	19,5—24,0
zbytkové radiace	0,3	0,1—0,15	0,4—0,45	3,0	1,4—2,2	4,5—5,2
celkem	2,5—2,8	0,8—1,15	3,3—3,95	25,0—28,0	12,1—18,2	37,1—46,2

Ztráty v tabulce 3 vycházejí z předpokladu, že v operaci bez JZ by útočná operace trvala 7—9 dní; v operaci s JZ by útočná operace trvala 7—8 dnů a obrana 4—5 dní. U armády na vedlejší směr by mohly být ztráty až o 30 % nižší, na pomocném až o 50 % nižší. Průměrné zdravotnické ztráty od 1 jaderného úderu malé, střední a velké ráže činí 130 osob, při použití mikrokalierního náboje 20 osob (podle některých údajů 50).

V útočné operaci bez použití ZHN jsou předpokládány denní zdravotnické ztráty u střelných zbraní do 1 %, nemocní do 0,1 %. Při použití jaderných zbraní je třeba k denním zdravotnickým ztrátám připočíst 0,1—0,2 % stavu vojsk pro akutní reaktivní stavy. Průměrné zdravotnické ztráty po jaderném úderu malé, střední a velké ráže předpokládáme okolo 180 osob, při použití mikrokalierních nábojů okolo 20 osob (podle některých údajů 50—70 osob).

Je zřejmé, že jak výše, tak i struktura zdravotnických ztrát závisí na řadě konkrétních podmínek. Proto můžeme zdravotnické ztráty odhadovat pouze po hlubokém a všestranném zhodnocení nepřítel a vlastní situace. Nemá a nemůže být nějaká „všeobecná“ univerzální šablona pro reálný odhad zdravotnických ztrát. Má-li být tento odhad co nejvěrohodnější, pak se zdravotnická služba neobejde bez řady konkrétních údajů od operačních, průzkumných, chemických, ženižních i dalších orgánů. Tyto propočty jsou náročné i časově a proto v poslední době se zejména na vyšších stupních přechází na jejich strojové zpracování. Jedním z limitujících faktů pro výpočet zdravotnických ztrát je předpokládaný počet jaderných úderů nepřítel. Při odhadu musíme postupovat velmi obezřetně a používat všech dostupných informací o druhu, ráži, počtu jaderných úderů, předpokládaných pásem zamoření, operační či taktické situaci, poměru sil apod.

Péči o raněné, nemocné a zasažené realizujeme u bojujících vojsk léčebně odsunovým systémem, tj. souhrnem opatření k poskytnutí zdravotnické pomoci raněným a nemocným v potřebném rozsahu a v požadovaném časovém termínu. Zahrnuje složku léčebnou a odsunovou, která tvoří neoddělitelnou část jednoho celku. Nebylo tomu tak vždy. Organizace zdravotnického zabezpečení bojujících vojsk bylo rozpracována po vzniku stálých pravidelných armád koncem 17. a počátkem 18. století. Používaly se prakticky 2 způsoby, které postupem času daly vznik jednomu systému, vzniklému kombinací obou

— byl to způsob (systém) léčení na místě a způsob (systém) odsunový.

Náš současný systém léčebně odsunového zabezpečení jsme převzali od Sovětské armády. Tento systém se stále zdokonaloval a do začátku Velké vlastenecké války byl prakticky dokončen systém etapního léčení s odsunem podle určení a jeho organizační včlenění do dnešní podoby proběhlo v letech války. Současný systém již nepředpokládá odsun všech raněných a nemocných od etapy na etapu, ale počítá s tím, že část raněných a nemocných bude některé etapy mít cílem je co nejrychlejší odsun raněných a nemocných do těch zdravotnických zařízení, kde jim bude poskytnut jak nutný druh pomoci, tak i léčení. Zvlášť velký význam má organizace rychlého odsunu podle určení počínaje etapou odborné lékařské pomoci (tj. divizním obvazištěm nebo zdravotnickým oddílem).

Podstatou systému etapového léčení s odsunem podle určení jsou postupná, na sebe navazující léčebná opatření na zdravotnických etapách, skloubená s odsunem raněných a nemocných do specializovaných zařízení podle zdravotnických indikací a v souladu s bojovou a zdravotnickou situací. Zvláštní význam má postupnost a návaznost pomoci, tzn. dodržení jednotných postupů léčení a postupné rozšiřování léčebných opatření na zdravotnických etapách v závislosti na jejich vzdálenosti od fronty.

Významným opatřením systému léčebně odsunového zabezpečení a podmínkou jeho účinnosti je včasnost poskytnutí potřebného druhu zdravotnické pomoci — ve lhůtách (termínech, časových úsecích) nejpříznivějších pro možnost navrácení zdraví raněným a nemocným. Zvláštní význam má včasná první lékařská a odborná lékařská pomoc. Tu podmiňuje včasný výnos a vývoz raněných z bojiště, co nejrychlejší, odsun a správná organizace práce zdravotnických etap. Nejcharakterističtější znakem tohoto systému je široká paleta poskytované specializované zdravotnické pomoci, zabezpečená mohutnými nemocničními zařízeními frontu v nemocničním zařízení frontu v nemocničních základnách, vybavených k tomuto účelu jak příslušnými specialisty, tak příslušným materiálem, přístroji a technikou.

Specializace je zabezpečena buď již tabulkami počtů, (např. chirurgická odsunová nemocnice, nemocnice lehce raněných, infekční polní pohyblivá nemocnice, neurologická polní pohyblivá nemocnice, polní letecká nemocnice) nebo posílením nemocnic všeobecně chirurgic-

kých či vnitřních skupin specialistů, učleněných tabulkově do zvláštních útvarů (posilových skupin specialistů). Zejména tento druhý způsob specializace dává možnost pružného manévru silami zabezpečujícími poskytování specializované lékařské pomoci v souladu s měnícími se podmínkami situace.

Léčebně odsunový systém zahrnuje tudíž kromě složky odsunové jako neoddělitelnou součást složku léčebnou, která spočívá v poskytování různého druhu zdravotnické pomoci, charakteristického pro ten či onen typ zdravotnických etap. Přímou na bojišti, bezprostředně po vzniku poranění poskytujeme **první pomoc** — buď formou svépomoci či vzájemné pomoci, nebo ji poskytne zdravotnický instruktor roty či sběrač raněných. Na praporem obvazišti první pomoc doplňuje a rozšiřuje o **předlékařskou pomoc** zdravotník praporu. Efektivní pomoc má být poskytnuta do 1—2 hodin po vzniku poranění. Do 2—4 hodin po vzniku poranění je třeba poskytovat **první lékařskou pomoc**, kterou poskytujeme většinou na plukovním obvazišti a představuje takové lékařské výkony, jež by umožnily bez dlouhého zdržení na etapě další odsun raněných a nemocných. **Odbornou (kvalifikovanou) lékařskou pomoc má poskytnout odborník** — chirurg nebo internista (radiotoxiterapeut) na divizním obvazišti (zdravotnického oddílu) do 6 hodin po poranění nebo zasažení. Jde o neodkladné chirurgické nebo interní výkony, bez nichž by byl vážně ohrožen život postiženého. Nemocniční základny poskytují specializovanou lékařskou pomoc a odbornou lékařskou pomoc těm raněným a nemocným, kterým nebyla poskytnuta dříve a kteří ji potřebují. Má být poskytnuta do 10—12 hodin od vzniku poranění, či poškození. K zabezpečení potřebného léčení je třeba, aby rozvinutá nemocniční základna zůstala na místě nejméně 30 dní.

Rozsah zdravotnické pomoci závisí na okamžitém poměru výkonnosti etapy a úkolů, které před ní stojí. Tento poměr může narušovat bojová situace, charakter bojové činnosti, počet a charakter zdravotnických ztrát, snížený stav personálního a materiálního vybavení etapy a změna podmínek pro činnost etapy (zamoření, ohrožení palbou apod.). Podle vzniklé situace pak na zdravotnické etapě můžeme poskytnout pomoc v plném rozsahu, zúženém a rozšířeném. Při používání zbraní hromadného ničení půjde nejčastěji o zúžený rozsah pomoci.

V závislosti na časech potřebných k poskytnutí určeného druhu zdravotnické

pomoci rozvíjíme zdravotnické etapy v příslušných vzdálenostech od čáry dotyku, kratších za útoku (praporem obvaziště 1—2 km, plukovní obvaziště 4—6 km, divizní obvaziště (zdravotnický oddíl) 10 až 15 km, nemocniční základna 30—50 km, delších v obraně, praporem obvaziště do 5 km, plukovní obvaziště asi 10 km, divizní obvaziště (zdravotnický oddíl) 15 až 20 km, nemocniční základna 80—100 km.

K realizaci komplexního zdravotnického zabezpečení má zdravotnická služba síly a prostředky, které podle pracovního zaměření dělíme na:

1. řídicí,
2. léčebné,
3. hygienicko-epidemiologické,
4. dopravní a odsunové,

5. prostředky vojenské farmacie (k zabezpečení zdravotnického materiálu a techniky)

6. prostředky zajišťující činnost zdravotnických útvarů, zařízení a jednotek (týlové, spojovací a další),

ad 1. Úkolem řídicích orgánů zdravotnické služby je vytvářet podmínky nezbytné pro dobrý průběh zdravotnického zabezpečení vojsk, vymezovat úkoly a řídit činnost podřízených útvarů (zařízení, jednotek) zdravotnické služby podle konkrétní situace: dále usměrňovat činnost podřízených útvarů (zařízení, jednotek) zdravotnické služby v souladu s celkovou funkcí léčebně odsunového systému, organizovat jejich nepřetržitě materiální zabezpečení, kontrolovat a vyhodnocovat plnění úkolů zdravotnického zabezpečení.

K řídicím orgánům zdravotnické služby počítáme u útvaru hlavního lékaře, u svazku náčelníka zdravotnické služby u armády náčelníka zdravotnické služby se zdravotnickým oddělením, u frontu náčelníka zdravotnické služby se zdravotnickou správou, frontové odsunové středisko a velitelství nemocniční základny.

ad 2. Úkolem léčebných sil a prostředků je přejímat raněné a nemocné, třídit je podle povahy poranění a onemocnění, podle naléhavosti ošetření a schopnosti k odsunu, poskytovat raněným a nemocným zdravotnickou pomoc a léčení ve stanoveném rozsahu; připravovat raněné a nemocné k dalšímu odsunu, zabezpečovat občerstvení a stravování raněných a nemocných.

K léčebným silám a prostředkům počítáme na jednotlivých stupních (uvádíme některé kalkulační normy):

- u útvaru — **plukovní obvaziště P10**, — průchodnost raněných za hodinu 20—25,

- poskytnutí první lékařské pomoci za hodinu 4—8 (při 3 lékařích),
- nejkratší efektivní doba činnosti na jednom místě — 2 až 3 hodiny,
- doba rozvinutí — 20 minut,
- u svazku — **divizní obvaziště (zdravotnický oddíl) — (DO, ZO)**
- průchodnost za hodinu — 40,
- průchodnost za den — 300—500,
- může dočasně hospitalizovat — 40,
- nejkratší efektivní doba činnosti na jednom místě — 48 hodin,
- zahájení příjmu raněných — 30—40 minut,
- plně rozvinutí — 2—3 hodiny;
- u armády — **armádní odřad zdravotnických posilových skupin (Aozps)**
- 3 skupiny řízení odsunů, 4 skupiny všeobecné chirurgické, 2 toxiradiologické, 2 oftalmologické, 2 psycho-neurologické, 2 skupiny zdravotnického personálu jako záloha pro útvary armády,
- skupiny jsou určeny pro posilování divizních obvazíšť (zdravotnických oddílů), event. nižších etap,
- **zdravotnické oddíly (ZO)**
- pro posilování svazků, event. samostatné rozvinování péči zdravotnické služby armády,
- u frontu — **odsunová sběrna (OS)**
- spolu s nemocnicí chirurgického typu může tvořit rozdělovní raněných nemocniční základny,
- může zabezpečovat uvolnění nemocniční základny po skončení její činnosti,
- **chirurgická polní pohyblivá nemocnice (CHPPN) — 200 lůžek,**
- **chirurgická odsunová nemocnice (CHON) — 600 lůžek,**
- **nemocnice lehce raněných (NLR) — 750 lůžek,**
- **vnitřní polní pohyblivá nemocnice (VPPN) — 300 lůžek,**
- **neurologická polní pohyblivá nemocnice (NPPN) — 300 lůžek,**
- **infekční polní pohyblivá nemocnice (IPPN) — 100 lůžek,**
- **polní letecká nemocnice (PLN) — 200 lůžek,**
- **posilové skupiny specialistů (PSS),**
- určeny k posilování nemocnic a jejich specializací v rámci nemocnice základny,
- jsou zde skupiny neurochirurgů, hrudních chirurgů, ortopédů, všeobecných chirurgů, laboratorní, radiometrické, soudně lékařské a pojiždné rtg kabinety,

— **transfúzní stanice typu „A“ a „B“ (TS)**

— určeny k odběrům, uchování a distribuci krve pro zdravotnická zařízení,

— **zdravotnické oddíly (ZO)** — pro posilování armád, eventuálně samostatné rozvinování v hloubce operační sestavy,

Dále můžeme v počátečním období války využívat teritoriální zdravotnická zařízení rozvinutá na vlastním území, typu:

- dočasné lékařské ošetrovací středisko (DLOS) — poskytující odbornou lékařskou pomoc jako divizní obvaziště, mají 400 míst pro hospitalizaci,

- vojenská nemocnice (VN — 500 lůžek,

- pomocné vojenské nemocnice „A“ a „B“ (PVN) — 300 a 500 lůžek,

- odsunové nemocnice — 500 a 1000 lůžek.

ad 3. Úkolem hygienicko-epidemiologických sil a prostředků je neustálý dozor nad zdravotním, hygienickým a epidemiologickým stavem vojsk a prostoru jejich působení se zřetelem na možné použití bojových biologických prostředků nepřítel; dále pak pro hygienická a protiepidemická opatření s hlavním důrazem na přenosné choroby a cesty jejich přenosu.

K hygienicko-epidemiologickým silám a prostředkům počítáme tyto výkonné prostředky:

- u svazku — hygienicko-epidemiologickou četou (HEC); je v sestavě zdravotnického praporu,

- u armády — armádní hygienicko-epidemiologický oddíl (AHEO),

- u frontu — frontový hygienicko-epidemiologický oddíl typu „A“ a „B“ (FHEO).

ad 4. Úkolem odsunových a dopravních sil a prostředků zdravotnické služby je zajistit odsun raněných a nemocných z bojiště nebo ohniska hromadných ztrát, jejich odsun na zdravotnické etapy, kde jim bude poskytnuto ošetření nebo léčení, přesuny, přemisťování sil a prostředků útvarů (zařízení, jednotek) zdravotnické služby do prostorů jejich činnosti a přesun zdravotnického materiálu.

K odsunovým a dopravním silám a prostředkům počítáme tyto výkonné prostředky:

- u útvaru a svazku — odsunové a dopravní prostředky jsou začleněny v sestavě plukovníka obvaziště a zdravotnického praporu (zdravotnického oddílu),

- u armády — autobusový zdravotnický prapor (abzpr) — odsunová kapacita 2000 raněných/1 koloběh,

— u frontu — autobusový zdravotnický prapor (abzpr) — odsunová kapacita 1750 raněných/1 koloběh,

ad 5. Síly a prostředky vojenské farmacie zabezpečují vojska a jejich zdravotnickou službu všemi druhy zdravotnického materiálu a techniky, organizují opravy zdravotnické techniky, pečují o hospodárnou spotřebu zdravotnického materiálu a organizují využití kořistního zdravotnického materiálu.

K silám a prostředkům vojenské farmacie počítáme tyto výkonné prostředky:

— u svazku — zdravotnický sklad je začleněn v sestavě divizního obvaziště,

— u armády — armádní zdravotnický sklad,

— u frontu — frontový zdravotnický sklad.

Aby bylo využití všech sil a prostředků zdravotnické služby co nejefektivnější, příslušný náčelník zdravotnické služby je podle schváleného plánu začleňuje do operační (bojové) sestavy nebo do vytvářených záloh, kde plní stanovené úkoly zdravotnického zabezpečení vojsk. Význam a potřeba manévru zdravotnickými silami a prostředky tkví především v tom, že je určitým způsobem členíme nebo naopak seskupujeme do míst zasazení a činností, posílujeme jimi nižší stupně velení nebo vytváříme z nich příslušné zálohy. Tak můžeme reagovat na operační (bojovou) situaci a její změny, na zdravotnickou situaci, zejména vznik zdravotnických ztrát, hygienicko-epidemiologickou situaci a stav zásob zdravotnického materiálu u vojsk. Čím vyšší je stupeň velení, tím manévr zdravotnickými silami a prostředky je složitější a náročnější.

Hlavní lékař pluku plánuje manévr plukovním obvazištěm tak, že již před bojem z něj vyčlení nejnútnejší síly a zejména odsunové prostředky pro posílení praporečnických obvazišť a skupin sběru a vývozu raněných z bojiště. V průběhu boje může plukovní obvaziště členit na báзовou část a pojiždňou převazovou a tím zabezpečovat první lékařskou pomoc zároveň na dvou místech, nebo střídát činnost obou součástí obvaziště, přesunovat je střídavě za vojsky a tím zabezpečovat včasné poskytování první lékařské pomoci při vysokém tempu postupu vojsk.

Náčelník zdravotnické služby divize již většinou dostává z nadřazeného stupně kromě odsunových prostředků i jednu až dvě etapy odborné lékařské pomoci (zdravotnické oddíly). S těmito silami a prostředky pak plánuje manévr jednak k posílení plukovních obvazišť odsunovými prostředky, jednak k postupnému přesunu za

vojsky a rozvinutí přidělených zdravotnických oddílů i vlastního zdravotnického praporu divize k zabezpečení včasného poskytnutí odborné lékařské pomoci příslušníkům divize i příslušníkům přidělených a posilových útvarů, které působí v její prospěch. Přitom musí též plánovat a v rámci hygienicko-epidemiologických opatření zabezpečit manévr hygienicko-epidemiologickou četou, která je sice součástí zdravotnického praporu, ale může působit i samostatně, nebo může být přičleněna k některému ZO. Obdobně divizní zdravotnický sklad, ač je součástí zdravotnického praporu, může být přičleněn k ZO, který je rozvinut za vojsky, a odtud zásobovat podřízená plukovní obvaziště zdravotnickým materiálem.

Složitost manévru zdravotnickými silami a prostředky narůstá na stupni vševojskové armády a zejména na stupni frontu.

Plní zdravotnické útvary armády, rozšířené o útvary přidělené od frontu, zaujímají podle rozhodnutí náčelníka zdravotnické služby armády prostory zdravotnických záloh armády, z nichž většinou se jedna rozmísťuje u TVS armády a dvě až tři jsou předsunuté za provosledovými divizemi. Tyto předsunuté zdravotnické zálohy doplňujeme ze zdravotnické zálohy, rozmístěné u TVS armády. Jsou to síly a prostředky, potřebné pro posílení příslušných divizí na jeden den boje. Zahnují síly a prostředky léčebné (ZO, posilové skupiny odborníků z armádního oddělu zdravotnických posilových skupin), odsunové (zdravotnické autobusy), zásobovací (normy zdravotnického materiálu) a v některých případech i hygienicko-protiepidemické (pojiždňé hygienicko-epidemiologické laboratoře). Náčelník zdravotnické služby armády cestou předsunutých zdravotnických záloh zásobuje podřízené divize zdravotnickým materiálem, posiluje je vyčleněnými ZO buď jejich přidělením divizí do operační podřízenosti, nebo jejich rozvinutím ve prospěch divize. Organizuje jejich cestou odsun raněných a nemocných z rozvinutých ZO (DO) do nemocničních základů frontu. Zároveň může jejich cestou posilovat zdravotnickou službu divizí odborníky z armádního oddělu zdravotnických posilových skupin, pojiždňými hygienicko-epidemiologickými laboratořemi nebo uhrazovat ztráty zdravotnického personálu.

Zdravotnická záloha u TVS armády tvoří základ záložních sil a prostředků zdravotnické služby armády. Z ní náčelník zdravotnické služby armády vyčleňuje a doplňuje síly a prostředky do předsunutých zdravotnických záloh, v ní soustře-

duje prostředky od frontu a doplňuje a zásobuje útvary a odsunové prostředky před jejich dalším nasazením. Z toho vyplývá, že složení armádní zdravotnické zálohy je proměnné, zejména pokud se týče počtu ZO a odsunových prostředků. Stálými prvky zůstávají jen velitelský Aozps, jehož náčelník je zároveň velitelem celé zdravotnické zálohy, velitelský a štáb abypr, a armádní zdravotnický sklad.

Množství a rozmanitost frontových zdravotnických útvarů a zařízení znemožňuje jejich přímé řízení ze zdravotnické správy frontu. Proto jsou na tomto stupni vytvořeny orgány pro řízení manévru a činnosti a materiální zabezpečení zdravotnických útvarů frontu. Z nich především Velitelství frontového odsunového střediska (VFOS) hraje důležitou úlohu jako záložní velitelské stanoviště zdravotnické služby frontu a jako orgán pro řízení příjmu zdravotnických útvarů a zařízení při jejich soustředění v prostorech soustředění, pro řízení činnosti zaplněných nemocničních základů a jejich uvolňování odsunem raněných a nemocných do zdravotnických zařízení na teritoriu. Neméně důležitými řídicími orgány jsou Velitelství nemocničních základů (VNZ), kterých je u frontu několik. Jejich hlavním úkolem je podle rozkazů náčelníka zdravotnické služby frontu učleňovat polní nemocnice a je zabezpečující útvary do nemocničních základů (NZ), organizovat jejich přesun do stanovených míst rozvíjení a řídit a po všech stránkách zabezpečovat jejich činnost. Organizace umožňuje jednomu VNZ řídit až 3 nemocniční základny, o celkové kapacitě 15–20 000 lůžek, což představuje 40–60 zdravotnických útvarů. Rozvinutá nemocniční základna zůstává vzhledem k charakteru poskytované specializované lékařské pomoci na místě 3–6 týdnů a představuje asi pro 60 % raněných a nemocných konečnou etapu zdravotnické pomoci a léčení. Nemocniční základny jsou rozvíjeny postupně za armádami prvního sledu ve vzdálenosti 30–40 km od čáry dotyku. Většinou se rozvíjejí ve prospěch každé prvosledové armády, není však výjimkou ani rozvíjení jedné NZ ve prospěch dvou sousedních armád na jejich rozhraní. Vzdálenost mezi jednotlivými NZ se pohybuje mezi 70–90 km, nemá z důvodů únosnosti délky odsunu přesáhnout 100 km. Někdy, na základě vyhodnocení účinku zbraní hromadného ničení nepřítel, můžeme rozvinout NZ k zabezpečení vysokých zdravotnických ztrát přímo v blízkosti jejich výskytu. V tom případě nemusíme do držet uvedené vzdálenosti. Postupně roz-

vinování za prvosledovými armádami zabezpečíme tím, že u rozvinuté NZ vytváříme zálohu polních nemocnic pro vytvoření další. Tyto nemocnice jsou přisunovány pod velením příslušného NZ z týlu, z prostorů soustředění zdravotnických útvarů a zařízení. Kromě těchto útvarů u NZ rozvinutých nejbližší za vojsky rozmísťujeme zálohy sil a prostředků, určené k posilování prvosledových armád, zvané Zdravotnické zálohy zvláštního určení (ZZZU). Další zálohu umísťujeme u TVS frontu. Je určena k zabezpečení míst velení a k likvidaci hromadných ztrát u frontových svazků a útvarů. Složení těchto záloh je nestálé, většinou je to několik zdravotnických oddílů a odsunových prostředků z autobusových zdravotnických praporů. Náčelník zdravotnické služby frontu jim velí buď přímo, nebo prostřednictvím příslušného VNZ.

Součástí ZZZU mohou být i frontové hygienicko-epidemiologické oddíly, pokud nejsou zasazeny. Jejich rozmístění při zasedání, pokud to situace nevyžaduje jinak, je v NZ, odkud prostorově zabezpečují hygienicko-epidemiologickým dozorem, průzkumem a nezbytnými opatřeními určitou část pásma frontu podle rozhodnutí náčelníka zdravotnické služby. Další jejich možné rozmístění při zasedání je přímo u ohniska výskytu epidemicky závažných onemocnění, při organizaci karanténních, zdravotnicko-observačních opatření nebo u prostoru, který je zasazen bojovými biologickými prostředky. Prostorově zabezpečení je pro frontové hygienicko-epidemiologické oddíly typické, na rozdíl od činnosti armádních hygienicko-epidemiologických oddílů, které vedou průzkum, zabezpečují dozor a hygienicko-epidemiologická opatření na směrech, převážně za prvosledovými divizemi armády.

Armády a frontové zdravotnické útvary a zařízení zdravotnickým materiálem zásobují frontové zdravotnické sklady, které vyvázejí materiál do frontových základů a odtud jej svými pohyblivými odděleními přisunují do oddělení frontových základů za armádami a doplňují zásoby rozvinutých NZ. Napojením na polní zásobovací systém se zásobují i zdravotnické útvary a zařízení frontu ostatními druhy materiálu.

Zvláštností v systému zdravotnického zabezpečení je zdravotnické zabezpečení počátečního období války, zejména při organizaci příkrytí státní hranice. Etapy odborné lékařské pomoci (zdravotnické oddíly, divizní zdravotnické prapory) zůstávají většinou v záloze a jejich úkoly v poskytování odborné lékařské pomoci

přebírají stacionární zařízení na teritoriu -- dočasná lékařská a ošetrovací střediska (DLOS). Obdobně i specializovanou lékařskou pomoc a hospitalizaci raněných a nemocných zabezpečují vyčleněné stacionární zařízení na teritoriu -- vojenské nemocnice, pomocné vojenské nemocnice

a odsunové nemocnice. Až po vyčerpání jejich kapacity, jsou rozvíjeny, vyžaduje-li to situace, polní zdravotnické etapy. Též k hygienicko-protiepidemickému zabezpečení využíváme stacionárních Okružných hygienicko-epidemiologických oddílů.

Závěrem chceme připomenout několik hlavních zásad při plánování i vedení soudobých operací a bojů.

Velká účinnost a ničivost moderních zbraní, zejména jaderných, bude v řadě případů příčinou vzniku většího počtu zdravotnických ztrát, než na jaké stačí síly a prostředky zdravotnické služby daného stupně. Z toho důvodu vytváříme zálohy zdravotnických sil a prostředků na vyšších stupních velení a v případech i jejich vyčerpání, organizujeme pomoc s využitím vševojskových prostředků. To se týká zejména vyhledání a vyproštění raněných a zasažených po úderech, jež mají za následek hromadné ztráty, vyčlenění nutného počtu dopravních prostředků všeobecného určení k zabezpečení včasného odsunu raněných a zasažených, popř. i zabezpečení jejich vzdušného odsunu. Řešení těchto otázek vyžaduje nutně zainteresovanost příslušných velitelů nebo jejich zástupců, stejně jako ochrana a obrana zdravotnických etap nebo jejich evakuace jako vynucené opatření před zachvácením pozemními silami protivníka. Evakuace zdravotnických etap, zaplněných raněnými a nemocnými, je vždy záležitostí značně složitou, na vyšších stupních (zejména u nemocniční základny) velmi těžce uskutečnitelnou. Nemocniční základna je po rozvinutí nepohyblivá, protože dopravní prostředky jí odebíráme a přidělujeme dosud nerozvinutým polním nemocnicím k přesunu do míst zasazení a rozvinutí. Polní nemocnice nejsou totiž vybaveny takovým počtem dopravních prostředků, aby se mohly přesunout jedním koloběhem. I na nižších etapách však předpokládá evakuace značné posílení dopravními prostředky a vždy znamená zhoršení zdravotního stavu většiny raněných i zvýšení nenávratných ztrát.

Zdravotnické zabezpečení je neoddelitelnou součástí plánování i řízení bojové činnosti vojsk. Udržování a zvyšování jeho kvality a nepřetržité akceschopnosti musí být vzhledem k charakteru soudobých bojů a operací prvořadým zájmem všech orgánů zdravotnické služby a předmětem pozornosti i velitelských orgánů jako jeden z důležitých faktorů zabezpečení činnosti vojsk a jejich vysokého morálního stavu.

Dialektika války a vojenská doktrína

Otázka dialektiky války a vojenské doktríny je v podstatě otázkou o nerozlučném spojení vojenské doktríny s vojenskou vědou a dalšími vědami, o vědeckém charakteru názorů, které vyjadřuje sovětská vojenská doktrína, o úloze vojenské vědy v jejím formování.

Sovětská vojenská doktrína, na rozdíl od vojenských doktrín kapitalistických států, je skutečně vědecká. Není jen systémem názorů, ale i ve státě a ozbrojených silách přijaté učení o válce, o podstatě, obsahu, o charakteru a způsobech vedení války a o přípravě státu a ozbrojených sil k válce. Tyto názory zákonitě vyplývají z analýzy dialektického rozvoje války.

K pojmu dialektika války

Válku zkoumají z různých hledisek mnohé vědy, avšak nejúplněji a nejvše-
stranněji ji zkoumá vojenská věda. Pro ni je válka hlavním objektem zkoumání, jehož cílem není jen pouhé poznání války jako složitého společenského jevu, který má velkou úlohu v životě společnosti, ale v první řadě získání vědecky zdůvodně-
ných závěrů, nezbytných k praktickému vy-
užití při přípravě státu a ozbrojených sil k odrazení agrese a při vedení války. Tyto závěry, zformulované na základě hlubokého zkoumání dialektiky války, tvoří i základ formování sovětské vojenské doktríny. Dialektika války je její rozvoj od nejnižších k nejvyšším formám, určovaný jak vnitřními zákony války, tak i jejími vzájemnými spojitostmi s jinými jevy vrějšího světa. Chceme-li proto ukázat vědecký charakter sovětské vojenské doktríny, musíme rozebrat dialektiku války, všechny její stránky v celé rozmanitosti jejich spojitosti a vztahů.

To znamená:

1. Vysvětlit původ války, její podstatu a obsah, zákony a zákonitosti a ukázat její vývoj v celé jeho složitosti a protikladnosti.

2. Ukázat nejen to, že válka úzce souvisí s jinými společenskými jevy, ale i objasnit podmínky a příčiny vzniku války, rozebrat závislost charakteru války a jejích cílů, kvantitativního a kvalitativního složení ozbrojených sil, jejich úkolů a organizace na společenském řádu státu a současně vliv války na jiné společenské jevy a na stav společnosti.

3. Ujasnit, že válka nejen souvisí se společenskými jevy, ale že i v samotné válce probíhá součinnost různých sil a procesů — mezi lidmi a zbraněmi, prostředky a způsoby válečné činnosti, objektivními a subjektivními faktory.

4. Ukázat různé spojitosti a faktory, které podmiňují úspěšné vedení války (po-

měr sil, morální stav vojsk, jejich bojovschopnost, připravenost velitelského sboru atd.) a jak jsou tyto faktory vzájemně spjaty mezi sebou a s různými stránkami společenského života.

Názory vyjadřené v sovětské vojenské doktríně vznikaly od samého začátku na základě zákonů zásad a závěrů historického a dialektického materialismu a sovětské vojenské vědy. Historický materialismus a zvláště marxisticko-leninské učení o válce a armádě vysvětlují sociálně politickou podstatu a obsah války, její spojitost s jinými jevy společenského života a úlohu v procesu rozvoje společnosti. Zásady a závěry v této oblasti jsou základem politické stránky sovětské vojenské doktríny.

Sovětská vojenská věda využívá těchto zásad a závěrů a používá materialisticko-dialektické metody při poznávání jevů války k rozboru jejich strategických rysů a jejich spojitosti s politickými cíli války, k poznání zákonů, které odpovídají jejímu předmětu, k určení zákonitostí rozvoje prostředků a způsobů vedení války a spojitosti tohoto rozvoje se sociálně politickými a ekonomickými podmínkami státu. Zásady a závěry sovětské vojenské vědy v těchto otázkách tvoří vědecký základ vojenské nebo vojenskotechnické stránky vojenské doktríny.

Obě stránky vojenské doktríny, tj. prakticky celý její obsah, stojí tedy na pevných vědeckých základech. V ní se slučují v jediný celek zásady a závěry marxisticko-leninského učení o válce a armádě a výsledky sovětské vojenské vědy. Vojenská doktrína jako celek „je výsledkem složitého procesu rozvoje státních idejí při řešení vojenských úkolů. Všechny její základní závěry vyplývají z reálně existujících podmínek, především z vnitřní a zahraniční politiky, sociálně politického a ekonomického zřízení, úrovně výroby, stavu prostředků k vedení války, geografické polohy jak vlastního státu, tak i možného nepřítele“ [A. A. Greč-

kc — Ozbrojené síly Sovětského státu, Naše vojsko, 1975, str. 236].

Sovětské vojenské teoretické myšlení pozorně sleduje všechny změny v „reálně existujících podmínkách“ a neustále obhacuje vojenskou doktrínu novými zásadami a závěry. Sovětská vojenská doktrína vyvozuje závěry o charakteru možné války, o jejích strategických cílech a úkolech, o vojenskoeconomickém potenciálu a stavu ozbrojených sil pravděpodobného nepřítele a o možných způsobech rozpoutání a vedení války. Na základě toho sovětská vojenská věda rozpracovává návrhy a doporučení k upevnění obranyschopnosti státu, zesílení vojenskoeconomického a morálního potenciálu, určení hlavních směrů výstavby ozbrojených sil, jejich technického vybavení, výcviku a výchovy vojáků, zvýšení bojové síly, bojovschopnosti a bojové pohotovosti vojsk. Tyto návrhy a doporučení jsou po jejich prověření v praxi obsaženy v odpovídajících řádech, předpisech a dalších dokumentech a tak nabývají oficiálního charakteru a stávají se základními prvky obsahu vojenské doktríny.

Vojenská doktrína, obohacená novými zásadami vojenské vědy, předkládá jí vlastně požadavky na prozkoumání a zdůvodnění nově vznikajících jevů války, které vyplývají z praktické činnosti ozbrojených sil. Taková vzájemná součinnost vojenské vědy a vojenské doktríny je nezvratným zákonem jejich rozvoje. Nemůže být aktuální vojenská doktrína, jestliže neodpovídá objektivní skutečnosti, jestliže v ní obsažené názory nejsou zdůvodněny vědeckými výzkumy, ale jsou založeny na subjektivních snahách jednotlivých osob.

Dialektika války má dvě stránky:

— **vnější**, která vyjadřuje vzájemnou spojitost války s jinými společenskými jevy a s okolím;

— **vnitřní**, která zahrnuje otázky rozvoje jevů a procesů války, její vlastní dialektiku.

Vnější stránka dialektiky války

Tato stránka tkví především v její vzájemné spojitosti se společenským řádem státu, jeho politikou, ekonomikou a morálně politickým stavem obyvatelstva. Politické zaměření vojenské doktríny kteréhokoli státu, její třídní obsah a vědecký charakter vyjadřují v ní obsažené názory ne průběh války, a na chápání její podstaty a obsahu.

Základ sovětské vojenské doktríny tvoří marxisticko-leninské chápání původu

války jako základu třídní společnosti na určitém stupni jejího rozvoje. Je nejostřejší a nejrozhodnější formou boje antagonistických tříd jak uvnitř státu, tak i v mezinárodním měřítku. V socialistické společnosti neexistují takové třídy a tedy ani příčiny vzniku války. Proto charakterem socialistickým státům je cizí válka jako prostředek řešení vnitřních protikladů. Sahají k ní jen v případě jejich napadení ze strany agresivních imperia-

listických států k ochraně socialistických vymožeností lidu, svobody a nezávislosti svých států.

Vznikne-li válka v útrobách vykořisťovatelského společenského zřízení a ještě se dále rozšíří, stane se pokrokovou pro lidi, takovým sociálním jevem, který se dotkne celého společenského života států, působí na ně, přináší velké změny a zanechává viditelnou stopu v životě dalších pokolení lidstva. Abychom vyloučili války ze života společnosti, musíme zničit příčiny jejich vzniku — vykořisťovatelskou, antagonistickou společnost — kapitalismus.

Sociálně politickou podstatu války přesně a jasně vyjadřují slova V. I. Lenina. „Základní poučka dialektiky, aplikovaná na válku konstatuje, že válka je prostě pokračování politiky jinými (totiž násilnými) prostředky... A stejně bylo vždy hlediště Marxe a Engelse, kteří považovali každou válku za pokračování politiky určitých zainteresovaných mocností — a různých tříd v nich — v určité době.“ (V. I. Lenin, Spisy, svazek 21, str. 217).

Tuto podstatu války nemůžeme vždy rozeznat v jejím vnějším projevu, ve válečných střetnutích ozbrojených sil států nebo tříd. Bylo zapotřebí několika staletí a hlubokého studia velkého množství válek, aby vědecký rozum člověka pronikl do tajů tohoto složitého společenského jevu.

Marxisticko-leninské chápání podstaty války, které je nejobecnější pro všechny války, je zároveň klíčem ke správnému zhodnocení podstaty a politického obsahu každé konkrétní války, k vysvětlení skutečných příčin jejich vzniku. Umožňuje sledovat úlohu každé války v historickém procesu rozvoje společnosti. To pomohlo V. I. Leninovi rozdělit války na „spravedlivé a nespravedlivé, pokrokové a reakční, války pokrokových tříd a války zaostalých tříd, války, které slouží k upevnění třídního útisku a války, které slouží k jeho svržení“ (V. I. Lenin, Spisy, svazek 29, str. 337).

Válka nevzniká nahodile sama od sebe. Je připravována veskerou předcházející politickou činností států nebo tříd těchto států.

Abychom tedy pochopili určitou válku a objasnili její podstatu, „je zapotřebí prozkoumat politiku před válkou, politiku, která vedla a přivedla k válce“, (V. I. Lenin Spisy, svazek 23, str. 31) a ujasnit si „z jakých historických podmínek ta nebo ona válka vznikla, které třídy ji vedou a proč ji vedou“ (V. I. Lenin Spisy, svazek 24, str. 397).

Hovoříme-li o válce jako o pokračování politiky násilnými prostředky, musíme mít na zřeteli, že není stejná a není totožná s politikou v celku. Lenin považoval vztah mezi válkou a politikou jako část celku. „Válka je část celku. Tento celek je politika“, napsal V. I. Lenin v připomínkách ke knize Clausewitze „O válce“.

Politiku, jejíž pokračováním je ta nebo jiná válka, V. I. Lenin nazýval „politickým obsahem“, „hlavním obsahem“, „jedině reálným obsahem“, „objektivním obsahem“ války. Např., když Lenin charakterizoval války, které vedla buržoazie v letech 1789—1871 napsal: „...hlavním obsahem a historickým významem těchto válek bylo svrhnout, rozbít absolutismus a feudalismus, podkopat jej, svrhnout cizí útlak“. (V. I. Lenin, Spisy, svazek 21, str. 302). Když analyzoval imperialistický charakter první světové války, poznamenal: „Jediný skutečný obsah a význam této války je v boji o trhy a v drancování cizích zemí, ve snaze zlomit revoluční hnutí proletariátu a demokracie v jednotlivých zemích, ve snaze obalamutit proletáře všech zemí, rozdělit je a pobít tím, že námezdní otroci jednoho národa jsou štváni pro zájmy buržoazie proti námezdním otrokům národa druhého“ (V. I. Lenin, Spisy, svazek 21, str. 9). Při rozboru válek první čtvrtiny 20. století V. I. Lenin napsal: „...objektivním obsahem války je pokračování politiky imperialismu, tj. otupování cizích národů zchátralou buržoazií velmocí (a jejich vládami)“... (V. I. Lenin, Spisy, svazek 21, str. 235). Tato leninská slova velmi jasně vyjadřují podstatu různých válek, tj. politiky, ve které státy pokračovaly v každé z nich násilnými prostředky.

Obsah války se ovšem neomezuje jen její politickou podstatou. Je širší a mnohostrannější. Zahrnuje celkovou činnost ozbrojených sil, spojenou s vedením války, a rovněž uskutečňovaná opatření státu k zabezpečení ozbrojených sil vším potřebným k dosažení vítězství. Soudobá válka se dotýká všech stránek života společnosti. Svým zájmům podřizuje doslova veskerou činnost státu. O tom V. I. Lenin řekl: „... že došlo-li už k válce, musí být všechno podřízeno zájmům války, celý vnitřní život země se musí podřítit válce...“ (V. I. Lenin, Spisy, svazek 31, str. 129).

Jestliže politika připravila a rozpoutala válku, nepřestává na ni působit až do samého konce. Odpovídajícím způsobem ovlivňuje její vedení, strategii, operační umění a taktiku, výrobu a zavedení nových druhů zbraní a bojové techniky do

ozbrojených sil, a morálně bojové kvality vojsk. Usiluje o získání nových spojenců a o vytvoření příznivých mezinárodních podmínek k dosažení vítězství. K tomuto cíli politika využívá všech prostředků, které má k dispozici, a to jak vojenské, tak i nevojenské, které se vzájemně doplňují, pronikají v jevech a ovlivňují průběh bojové činnosti. „Charakter politických cílů — píše V. I. Lenin, — má rozhodující vliv na vedení války...“

Hovoříme-li o působení politiky na válku, musíme mít na zřeteli i opačnou stránku: každá válka v té nebo jiné míře ovlivňuje politiku. V závislosti na výsledcích války musí politika měnit své cíle jak v průběhu války, tak i po jejím skončení.

V tomto směru jsou názorné příklady z Velké vlastenecké války, kdy v důsledku vítězství Sovětské armády se podstatně změnila politika mnohých států Evropy. Např. Rumunsko a Maďarsko na začátku války byly spojenci fašistického Německa, ale potom mu vyhlásily válku. Určitým způsobem se změnila také politika USA, Anglie, Francie a dalších států zejména po skončení druhé světové války. Z bývalých spojenců SSSR se změnila v nepřátele a z bývalých nepřátel fašistického Německa se změnila ve spojence NSR. Ve spojitosti s tím došlo i k odpovídajícím změnám v politice Sovětského svazu k těmto státům.

Politika, která působila na vedení války, závisí tedy v dalším na jejích výsledcích. Tato závislost výstižně vyjadřují tato leninská slova: „Válka je pokračováním politiky, kterou provozovaly panující třídy válečnických mocností dávno před válkou, násilnými prostředky. Mír je pokračováním téže politiky, se zřetelem ke změnám ve vzájemném poměru sil mezi protivníky, kterých bylo dosaženo válečnými akcemi. Válka sama o sobě nemění směr, kterým se politika před válkou vyvíjela, ale jenom tento vývoj urychluje.“ (V. I. Lenin, Spisy, svazek 22, str. 178).

Každý stát, který se připravuje k válce, uskutečňuje svou vlastní politiku a sleduje své cíle. O tom svědčí příklady minulé světové války. Např. cílem politiky fašistického Německa před zahájením války bylo nastolit světovou nadvládu, rozšířit tzv. „životní prostor“ uchvácením území jiných států a zotročením lidu těchto států, změnit německý národ v panskou rasu. Uvnitř státu byla uskutečňována politika fašistického Německa s využitím ideologických, ekonomických a přímých násilných prostředků.

V mezinárodním měřítku tato politika v míru byla vedena ideologickými, ekono-

mickými a diplomatickými prostředky s využitím bezmezného nacionalistické propagandy, vydírání a hrozeb. Projevovala se v propagandě revanšismu, v neplnění vojenských omezení versailleské smlouvy, v remilitarizaci rýnské oázy, v násilném připojení Rakouska k Německu, v územních požadavcích na jiné státy a navrácení bývalých německých kolonií. Příprava fašistického Německa k válce se kromě toho projevila ve vytváření agresivních vojenských bloků, v organizaci antikomunistického paktu a v podepsání řady dalších agresivních smluv. Uvnitř státu se politika projevila v úplné militarizaci ekonomiky a celkového způsobu života lidu, v propagandě šovinismu a nacionalismu, v závodech ve zbrojení, v mnohonásobném zvýšení ozbrojených sil a v zesilování teroru a násilí.

V téže reakční imperialistické politice pokračovalo fašistické Německo i v rozpoutané druhé světové válce. Projevovala se však v jiných formách, především v nekrutějších, barbarských způsobech jejího vedení, v uchvácení, zotročení a drancování evropských států, v masovém ničení a bezmezném vykořisťování jejich lidu.

Úplným protikladem byla politika Sovětského svazu. Jejím hlavním cílem bylo vybudování socialismu. Proto hlavní úsilí v míru Sovětský svaz zaměřil na zabezpečení splnění hospodářských plánů, na rozvoj kvality, vědy a techniky, na zvýšení životní úrovně sovětského lidu. V mezinárodním měřítku Sovětský svaz bojoval za odvrácení války. Vzhledem k neustálému nebezpečí jeho napadení ze strany imperialistických států, připravoval se i k obraně socialistických vymožeností vojenskou cestou. Proto zvyšoval obranyschopnost státu a bojovou sílu ozbrojených sil. Celku však to byla politika mírumilovného socialistického státu.

V průběhu války uskutečňoval Sovětský svaz touž politiku. Sovětský lid se zbraní v ruce bojoval proti fašistické agresi. Bránil socialistické vymoženosti, svobodu a nezávislost své vlasti. Podstata této politiky se projevila také v činnosti Sovětských ozbrojených sil. Sovětská vojska vstoupila na území Německa, Polska, Rumunska, Bulharska, Jugoslávie, Maďarska, a Československa ne jako dobyvatelé, ale jako osvoboditelé lidu těchto států od fašistické poroby.

Pokračování politiky násilnými prostředky v průběhu války se projevilo nejen ve válce jako celku, ale i v jejích jednotlivých jevech, tj. v operacích, boji a činnosti každého vojáka. Chování sovětských

vojáků na obsazeném území nepříteli bylo odrazem hlubokého internacionálního charakteru politiky sovětského socialistického státu.

Dva státy, které se lišily třídní podstatou, pokračovaly v této válce násilnými prostředky ve své ostré protikladné politice. Jejich politika byla tou vnitřní stránkou války, která tvoří její podstatu a hlavně obsah, rozhodujícím způsobem ovlivňuje charakter války a činnost ozbrojených sil.

Vládnoucí kruhy kapitalistických států se snaží zatajit původ a skutečnou podstatu válek, které vedou imperialisté s cílem svého obohacení. Války zdůvodňují jako prostředek obrany celonárodních zájmů před zásahy zvenčí a dokazují, že na těchto válkách má zájem všechny lid a nejen kapitalistické monopoly. Imperialistické státy, zejména USA, vedou v poslední době agresivní války pod praporem obrany "svobodného světa a demokracie", pod praporem antikomunismu.

K ospravedlnění agresivních válek kapitalistických států, zatajení jejich pravých viníků a skutečných příčin, ideologové imperialismu uměle vytvářejí různé nesmyslné teorie. Např. "teorie násilí" pokládá válku za hlavní hybnou sílu dějin, za trvalý a nevyhnutelný jev v životě společnosti; "rasová teorie" zdůvodňuje nevyhnutelnost a dokonce nutnost válek mezi tzv. "vyššími" a "nižšími" rasami; "teorie přirozeného výběru" dokazuje totožnost války v lidské společnosti s bojem mezi živočichy za existenci a na tomto základě vyvozuje závěry o věčnosti a nevyhnutelnosti válek, o tom, že válka je permanentním stavem společnosti atd. Všechny teorie mají jediný cíl: ospravedlnit agresivní války, které vedou imperialistické státy, dokázat jejich věčnost a nevyhnutelnost, zamaskovat jejich skutečnou podstatu, oklamat lid a donutit ho prolévat krev za zájmy imperialistů.

Bez ohledu na všechny tyto teorie, reálná a objektivní skutečnost není však na straně imperialistů. Plně odmítá všechny jejich výmysly a nezvratně dokazuje zákonitou spojitost války se společenským zřízením státu a s jeho politikou. Kapitalismus rodí války, socialismus je ničí. Hlavním zdrojem válek, jejich prvořadou příčinou v současné epoše je imperialismus. Udrzuje v napětí řadu nebezpečných ohnisek, které mohou kdykoli přerůst ve válečný požár.

Sovětský svaz s dalšími socialistickými státy naproti tomu důsledně uskutečňuje politiku mírovního ozbrojení států s rozdílným společenským zřízením, politiku od-

vrácení nových agresivních válek. Současně však, vzhledem k neustálému nebezpečí války, Sovětský svaz a další státy socialistického společenství jsou donuceny pečovat neustále o upevnění vlastní obranyschopnosti. Současně ukazují celému světu agresivní zaměření vojenských příprav imperialismu a dobovávací charakter připravovaných a rozpoutaných válek. Politické a vojenské vedení SSSR, která se opírají o trvalý základ marxismu-leninismu a hlavní zásady sovětské vojenské vědy, vyvozují správné závěry o možných cílech a vojenskostrategickém charakteru připravované imperialistické války, o úkolech, které z toho vyplývají k upevnění obranyschopnosti státu a ke zvýšení bojové síly ozbrojených sil, k určení hlavních směrů výstavby ozbrojených sil a příprav státu, armády a válečného loďstva k odražení agrese. Politické zhodnocení příčin, podstaty a obsahu možné války, ale také strategické závěry vojenské vědy stávají se východiskem k utváření základů sovětské vojenské doktríny.

Dialektika války se projevuje zvláště výrazně v její vzájemné spojitosti s ekonomikou. Toto jasně vyjadřují známá slova B. Engelse o závislosti armády a válečného loďstva na ekonomických podmínkách, o změnách a dokonce převratech ve způsobech bojové činnosti ve spojitosti se zavedením nových, účinnějších druhů zbraní atd.

Ekonomika přímo a bezprostředně působí na politiku a vojenskou strategii. Omezuje možnosti politických a strategických řídicích orgánů při určování politických a strategických cílů války, při jejím plánování a způsobech vedení. Ani politika, ani vojenská strategie nemohou překročit hranice těch materiálních a lidských zdrojů, které je stát schopen vyčlenit na přípravu a vedení války bez toho, aby nebyl narušený normální chod státu. Politické a strategické cíle války musí odpovídat reálným ekonomickým možnostem státu. Nedodržení tohoto požadavku hraničí s dobrodružností ve válce a skrývá nebezpečí porážky. Jako příklad můžeme uvést fašistické Německo a imperialistické Japonsko, které rozpoutaly druhou světovou válku a stanovily si jasně nepřiměřené úkoly, které neodpovídaly jejich ekonomickým možnostem. Tyto státy nevydržely ohromnou intenzitu války a to bylo jedním z důvodů jejich porážky a bezpodmínečné kapitulace.

Působení ekonomiky na válku probíhá také ve směru dosažené úrovně rozvoje, možnosti výroby a zabezpečení ozbrojených sil novými druhy zbraní a vojenské

techniky. Se starými zbraněmi a jim odpovídajícími způsoby vedení bojové činnosti nemůžeme v soudobé válce zvítězit, zejména má-li nepřítel dokonalejší bojovou techniku a vysoké výrobní možnosti. Proto vojenská strategie trvale působí na politiku a přes ní a na ekonomiku ve směru rozvoje a zdokonalování materiálně technické základny války, výroby nových účinnějších druhů zbraní a bojové techniky, zvýšení početních stavů ozbrojených sil a jejich bojových možností.

Snaha kapitalistických států dosáhnout vojenskotechnické převahy nad nepřítelem vede ve svých důsledcích ke zvýšeným závodům ve zbrojení. Ke splnění válečných zakázek dochází k mobilizaci všech odvětví výroby, vědy, inženýrských a technických sil a k militarizaci života státu. Neustálé zdokonalování vojenské techniky vede k jejímu zdražování, k růstu vojenských výdajů na její výrobu a zavedení do ozbrojených sil a k stále větší závislosti války na ekonomice. Vojenské výdaje v některých kapitalistických státech dosahují i v míru 20–30 % celkového státního rozpočtu a ve válce narůstají na 50 i více procent. Takové výdaje nejsou schopny dlouhou dobu nést ani ekonomicky silné státy.

Rozbor vzájemné spojitosti války s jinými společenskými jevy by nebyl úplný, kdybychom se nezmínili o rozhodující úlohu lidu a ozbrojených sil ve válce. Společenské zřízení státu, jeho politika a ekonomika jsou objektivní faktory války. Zahnují v sobě předpoklady a možnosti použití jednotlivých způsobů vedení války. Rozhodující úlohu ve válce má však člověk s jeho morálními a bojovými kvalitami, které jsou produktem společenského zřízení státu.

Kapitalismus s jeho vykořisťovatelskou podstatou, lží, klamáním a soukromovlastnickou ideologií není schopen vypěstovat vysoké a pevné morálně bojové kvality vojáků svých armád. V nejlepším případě to může udělat s využitím klamu, cepování a ideologického zpracování. Tímto způsobem dosažené morálně bojové kvality nemohou být však pevné. Vytrácejí se po prvních těžkých zkouškách, po pozná-

ní agresivní podstaty imperialismu a jim rozpoutané války. Jedině socialistické společenské zřízení s jeho komunistickou ideologií je schopno vychovat vysoce uvědomělého občana, vojáka, který je připraven přinést obrovské oběti a je schopen velkého hrdinství při obraně své socialistické vlasti.

Vysoké morálně bojové vlastnosti sovětského lidu a vojáků sovětských ozbrojených sil vyplývají z celého systému společenského zřízení, z celkového způsobu života a systému výchvy a výchovy. V tomto procesu má zvláštní postavení stranicko-politická a ideově výchovná práce.

Sovětská vojenská doktrína věnuje výjimečné zvláštní pozornost morálně bojovému duchu armády. V soudobé válce může zvítězit jen ta armáda, která má ve výzbroji všechny soudobé druhy zbraní, je materiálně zabezpečena vším potřebným, její vojáci mají vysoké morálně bojové vlastnosti a dokonale zvládají svěřené zbraně a bojovou techniku. Proto sovětská vojenská doktrína přikládá zvláště důležitý význam výchvy a výchově vojáků k získání vysokých morálně bojových vlastností. Komunistická strana a sovětský lid dělají všechno k tomu, aby Sovětské ozbrojené síly plně odpovídaly požadavkům soudobé války.

Dialektika války zahrnuje i takové otázky, jako stav a perspektivy rozvoje ozbrojených sil pravděpodobného nepřítele, charakter vojenské doktríny, válečných příprav, geografická situace nepřátelských států a zvláštnosti válčičtí. Sovětská vojenská věda věnuje příslušnou pozornost zkoumání vzájemné spojitosti války s těmito a jinými faktory. Její závěry se odrážejí ve vojenské doktríně.

Vzájemná spojitost války s jinými společenskými jevy a prostředím není nahodilá. Má zákonitý charakter, je proniknuta činností zákonů dialektiky a podmíněna těmito zákony. Jinak řečeno: vývoj války má dialektický charakter a sovětská vojenská doktrína, která odráží vzájemnou spojitost války s jinými společenskými jevy, je skutečně vědecká.

Vnitřní stránka dialektiky války

Jako každému složitému společenskému jevu, tak i válce je vlastní specifika dialektického rozvoje. Uvnitř ní úzce vzájemně působí různé síly a procesy, různé spojitosti a vztahy, které mají dialektický charakter. Mají své zvláštní zákony rozvoje. Činnost těchto zákonů je však pro-

niknuta působením hlavních zákonů dialektiky. Zvláště nápadně to můžeme vidět na vývoji zbraní, bojové techniky a způsobech vedení bojové činnosti.

Nejpočetnějšími a nejrevolučnějšími prvky války jsou zbraně a bojová technika. Neustále se vyvíjejí a zdokonalují, ne-

přetržitě vznikají od jednoduchého ke složitějšímu. Objevení nových zbraní s účinnějšími vlastnostmi je vždy spojeno se změnami způsobů vedení válečné činnosti. Úplný zvrat ve způsobech vedení válečné činnosti nastal v současné době ve spojitosti se zavedením raketových jaderných zbraní do výzbroje.

V závislosti na změnách výzbroje a způsobů vedení válečné činnosti se periodicky mění také poměr mezi útokem a obranou. Probíhá nepřetržitě soupeření mezi těmito druhy bojové činnosti, jehož výsledkem je, že jeden z nich získává převahu nad druhým. To má vliv na celkový charakter válečné činnosti. Je vysoce dynamická a manévrová, má-li převahu útok, a naopak, má pozici rysy v případě, že obrana byla silnější než útok.

Nové zbraně přinášejí změny do taktiky, operačního umění a strategie. V souvislosti se zvětšením ničivých vlastností a dálky působení zbraní

— narůstá hloubka bojových sestav v útoku a obraně;

— dochází-li k většímu rozptýlení uskupení vojsk, ke zvětšení rozsahu taktických, operačních a strategických úkolů;

— velkou samostatností při plnění úkolů získává taktika, operační umění a strategie, zvláště v podmínkách používání jaderných zbraní;

— mění se poměr mezi těmito třemi součástmi vojenského umění.

To vše nezbytně vede ke známému zvětšení rozmachu jak samostatných operací, tak války v celku. Objekty války se stávají nejen ozbrojené síly, ale i důležitá vojenskoekonomická a administrativní

centra v hlubokém týlu. Vlivem nových zbraní a způsobů vedení války dochází ke změnám v organizační struktuře vojsk a systému velení, zanikají zastaralé a vznikají nové útvary a svazky, druhy vojsk a druhy obrany ozbrojených sil, nové služby zabezpečení a zásobování.

Změny, ke kterým dochází v důsledku působení nových zbraní a bojové techniky, nejsou omezeny jen sférou jejich použití nebo jednou z některých oblastí vojenství. Působí na mnohé, nebo dokonce na všechny oblasti vojenství. Přitom tyto změny neprobíhají ve zmatku, nahodile, ale mají zákonitý charakter, jsou podmíněné působením objektivních zákonů dialektiky.

To, že vojenská věda hluboce studuje vnitřní dialektiku války, umožní nám zjistit objektivní zákony a zákonitosti jejího rozvoje a na tomto základě rozpracovat principy vojenského umění, které se stanou po jejich praktickém prověření u vojsk vlastnictvím vojenské doktríny. K těmto principům např. patří:

- soustředění úsilí na hlavním směru,
- součinnost,
- účelné rozvíjení všech druhů ozbrojených sil s důrazem na hlavní prostředky vedení války,
- aktivní a rozhodná činnost,
- všestranné zabezpečení vojsk,
- upevnění dosaženého úspěchu,
- vytváření záloh,
- pevnost, pružnost a nepřetržitost velení vojskům atd.

Všechny tyto principy tvoří nejdůležitější součást obsahu vojenské doktríny. To znovu zdůrazňuje její vědecký charakter a nerozlučnou spojitost s dialektikou války.

Dialektika války se neomezuje jen rozebíranými otázkami. Zahrnuje všechny její vnitřní a vnější spojitosti a vztahy, její sociálně politickou a čistě vojenskou stránku. V tomto článku jsme rozebrali jen některé principiální otázky, které mají bezprostřední vztah k vojenské doktríně a které vysvětlují její vědeckoteoretický základ.

Ke stanovení vědeckoteoretických základů vojenské doktríny nedospěla vojenská věda nejednou. V průběhu celé staleté historie, na začátku živelně a později vědomě, s využitím praxe válek zevšeobecňovala a zkoumala jejich zkušenosti, učila neúčinnější způsoby vedení válečné činnosti a na tomto základě vypracovávala principy vojenského umění, shrmažďovala skutečné znalosti o válce.

Vojenská věda se stala skutečnou vědou až tehdy, když Marx a Engels objevili zákony společenského rozvoje, vytvořili učení o dialektickém a historickém materialismu, kdy se začalo používat marxistické a dialektické metody ke zkoumání společenských jevů. Použití této metody ke zkoumání jevů války umožnilo ve zdánlivém zmatku nahodilosti objevit v jejích nitru působící objektivní zákony, zjistit zákonitosti spojitosti války s jinými jevy společenského života. Na tomto základě vznikla skutečná vojenská věda, jejíž důstojnou nástupkyní se stala sovětská vojenská věda.

Nejdůležitějším výsledkem sovětské vojenské vědy jsou vědecké, na základě marxismu-leninismu rozpracované kategorie a pojmy, které mají úlohu stupňů

v poznání jevů války a jsou výchozími body ke zjišťování jejich zákonů a zákonitostí.

K těmto kategoriím např. patří:

- taktika, operační umění, strategie, boj, sražení a operace;
- útok, obrana, odchod, protiútok a pronásledování;
- zteč, protizteč, úder a protiúder;
- manévr a protimanévr;
- operační a bojová sestava, a další.

Vojenská věda si vypracovala svůj vlastní jazyk, bez kterého se nemůže obejít při zkoumání jakéhokoli jevu války a bez kterého nemůžeme vytvářet vojenskou doktrínu. Kromě toho mnohých kategorií vojenské vědy přímo a v přeneseném smyslu využívají jiné vědy, přesně tak, jako i vojenská věda široce využívá kategorií a pojmů jiných věd. To se v první řadě vztahuje na kategorie dialektického a historického materialismu.

Vědecky chápat samotné kategorie vojenské vědy bylo možné jen na základě marxisticko-leninské filosofie, využití marxistické dialektické metody, kategorií, zákonů dialektického a historického materialismu. Právě ty daly vojenskému jazyku logickou uspořádanost a přesnost a

umožnily rozvíjet a vědecky určit kategorie vojenské vědy.

Sovětská vojenská věda převyšuje buržoazní vojenskou vědu. Její předností tkví v tom, že při zkoumání jevů války využívá jediné vědecké marxisticko-dialektické metody a vychází z objektivních zákonů války, že i v nahodilých jevech vidí vliv určitých zákonitostí, že rozvoj vojenského umění nezkoumá izolovaně, ale v těsné spojitosti se zákony společenského rozvoje.

Zákony a principy materialistické dialektiky pronikají rozvojem celého vojenství, všemi oblastmi výstavby ozbrojených sil, přípravou a výcvikem vojsk. To přiznává a z toho vychází sovětská vojenská věda při studiu a zkoumání jevů války, Marxistická dialektická metoda je její životní základ. Tato metoda určuje i vědecký charakter zásad a názorů, vyjádřených v sovětské vojenské doktríně a zakončených řádech a předpisech. Jejich obsah má objektivní charakter, vyplývá z historických zkušeností válek. Teoreticky je zdůvodnila sovětská vojenská věda s přihlédnutím ke změnám ve společenském rozvoji a ve vztahu prostředků a způsobů vedení války.

(Upraveno ze sovětského tisku)

z kapitalistických armád

PROTITANKOVÉ PROSTŘEDKY JAKO OBJEKT PRŮZKUMU

Plukovník
doc. ing. František Cvrček, CSc.

Důležitost boje s protitankovými prostředky nepřítele je mimo jakoukoli pochybnost. Každá dosavadní moderní válka potvrdila tuto skutečnost ve velmi přesvědčivé míře. Přihlédneme-li dnes k okolnostem kolem organizování protitankové obrany v armádách NATO, především na střeoevropském válčišti, pak nám nemůže ujít uslovná snaha potenciálních nepřátel o radikální řešení této problematiky vzhledem ke kvalitě a početnosti našich tankových a obrněných vojsk. Otázky vybavení jednotek, útvarů a svazků NATO spolehlivými a početnými palebnými prostředky protitankové obrany musí proto být středem našeho zájmu. Tento zájem by se měl ubírat dvěma směry: jak tyto prostředky zjistit a jak je ničit. V tomto článku se budu zabývat otázkami zjišťování.

Stanovit neefektivnější způsoby zjištění ní určitého objektu předpokládá především charakterizovat tento objekt z hlediska jeho projevů, kterými dává možnost zjištění. To ovšem souvisí i s širšími otázkami celkového rámce organizačního začlenění a použití takového zjišťovaného prostředku. Proto prvním podkladem bude znalost způsobů použití palebných protitankových prostředků a dalším, který z toho vyplývá, pak znalost jevové stránky jednotlivého prostředku.

Obecně můžeme stanovit, že všechny pozemní protitankové palebné prostředky včetně tanků (dále jen protitankové prostředky), se používají v rámci brigády dvěma způsoby. První způsob je charakterizován připraveným, vybudovaným a zaujetým palebným stanovištěm protitankového prostředku. Toto stanoviště může být buď v samostatných opěrných bodech, nebo v opěrných bodech (rajónech) motorizovaných, horských, či mechanizovaných jednotek. Druhý způsob je charakterizován soustředěním protitankových prostředků v určitém místě, připravením (eventuálně i vybudováním) palebných stanovišť a jejich zaujetím po předchozím manévru z prostoru soustředění. V rámci obou těchto možností, nehledě na nepodstatné rozdíly mezi západoněmeckou a americkou

Tabulka 1

Prostředek	Přeprava	Možnost použití jednotlivci
90 mm SHK nebo PTRS SS-11	trvale spojen s přepravním prostředkem (stíhačem tanků)	vyloučena
106 mm Bzk M 40 A1	buď na 1/4 t autě, nebo přenosný	existuje (tři lidé)
PTRS MILAN	obrněný transportér, auto	existuje (dva lidé)
PTRS DRAGON	obrněný transportér, auto	existuje (jeden člověk)
PTRS TOW	obrněný transportér, auto, vrtulník	existuje (dva lidé)
PTRS HOT	obrněný transportér, vrtulník	vyloučena
PTRS SHILLELAGH	Tank (vozidlo?)	vyloučena

armádou, se tedy odehrává použití protitankových prostředků potenciálního nepřítele.

Všechny protitankové prostředky se v rámci těchto možností používají především s ohledem na koncepci a způsob dopravy. Způsob dopravy je velmi podstatnou složkou charakteristiky objektu průzkumu, protože z ní vyplývají důležitá jevová hlediska pro možnost zjištění. Opět můžeme zobecnit, a to v tom směru, že všechny protitankové prostředky můžeme rozdělit do dvou oblastí. V první jsou ty, které jsou trvale spojeny s dopravním prostředkem (tank, samohybné dělo, obrněný transportér atd.), v druhé pak ty, které je možné určitými prostředky přepravovat, používat je z nich i pro střelbu, ale přitom mají možnost střílet i ze země. Tato možnost je u prostředků druhé oblasti různá (viz tabulku 1).

Největší četnost použití protitankových prostředků, které mohou být obsluhovány a především přemísťovány jednotlivci, je u PTRS MILAN a DRAGON.

Vzhledem k rozmístění protitankových prostředků v sestavách motorizovaných, horských a mechanizovaných útvarů je důležitý ještě jeden fakt. Totiž požadavek organizování protitankové obrany do celé hloubky sestavy brigády. To také znamená na nižších stupních i do celé hloubky obrany praporů a rot. Proto je nutné předpokládat jistý výskyt protitankových prostředků v hloubkách nepozorovatelných z vlastního předního okraje nejen z hlediska pokrytosti terénu, ale i vzhledem k tomu, že budování obrany se doporučuje i na odvrácených svazích (a to již od stupně praporu).

Konečně stojí za zmínku ještě jeden podstatný činitel pro umístění protitankového prostředku. Tím je způsob navedení PTRS. Jedině SHILLELAGH není při navedení závislá na vodičích. Všechny ostatní musí tak či onak volit palebná stanoviště v závislosti na pokrytosti terénu. Otázka úměrného výhledu a výstřelu je tedy u všech po vodičích naváděných PTRS nezanedbatelná.

Po vymezení taktického rámce použití můžeme přejít k charakteristice jednotlivých protitankových prostředků jako objektů průzkumu. Protitankový prostředek jako objekt průzkumu se vždy projevuje těmito příznaky:

- charakteristickým obrysem,
- činností obsluhy, včetně různého stupně budování stanoviště,
- prostředkem přepravy,
- manévrem,
- palbou.

Z výčtu projevů můžeme vzhledem ke způsobům použití kvalifikovat jednotlivé projevy různou četností a vahou. Při použití protitankových prostředků v operních bodech je nejméně demaskujícím projevem manévr a přepravní prostředek. Naopak v případě použití v rámci protitankové zálohy bude právě manévr a přepravní prostředek nejlepším demaskujícím činitelem. V obou případech pak stojí za zmínku problém palby jako zjišťovaného a využitelného jevu. Využití palby protitankového prostředku ke zjištění je sice možné, dokonce k jiným jevům objektu je to jev velmi markantní. Můžeme však s ním počítat až po použití zbraňového systému, a to je vždy nevýhodné. Pravděpodobnost zásahu u nové generace PTRS

[MILAN, DRAGON, HOT, TOW a SHILLER] se pohybuje kolem 90 %. Využití palby jako demaskujícího činitele znamená předpokládat již vlastní ztráty na obrněné technice. Nemůžeme jistě tvrdit, že můžeme všechny protitankové prostředky zjistit před jejich použitím; to ale neznamená, že se o to nebudeme usilovně snažit. Důležitým činitelem pro zjištění objektu je jeho charakteristický obrys (tvar, včetně vrženého stínu). Nejmarkantnější je neopakovatelný tvar 90 mm SHK. Zjistit tento objekt znamená zjistit bezpochybně protitankový prostředek. Další upřesňování není nutné. Charakteristický tvar 90 mm SHK nejvíce demaskuje v případě manévru v rámci činnosti v protitankové záloze. Je-li použit ze stanoviště v opěrném bodě, kde je možné ženijní budování nebo aspoň umístění ve skrytu, ztrácí obrys jako demaskující činitel poněkud na významu. Z použití tohoto prostředku však víme, že i při činnosti v opěrném bodě dělá manévry. Sice krátký, ale mění stanoviště. Využívá tak své obrněnosti, která na jedné straně umožní změnu stanoviště s poměrně malým rizikem poškození (vzhledem k neobrněným prostředkům), ale na druhé straně právě manévrem se vystavuje možnosti zjištění. Všechny tyto operace však můžeme očekávat až v průběhu vedení palby. Kromě toho všechny své nevýhody vyvažuje tento prostředek především malou výškou (2 m) a šířkou (3 m).

Způsob dopravy jako demaskující činitel má své výhody i nevýhody. Zatímco u jmenovaného 90 mm SHK byla demaskujícím činitelem prvního řádu, pak u ostatních přepravních prostředků tomu zdaleka tak není. Vzniká dosti složitá situace v tom, že např. obrněný transportér jako přepravní prostředek PTRS je snadněji zjištělný než samotná PTRS, ale zdaleka ne každý obrněný transportér v opěrném bodě bude vybaven PTRS. Zjištěním většího počtu transportérů se nám vlastně situace při zjišťování protitankových prostředků komplikuje. Musíme si uvědomit, že vlastní PTRS je zjištělná jen prostřednictvím objevení odpalovacího zařízení, které řadové nikdy nepřesáhne délkou větší 2 m. Všechny ostatní prvky systému jsou uvnitř vozidla. Přepravní prostředek bude proto významným demaskujícím činitelem v případě, kdy bude použit v rámci protitankové zálohy, a to v době soustředění a zejména při přesunu na čáru zasažení.

Nejnepříznivější případ nastává při zjišťování protitankových prostředků typu MILAN, DRAGON či 106 mm BzK, které

obsluhují jednotlivci ze země. Tam přijde v úvahu, vzhledem ke zbrani samé, skutečně jen délka do 2 m charakterizující vlastní odpalovací zařízení. Vše ostatní není problémem skrytí na kterémkoli místě v terénu. Činnost obsluhy v tomto případě má opět z hlediska zjišťování své velké výhody i nevýhody. Hlavní výhodou, charakteristickým demaskujícím činitelem, je specifická činnost obsluhy a její umístění vzhledem k ostatním jednotlivým vojákům v opěrném bodě. Tuto činnost můžeme charakterizovat jako skrývaný pohyb skupiny až tří lidí, žádná palba z ručních zbraní, zvolené místo má vždy skrytou přístupovou a ústupovou cestu do týlu a stran, dobrý výhled zejména na větší dálky (2 i více km) a někdy i ženijní úpravu k zabezpečení ochrany zbraně a obsluhy. Největší překážkou zjištění je pak samozřejmě malý rozměr zbraně a malý počet obsluhy.

Všechny zatím uvedené demaskující příznaky můžeme shrnout do **tabulky 2**.

Jedna z největších překážek konkrétního zjištění protitankového prostředku v případě jeho způsobu přepravy, totiž eliminace podobných přepravních prostředků, ale bez PTRS, prakticky odpadá ve všech těch případech, kdy protitankové prostředky budují a obsazují samostatný opěrný bod, nebo např. u západoněmeckého protitankového praporu i samostatný praporek rájón obrany. Tehdy můžeme očekávat, že zjištěním přepravního prostředku zároveň vždy zjistíme i protitankový prostředek.

Zkoumat objekty průzkumu z hlediska jejich možného zjištění předpokládá rovněž všimnout si časových lhůt, ve kterých toto zjištění může probíhat. Celkem můžeme vymezit tuto problematiku třemi případy:

- čas na zjištění do zahájení střelby prostředků v opěrných bodech,
- čas na zjištění do zahájení střelby prostředků v protitankových zálohách,
- čas na zjištění po zahájení střelby u všech prostředků.

Prostředky v opěrných bodech (nezáleží na tom, zda v samostatných, obsazených jen protitankovými jednotkami nebo v opěrných bodech společně s pěchotou), můžeme časově zjišťovat od okamžiku zaujetí obrany. Tento moment bude různý vzhledem ke způsobu, jakým do obrany nepřítel přechází. Můžeme však vždy předpokládat, že protitankové prostředky, které tvoří kostru obrany, budou zaujímát stanoviště buď jako první, nebo jako jedny z prvních. Jejich setrvání na místě je proto vzhledem k ostatním prvkům obrany

Objekt průzkumu	Způsob použití	Hlavní demaskující znak	Hlavní překážka zjištění
90 mm SHK (s SS-11)	PTZ v opěrných bodech	- nakupení charakteristické techniky v prostoru soustředění - manévr přepravních prostředků na čáru zasazení - neopakovatelný obrys a tvar přepravního prostředku - krátký manévr mezi stano- višti	- prostor skryt před pozem- ním pozorováním z vlastní soustavy, - manévr poměrně krátký - malá výška a šířka přepravního prostředku - možnost využití terénu ke skrytu
PTŘS SHIL- LELAGH na tanku	PTZ v opěrných bodech	- nakupení charakteristické techniky v prostoru sou- středění (jen u tanku SHERIDAN, M60 A2) - neopakovatelný obrys a tvar přepravního prostřed- ku (jen SHERIDAN) - krátký manévr mezi stano- višti	- jako u 90 mm SHK - možnost využití terénu ke skrytu
PTŘS MILAN PTŘS DRA- GON PTŘS TOW	v opěrných bodech a) z vozidla b) ze země	- obrys a tvar přepravního prostředku - místo vyhovující použití PTŘS - specifická činnost obsluhy - místo vyhovující použití PTŘS	- rozlišení přepravního pro- středku od stejného typu, ale bez PTŘS - malý rozměr PTŘS - malý počet obsluhy
PTŘS HOT	tytéž skutečnosti jako u PTŘS MILAN, GRAGON, TOW ad a)		
BzK 106 mm (není perspek- tivní, uveden jen pro úplnost)	v opěrných bodech a) z vozidla b) ze země	- obrys a tvar přepravního prostředku (tj. 1/4 t auta) - přímý výstřel před přední okraj - specifická činnost obsluhy - místo vyhovující přímému výstřelu	- malý rozměr auta - možný rychlý manévr v bo- ji - malý počet obsluhy a malý rozměr zbraně

Tabulka 3

Prostředek	Počet ran za minutu	Pravděpodobnost zásahu
90 mm SHK	12	?
PTŘS SS-11	2	P = 50%
PTŘS MILAN	3—4	P = 90%
PTŘS HOT	3	P = 90 %
PTŘS TOW	3	P = 90%
PTŘS DRAGON	asi 3	?
PTŘS SHILLELAGH	?	P = 90%

(tedy i objektům průzkumu) zřejmě nejdelší. Tomu také vyhovuje splnění požadavku důkladné přípravy stanoviště z hlediska rekognoskace, orientace a budování. Někakou přesnější normu času nemůžeme stanovit. Zásadou by mělo být, že při plánování, organizování a vlastním vedení průzkumu musí mít zjišťování protitankových prostředků časovou prioritu. Spolu s tím je pak nutné přihlídnout k možnostem našeho průzkumu, o čemž pojednám dále.

Časové možnosti zjišťování protitankových prostředků jako protitankové zálohy se dělí na dvě období. První představuje zjišťování prostoru soustředění protitankové zálohy, druhé manévr na čáru zasazení, včetně přípravy ke střelbě.

Zjištění prostoru soustředění protitankové zálohy brigády je limitováno stejnými faktory jako v případě zjišťování prostředků v opěrných bodech. Tedy zaujetí prostoru jako jedno z prvních v rámci zaujetí vševojskové sestavy. Existuje však jedna zvláštnost. Protitanková záloha nikdy neopouští prostor soustředění před zahájením střelby protitankových prostředků v praporech prvního sledu. Je proto na její průzkum čas ještě i po zahájení boje. To je velmi důležitý poznatek. Totéž platí také i o těch protitankových prostředcích, které jsou v opěrných bodech v hloubce obrany brigády, a které nemají výhled před přední okraj. Z toho vyplývá, že průzkum jako celek bude pracovat postupně, že větší naděje na zjištění je u prostředků v hloubce (je více času a jsou i větší průzkumové možnosti).

Zjišťování protitankové zálohy v době jejího manévru můžeme již s jistotou dávkou nepřesnosti časově vymezit. Předpokládáme-li totiž, že protitanková záloha brigády bude soustředěna za praporemi

rajóny prvního sledu asi 8 km od předního okraje a bude zasazována ještě v prostoru zadní části těchto rajónů, pak to znamená přesun asi 3—4 km. Při průměrné rychlosti přesunu v terénu 30—40 kilometrů a se započítáváním výjezdu z prostoru soustředění a přípravy na stanovištích je to celkem asi 12—15 minut. Za tuto dobu se projeví tyto protitankové prostředky jako nekryté pohyblivé cíle, viditelné jak pro vzdušný, tak pozemní průzkum.

Při zjišťování protitankových prostředků, které již zahájily palbu, je důležité především vědět, kolik střel (ran) mohou vypálit v určitém časovém limitu. Obvykle uvažujeme o jedné minutě. Dále pak přihlížíme k tomu, s jakou pravděpodobností zásahu počítáme (viz tabulka 3).

Protože jediným činitelem, který je schopen reagovat na záblesk jako demaskující jev, je pozorování, musíme si všimnout za jak dlouho je pozorovatel schopen zjistit cíl tímto výsokce demaskujícím se způsobem. Můžeme předpokládat, že při vysoké nasycenosti fronty pozorovatelnosti, ale také přítomnosti pozorovatelů ve vojskových průzkumných orgánech do 10 kilometrů od předního okraje, existuje reálná možnost zjištění do dvou minut (tj. zhruba čas na vyčtení souřadnic). Budeme-li tedy brát dvouminutový limit jako základ, pak vzhledem k setrvání protitankového prostředku na místě můžeme stanovit přibližnou četnost zjištění. Setrvání protitankového prostředku na místě žádný předpis potenciálních nepřátel pevně nestanoví. Můžeme vycházet jen z toho, že pravděpodobnost zásahu s počtem ran vystřelených za minutu (a s ohledem na palební průměr asi 5 střel na jedno odpalovací zařízení) si vynutí setrvání na místě

fádově několik minut, vždy však více než dvě. To potom znamená předpokládat, že při dostatku našich pozorovatelů je reálné počítat se zjištěním téměř všech protitankových prostředků, které již zahájily palbu.

Pro posouzení jevové stránky je nutné ještě osvětlit zdánlivě jednoduchou, ale pro průzkum podstatnou záležitost. Jsou to rozměrové ukazatele protitankových prostředků. Přitom uvažujeme o dvou možných variantách — pro případ použití protitankového prostředku z vozidla a při použití ze země.

V průměru můžeme uvažovat u protitankových prostředků použitých z vozidel o rozměrech 3 m šířky, 6 m délky a 3 m výšky. U prostředků použitých ze země pak je to 0,5 m šířky, 2 m délky a 1 m výšky. Tyto údaje mají zásadní význam pro posouzení zjistitelnosti snímkováním a pomocný význam pro možnosti zjištění pozorováním.

Nyní můžeme odpovědět na otázku, jaké prostředky průzkumu jsou schopny zjistit protitankové prostředky a jakým způsobem by měly být pro toto zjištění použity.

Prvním předpokladem je stanovit, že průzkum protitankových prostředků je věcí všech průzkumných orgánů. Tedy vševojskového průzkumu, dělostřeleckého průzkumu, vzdušného průzkumu a samozřejmě i osádek jednotlivých tanků a obrněných vozidel, ba dokonce i jednotlivých vojáků. Je jisté, že mezi nimi bude rozdíl v přesnosti a včasnosti průzkumu. Jedněch údajů je možné využít ke zničení objektů před jejich palebným použitím, jiných až po jejich použití, nebo i jen jako přibližných zjištění míst pro další podrobnější průzkum.

Vycházíme-li z předpokladu, že budeme zjišťovat v rámci nepřátelské brigády, která bude bránit prostor široký 15 km a hluboký také 15 km, pak můžeme z hlediska našich průzkumných možností uvažovat o těchto způsobech průzkumu:

- pozorování ze země bez překročení předního okraje (především dělostřelecké pozorovatelný),

- fotografování ze země (dvojice panoramatických snímků),

- pozorování v hloubce sestavy nepřítel (bojové průzkumné hlídky praporů, průzkumné skupiny pluků a divíze),

- pozorování z vrtulníků,

- svislé letecké snímky.

Dělostřelecké pozorovatelný jsou schopny zjistit protitankové prostředky nepřítel v opěrných bodech (buď samostatných,

nebo v rámci pěchoty) za podmínek přímé viditelnosti. To se tedy především týká opěrných bodů rot prvního sledu tj. hloubky asi 1 km. Dále pak i prostředky umístění v rotách druhého sledu nebo samostatných opěrných bodech asi do hloubky 4 km. Kromě toho jsou schopny někdy postihnout i zajištění protitankových záloh na palebné čáry. Záležití přitom na viditelnosti přístupových os od prostoru soustředění na zmíněné čáry a rovněž na viditelnosti palebné čáry z našeho předního okraje. Zjistitelnost je jak před zahájením střelby z palebných stanovišť, tak po jejím zahájení. V souvislosti s šířkovým překrytem úseku brigády by to vyžadovalo mít dělostřeleckou pozorovatelnou na každých 200—300 m (ověřená zkušenost válečné praxe), tj. asi 45—75 pozorovatelů. Protože však víme, že protitankové prostředky se umísťují především v opěrných bodech a ne po celé šíři obranného rajónu, pak se potřeba radikálně sníží, šířka obsazení terénu k celkově bráněnému terénu je přibližně poloviční. Tedy asi 20—35 pozorovatelů na 15 km šířky. Tento požadavek odpovídá úhradě, dosahované vzhledem k tvorbě našich sestav pro útok.

Obdobných výsledků můžeme dosáhnout s pozemním fotografováním. Pomocí pozemních panoramatických snímků můžeme zjistit všechny protitankové prostředky na přímou viditelnost. Vyžaduje to však čas na vyměření stanovišť fotografování, snímkování a zpracování materiálu. Pro jednu dvojici míst fotografování (jeden snímek téhož prostoru ze dvou různých míst) je potřeba asi 3 hodiny času. Takových míst by proti brigádnímu obrannému úseku mělo být asi 4—5, což je 12—15 hodin práce pro jedno fotografické družstvo. Přihlédneme-li opět k zásadám tvorby našich sestav pro útok, je i tato možnost reálná, protože nebude použito jen jedno fotografické družstvo. Ovšem vyhodnocení objektů je vzhledem k jejich malorozměrnosti možné jen asi do hloubky 1—2 km, to je v sestavách rot prvního sledu.

Pozorování v hloubce sestavy nepřítel, představovaná především činností bojových průzkumných hlídek praporů a průzkumných skupin pluků a divízi, má velké možnosti. Především proto, že postihuje současně celou hloubku rozmístění všech protitankových prostředků brigády, tedy i těch a především těch, které nejsou viditelné z předního okraje. Zřejmě se to týká soustředění protitankové zálohy brigády, protitankových prostředků v opěrných bodech a rajónech obrany

druhosledových praporů brigády. Způsob použití těchto orgánů by si vzhledem k možnostem protitankových prostředků (zejména v hloubce sestavy) však vyžadoval dávat přednost pěšmu způsobu pohybu a přemísťování, ne tedy na obrněných transportérech nebo tancích. Zejména se to týká případů před průlomem nepřátelské obrany. V průběhu vedení boje již tento požadavek pěšího přesunu není tak naléhavý. Těžiště průzkumu by mělo být asi do hloubky 10 km od předního okraje, to ostatně zahrne i prostor soustředění protitankové brigády. Tuto hloubku především pokryjí svým průzkumem prapory prvního sledu a mimoto jí přechází i směry přesunu všech průzkumných skupin pluků a divize.

Budou-li všechny tyto skupiny a hlídky vybavené mapou měřítka aspoň 1 : 50 000, pak jsou schopny zjištěný objekt udát i s poměrně vysokou přesností (chyba do 30–50 m). Jejich počet, vzhledem k zásadám tvorby naší útočné sestavy a vzhledem k šířce a hloubce prozkoumávaného prostoru uspokojuje.

Pozorování ve vzduchu poskytuje některé vynikající možnosti oproti pozorování pozemnímu, ale na druhé straně má i své omezení. Letec jako přesný pozorovatel nepřichází v úvahu pro malorozměrnost protitankového prostředku. Zbývá průzkumný vrtulník. Jeho použití je vhodné především ke zjištění soustředěné protitankové zálohy (hloubka asi 8 km od fronty), jejího přesunu na čáru zasazení a konečně v některých případech i ke zjištění jednotlivých protitankových prostředků v hloubce druhých sledů brigády. Nejlepší možnosti má při zjišťování protitankových prostředků v opěrných bodech rot prvního sledu. Záleží přitom na tom, zda vrtulník pozoruje nad sestavou nepřítele nebo nad sestavou vlastních vojsk. Odhlédneme-li od činnosti PVO nepřítel, pak může vrtulník zjišťovat i ze země používané protitankové prostředky až do hloubky 1–2 km. Působí-li nad sestavou nepřítele, může zjistit jakýkoli protitankový prostředek v sestavě celé brigády. Nejvýhodnější výška letu je 300–400 m. Nejvýhodnějším zdrojem zpráv o protitankových prostředcích není však vrtulník, ale svislý snímek. Je to proto, že jednorázově, s dostatečnou přesností a také s možností prověřování opakováním zobrazí a tedy postihne všechny protitankové prostředky. Kritériem pro zjištění je schopnost rozlišení jednotlivého objektu vzhledem k jeho rozměrům.

Vzhledem ke schopnosti zobrazit a vzhledem ke schopnosti postihnout jednot-

livým snímkem velkou plochu, by mělo být vzdušné snímkování tohoto typu přirozeným základem zjišťování protitankových prostředků nepřítele. Schopnost zobrazit však ještě není totožná se schopností vyčíst (vyhledat) protitankový prostředek ze snímku při jeho vyhodnocování zpravodajským orgánem. V každém případě však svislý snímek je nejdokonalejším průzkumným zdrojem.

Na základě dosud uvedených skutečností můžeme stanovit postup zjišťování protitankových prostředků komplexem všech průzkumných sil a prostředků.

1. Se zahájením průzkumu obrany nepřítele vydat úkoly všem průzkumným prostředkům, schopným zjišťovat prvky protitankové obrany nepřítele.

2. Snažit se zhotovit svislé letecké snímky se zobrazením obranného úseku brigády (asi 15×15 km); přitom snímek využít jednak k vyhodnocení jednotlivých protitankových prostředků, jednak jako základ pro upřesnění úkolů dalším vlastním průzkumným orgánům.

3. Pozemním pozorováním (bez překročení předního okraje) zjišťovat protitankové prostředky v prostoru obrany rot prvního sledu a dovolí-li to výhled i v celém rájónu obrany praporů prvního sledu.

4. Pozemním fotografováním pomocí dvojic panoramatických snímků a průsekové metody zdvojit možnosti pozemního pozorování.

5. Pozorováním z vrtulníků, bez přeletu předního okraje, získávat podklady z prostoru opěrných bodů rot prvního sledu, eventuálně údaje o prostoru soustředění protitankové zálohy. Při působení vrtulníků nad sestavou nepřítele zaměřit se na zjišťování protitankových prostředků nepozorovatelných z pozemních pozorovatelů a zejména umístění protitankové zálohy.

6. Bojové průzkumné hlídky praporů a průzkumné skupiny pluků a divize využít především ke zjišťování protitankových prostředků v hloubce obrany brigády.

Tímto způsobem zaručíme postižení protitankových prostředků v celé hloubce obrany brigády, a to ještě před jejich použitím. Průzkum bude pokračovat i v době po zahájení útoku, a to těch protitankových prostředků, které vzhledem ke svému hloubkovému umístění ještě nezahájily palbu.

Zjišťování protitankových prostředků je problém, který nejenže nikdy neztratí na významu, ale jak situace ukazuje, bude stále složitější a důležitější.

VOJENSKÁ TERMINOLOGIE

Generálmajor ing. Jaromír Jašek
podplukovník ing. Jiří Dojiva

Jaderné (chemické) prostředky v soudobých operacích jsou rozhodující ničivou silou pozemních vojsk. Značný ničivý účinek na velkém prostoru, možnost jejich rychlého použití na značnou vzdálenost, manévrovací schopnosti odpalovacích zařízení i letounů nosičů — to vše dává při jejich dovedném využití veliteli možnost rychle zvrátit poměr sil na frontě ve svůj prospěch a s využitím tankových, motostřeleckých a ostatních druhů vojsk dokončit zničení protistojících uskupení nepřítelů a ovládnout dané prostory, objekty a čáry.

V tomto článku bychom chtěli ujednotit některé výrazy z hlediska vševojskové potřeby v oblasti používání jaderných (chemických) zbraní.

12 Raketové jaderné zbraně

jsou raketové zbraně, vybavené bojovými hlavicemi s **jadernou náplní**.

16 Prostředky jaderného napadení

jsou bojovou technikou, schopnou vést jaderné úder. Tohoto termínu můžeme použít i k označení jednotek (útvarů a svazků), vybavených nosiči **jaderných zbraní** spolu se zabezpečovacími prostředky.

11 Nosiče jaderných (chemických) zbraní

jsou prostředky, jimiž jaderné (chemické) střely, rakety a pumy jsou dopravovány na cíl.

Jsou to:

- taktická, operačně taktická a strategická odpalovací zařízení;
- dělostřelecké hlavně a raketometry;
- letouny, lodě apod.

Operačně taktické rakety

jsou reaktivní střely, zpravidla řízené, jejichž palebné možnosti umožňují plnit operačně taktické úkoly.

Mohou mít jaderné bojové hlavice střední a velké ráže, chemické bojové hlavice s tříštivo-trhavou (konvenční) náplní.

Jsou organizačně zařazeny do operačních svazů, kde jsou hlavní palebnou silou.

Taktické rakety

jsou neřízené rotační střely (rakety) taktického významu, které jsou organizovány v útvech taktických raket na stupni vševojskového svazku.

Slouží k dopravě **jaderných (chemických)**, **popřípadě konvenčních náplní** na cíl.

Tritolový ekvivalent

je ukazatel mohutnosti (ráže) jaderné náplně.

Je to energie, uvolněná jaderným výbuchem ekvivalentní energii, která vzniká při výbuchu tritolu.

Uvádí se v kilotunách (kt) nebo megatunách (Mt), — v některých případech i v tunách.

Centrum jaderného výbuchu

je místo na povrchu terénu, kde je střed **pozemního (návodního) jaderného výbuchu**.

Centrum jaderného výbuchu je při výšce nad (hloubce pod) terénem, při níž se ještě ohnává koule jaderného výbuchu dotýká terénu; také **svislý průmět středu** jaderného výbuchu na povrch zemský.

Epicentrum jaderného výbuchu

je kolmý průmět středu (centra) **vzdušného jaderného výbuchu** nebo i **podzemního výbuchu** na povrch zemský.

U pozemního jaderného výbuchu je epicentrum totožné s centrem výbuchu.

Efektivnost použití jaderných (chemických) zbraní

je pojem, který slouží k určení stupně využití těchto zbraní ke splnění palebného úkolu.

Kritériem efektivity raketového vojska je pravděpodobnost zničení (P), matematická naděje zasažení určité části skupinového cíle (M) a zejména spolehlivě zasažení část skupinového cíle s danou pravděpodobností (So), maximálně zasažená část cíle (S_{max}).

Efektivnost ovlivňuje přesnost údajů o zjištění cíle, přesnost výpočtů, přesnost práce nosiče, včasnost úderu, terén, povětrnostní podmínky, denní a roční doba i schopnost vojsk využít účinků úderu.

Doplňkový průzkum

je průzkum organizovaný před použitím ZHN k doplnění nebo ověření zpráv o cíli (objektu).

Po jaderných nebo chemických úderech se ho využívá k ověření účinků těchto úderů v cíli.

Bezpečnostní vzdálenost

je vzdálenost, na kterou se mohou vlastní vojska přiblížit k plánovanému epicentru (centru) jaderného (chemického) úderu, aniž budou jejich účinky zasažena.

Je závislá na mohutnosti a druhu výbuchu, na druhu nosiče, dále střelby, pravděpodobné úchylce skutečného centra (epicentra) výbuchu od plánovaného, charakteru činnosti vojsk, na stupni přijatých opatření k ochraně vojsk, ženiijního vybudování postavení, prostoru rozmístění, rázu terénu a na povětrnostních podmínkách.

Jaderná náplň

je **náplň** jaderného paliva se zařízeními, které zabezpečuje ve stanovený okamžik vytvoření nadkritické hmoty uložené v **jaderné munici**.

Podle ráže (**velikosti tritolového ekvivalentu**) se dělí jaderné náplně na:

— velmi malé	— méně než 1 kt;
— malé	— 1—10 kt;
— střední	— 10—100 kt;
— velké	— 100—1000 kt;
— velmi velké	— nad 1 Mt.

Chemická náplň

je **náplň** chemických otravných látek, uložená v chemické dělostřelecké munici, bojové hlavici rakety, v letecké pumě, popřípadě v jiném **prostředku chemického napadení**.

K maximálnímu využití účinků chemických zbraní mohou mít tyto prostředky různou konstrukci (hlavice raketové s pumami malé nebo velké ráže, nádržové apod.).

Jaderná (chemická) munice

je souhrnný název pro munici s **jadernou (chemickou) náplní**.

Jadernou (chemickou) municí se nazývají bojové části, hlavice různých druhů a určení, dělostřelecká munice, letecké pumy, jakož i ženiijní miny (fugasy) s jadernou (chemickou) náplní.

Jaderný výbuch

je okamžité uvolnění velkého množství energie v důsledku jaderné reakce.

Podle druhu jaderné reakce rozeznáváme jaderné a termionukleární výbuchy.

Vzhledem k výšce výbuchu nad terénem výbuchy dělíme podle druhů na:

- podzemní (podvodní);
- pozemní (návodní);
- vzdušné
 - nízké,
 - vysoké,
 - velmi vysoké,
 - výškové.

Jaderný úder

je úder, uskutečněný **jadernou zbraní**.

Podle počtu současně vedených jaderných úderů mohou být jaderné údery **jednotlivé, skupinové a hromadné**.

Jednotlivý jaderný (chemický) úder

je úder na jeden cíl nebo skupinu cílů, vedený jedním **nosičem jaderných (chemických) zbraní**.

Skupinový jaderný (chemický) úder

je úder, vedený na cíl nebo skupinu cílů několika **nosiči jaderných (chemických) zbraní** (nejméně dvěma) omezený prostorově a časově.

Používá se ho tehdy, není-li možné požadovaného stupně zničení cíle dosáhnout jednotlivým jaderným (chemickým) úderem.

Hromadný jaderný (chemický) úder

je souhrn **skupinových a jednotlivých jaderných (chemických) úderů** většiny **prostředků jaderného napadení** daného stupně velení, vedených současně anebo i v relativně krátkém časovém období (do 1–3 h) na více cílů, jejichž vyřazením se vytvářejí podmínky ke splnění hlavních cílů operace. Organizuje jej stupeň front a výše.

Pravděpodobnost zasažení cíle

je charakteristikou účinnosti jaderného úderu na důležité jednotlivé cíle, která vyjadřuje v daných podmínkách spolehlivost jejich vyřazení.

Jednotlivé cíle tvoří jeden nebo skupina elementárních cílů, tj. nejmenších prvků, na které můžeme daný cíl rozložit a které jsou umístěny samostatně na malém prostoru. Jednotlivé cíle jsou tedy charakterizovány ve srovnání s rozměry prostoru působení ničivých faktorů výbuchu malými rozměry.

Hodnoty pravděpodobnosti zasažení a tedy zničení celého jednotlivého cíle mají dosahovat 70–90 %. U skupinových cílů se počítá s 90% pravděpodobností vyřazení určité části cíle.

První jaderný úder

frontu je organizovaná a sladěná činnost raketového vojska a letectva frontu ke zničení prostředků jaderného napadení a hlavního uskupení vojsk nepřítele

v krátké době, v konkrétních podmínkách, za daných možností sil a prostředků.

Ke splnění úkolů 1. JÚ, v závislosti na množství objektů a na možnostech vlastních prostředků, se musí zpravidla uskutečnit na jedno, ale opakovaně odpálení raket.

Předstihující jaderný (chemický) úder

je úder **nosiči jaderných (chemických) zbraní**, vedený dříve než úder těmito prostředky nepřítele.

Čas „Č“

při prvním jaderném úderu je zpravidla doba **odpálení rakety**; bude-li 1. JÚ uskutečněn v průběhu operace, může být nařízena jednotná doba výbuchů jaderných úderů v cíli.

Spolehlivost zničení cíle

je spolehlivě zasažená část skupinového cíle s danou **pravděpodobností**.

U jednotlivých cílů je dána požadovanou vysokou hodnotou pravděpodobnosti zasažení cíle, tj. 70–90 %. U skupinových cílů je udávána charakteristikou So, která udává takovou nejmenší část plochy skupinového cíle, jejíž zasažení můžeme očekávat s pravděpodobností 0,9, tj. 90 %.

Záložní cíl

je objekt zpravidla menší důležitosti, určený k ničení **nosičem jaderných (chemických) zbraní** v případě, že hlavní cíl nemohl být z jakýchkoli důvodů ničen.

Může to být také důležitý cíl, přidělený k ničení dvěma nosiči jaderných (chemických) zbraní pro případ, že jeden z nich nemohl úkol splnit.

Odvětný jaderný (chemický) úder

je úder, vedený **nosiči jaderných (chemických) zbraní** bezprostředně po nepřátelském **jaderném (chemickém) úderu**.

Letecká jaderná (chemická) puma

je druhem **jaderné (chemické) munice**, určeným k bombardování pozemních, návodních, popřípadě podvodních cílů.

Jaderné a chemické pumy jsou základní součástí bombardovací výzbroje stíhacího bombardovacího nebo bombardovacího letectva.

Jaderné pumy stíhacího bombardovacího letectva jsou zpravidla malé a střední ráže.

СОДЕРЖАНИЕ

Генерал-майор Йирижи Нечас Основные задачи в подготовке командиров и штабов, при обеспечении надежной обороны ЧССР в рамках Варшавского Договора	3
---	---

Автор на основе итогов, подведенных в решениях и постановлениях XV-го съезда КПЧ, указывает главные задачи в подготовке командиров и штабов оперативных и тактических степеней, а также территориальных органов управления в дальнейшем этапе строительства социалистического общества.

Генерал-лейтенант Йосеф Чепицки Задачи воспитательно-образовательного процесса в Военной академии им. А. Запотоцкого	10
---	----

Автор на конкретных условиях Военной академии рассматривает вопросы политической работы, воспитательно-образовательного процесса, научно-исследовательской работы и материального обеспечения в свете решения XV-го съезда КПЧ.

К 35-ой годовщине великой победы Советской Армии под Москвой	13
--	----

Статья информирует читателей о основных принципах подготовки и ведения сражения, оперативно-тактических итогах, а также о военно-историческом значении победы Советской Армии под Москвой.

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Генерал-майор Яромир Яшек К вопросам марша танковой дивизии	21
--	----

Автор разбирает проблематику выдвижения танковой дивизии из гарнизонов постоянной дислокации и вопросы возникающие при выполнении боевых задач в условиях непосредственно после объявления боевой тревоги и внезапного нападения противника.

Подполковник Йосеф Шебеста Проблематика обороны и защиты территория	30
--	----

Автор, исходя из огромного значения обороны и защиты глубокого тыла страны от ядерных ударов агрессора, рассматривает некоторые вопросы взаимодействия территориальных штабов, а именно способ доставки информации об обстановке, совместные мероприятия по ликвидации последствий нападения противника и по эвакуации населения.

Подполковник Честмир Йирсак, кандидат военных наук, доцент Артиллерия в бою с вертолетами огневой поддержки	35
--	----

Автор разбирает проблематику ведения боя наземной артиллерии с вертолетами огневой поддержки противника. Он рассматривает характеристику боевых действий указанных вертолетов и возможности ведения боя с ними огневыми средствами наземной артиллерии в отдельных этапах боя.

Полковник Франтишек Паленик, кандидат военных наук	
Инженерное обеспечение прорыва обороны противника	44
Автор разбирает мероприятия инженерного обеспечения прорыва обороны противника, а именно вопросы обеспечения выдвижения, развертывания и ввода в (бой) сражение войск, преодоление системы заграждений, отражение контратаки (контрудара) противника, а также вопросы обеспечения высоких темпов наступления после прорыва обороны противника.	

Подполковник Йиржи Ричл	
Танковое и автомобильно-техническое обеспечение войск прикрывающих государственную границу	54
Автор разбирает проблематику танкового и автомобильно-технического обеспечения войск во время прикрытия государственной границы, особенно вопросы, которые влияют на ее организацию, цели, задачи и особенности обеспечения, а также распределение сил и средств танкового и автомобильно-технического обеспечения.	

Полковник Карел Вопаленски полковник Ян Кршка	
Медицинское обеспечение современной операции	62
Статья является совокупным материалом о медицинских силах и средствах, которыми располагают отдельные степени управления, характеризует содержание медицинской помощи на отдельных этапах и разбирает основные задачи медицинского обеспечения.	

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

Диалектика войны и военная доктрина	71
(Из советской печати)	

ИНФОРМАЦИИ

Полковник Франтишек Цврчек, кандидат военных наук, доцент	
Противотанковые средства, как объект разведки	79
Автор рассматривает характеристику наземных противотанковых огневых средств, применяемых в оборонительном бою бригад армии ФРГ и США с точки зрения разведки.	
Генерал-майор Яромир Яшек подполковник Йиржи Дойива	
Военная терминология	86
С целью разъяснить и согласовать некоторые выражения, авторы рассматривают терминологию из области применения ядерного (химического) оружия.	